AYLIK KÜLTÜR SANAT DERGİSİ • 250.000 .TL.(KDV DAHİL) ISSN 1300-4158

İNSANCIL

• Ruşen Hakkı ve Sanat Baharının 45. Yılı
• Emeğin Haritası • Dolar Karşılığı Sanat• Neden Savaşıyoruz?
• Kavramda ve Yaşamda Felsefe
• Fahriye Abla Şairi: A.M.Dranas • Arzu Görücü ile Söyleşi

RUŞEN HAKKI

YIL: 8 SAYI: 86 ARALIK'97

İÇİNDEKİLER

GÜNGÖR GENÇAY Ruşen Hakkı ve Sanat Baharının 45. Yılı — 1
3 — Kuzgun Acar (Şiir) **HÜSEYİN TOPÇUGİL**
ADNAN ÖZYALÇINER Emeğin Haritası — 4
7 — Yüksek Güneş Altında (Şiir) **MUSTAY KARİM**
ÖZCAN ÖZMAN Dolar Karşılığı Sanat — 8
11 — Evrenin Önü Ardı Karanlık (Şiir) **HÜSEYİN ÖNTAŞ**
MARCOS "Neden Savaşıyoruz?" — 12
18 — Kavramda ve Yaşamda Felsefe **AYHAN VAROL**
AFŞAR TİMUÇİN Çekinik Düşünceler (Şiir) — 19
20 — İslam Dünyasında Materyalist... **GÜLNİHAL KÜKEN**
AFŞAR TİMUÇİN Fahriye Abla Şairi... — 23
27 — Konumuz Türk Sineması **ENGİN AYÇA**
ENGİN SARI Birikmiş Düşler (Şiir) — 29
30 — 1997 Şiir Yıllığı Üzerine **MEHMET AYDIN**
KADİR AYDEMİR Uzak (Şiir) — 30
31 — Bilge Çocuğun Şiiri **İSMET ALICI**
ALİ AKSÜT Öpüverseydim Dudağından (Şiir) — 32
33 — Günler/Kitaplar/Dergiler **RUŞEN HAKKI**
FATMA TÜRK KUŞKAYA Güneştir Gülüşleri (Şiir) — 36
37 — Lahey'de Bir Pazar Günü **MURAT TUNCEL**
M.NEJAT GACAR Yedeklenen Gökyüzü (Şiir) — 38
39 — Aforizmalar **DOST KÖRPE**
Y. MAHMUT D.GÖSTEREN İnsancıl Okurunu Değiştirmeye Karar Verdim — 40
41 — Kuşbakışı (Şiir) **RUHAN MAVRUK**
ARZU KAYA İnsancıl'a Mektup — 42
45 — Dağ Gölleri **RUHAN MAVRUK**
KEMAL BEKİR İmam Şaşırdı (Öykü) — 48
52 — Gözleri Hâlâ Çocuk (Şiir) **MEHMET ÖZER**
CENGİZ GÜNDOĞDU Yıldız Güncesi — 53

İnsancıl'a gönderilen ürünler geri verilmez. Yazıların A4 kağıdın tek yüzüne çift aralıkla yazılması reca olunur.

Sahibi
BERRİN TAŞ
Genel Yayın Yönetmeni
CENGİZ GÜNDOĞDU
Yazıişleri Sorumlu Yönetmeni
YILMAZ ELMAS

Kurum Yazmanı
ŞADİYE GÜLE
Ofset Hazırlık
AJANS D
Tel: (0212) 528 64 64

ISSN 1300-4158

Kapak Tasarımı
İBRAHİM KARAKAŞ
Ön Kapak Resmi
V.Gogh/Patates Yiyenler
Arka Kapak Resmi
Kerberos
Baskı
Ilıcak Matbaası Tel: (0212) 880 40 75
Dağıtım **Bir-Yay**

Adres : Mollafenari Sok. Nadir Han. No 40-42 Kat 5 Cağaloğlu/İSTANBUL Tel:(0212) 513 93 99 Fax: (0212) 511 79 94

İlan Koşulları:
Arka Kapak (Renkli) 50 milyon TL. Arka kapak (iç) 40 milyon TL. İç sayfalar 30 milyon TL. Kutu ilan (5x5) cm. 10 milyon TL.

Abone olmak için:
Yurtiçi 2.500.000 TL. Yaşarbank Bayrampaşa-İstanbul 6002323-6- T.İş Bankası 9. Kısım Ataköy-İstanbul 1137 38678
Yurtdışı:(150 D.M.) T.İş Bankası 9. Kısım Ataköy-İstanbul 11 37 30 100 317 9305-(84 Dolar) Yaşarbank Bayrampaşa-İstanbul 6101756-6 veya 666 043 no.lu posta çeki hesabına para yatırmanız, durumu İnsancıl'a bildirmeniz yeterlidir.

Ruşen Hakkı ve Sanat Baharının 45. Yılı

Güngör GENÇAY

Ruşen Hakkı; sevginin, edebiyat dünyasında halktan yana akan bir şiir kanalının adıdır. Ruşen Hakkı, İzmit'in de bir başka adıdır.

Geçtiğimiz günlerde onun 45. sanat yılına şiir, anı, saz ve sözlerle ve de Gülsen Tuncer'in sunuculuğuyla merhaba dedik. Ama, sunuculuk sözcüğü burada eksik ve yavan kalır. Doğrusunu söylemek gerekirse; programın şiir gibi akışını sağladı Tuncer.Yağmurlu bir havada yapılan kutlamaya, bahar tadını ve güzelliğini kattı.

Ülkemizdeki insan ömrünün ortalaması dikkate alınırsa; sanata adanan 45 yılın değeri ve önemi daha net bir biçimde ortaya çıkar.

Hem de firesiz ve ödünsüz yaşanan bir 45 yılın.

İnsana ilişkin değerlerin hallaç pamuğu gibi atıldığı, kapı içi ve kapı dışı dostlukların ayrı rüzgarlarla, hatta çoğu, zaman içinde dönek ve kalleş lekeler taşıyan rüzgarlarla savrulduğu günümüzde, çoğu sanat da, sanatçı da hem kendi hem de toplumsal çıkmazlar arasında bodurlaşıyor. Onun için bu tip sanatçılar bir türlü kendileri olamıyorlar. Başka bir deyişle kendilerine yalancı oluyorlar.

İşte Ruşen Hakkı'nın, sanatı, sanatçılığı, gazeteciliği burada kendine özgülüğünü gösteriyor. Çünkü Ruşen Hakkı'nın kavgası, dostluğu, rakısı, gülüşü ve de küfürü yazdığının ve yaptığının içindedir. Yani kendisiyle örülmüştür.

Ruşen Hakkı'yı önce insan, sonra dost ve sanatçı olarak severim. Çünkü, bir arada korunabilen bu özellikler, geçmiş seneleri büyüyerek bitirmek anlamını da taşır.

Benim yaşımda olanlar, ya da tren yolunun yakınında oturanlar yaşamış ya da duymuşlardır.

Trenin gelmesi gecikince, kulağımızı raya dayayıp dinlerdik. Trenin gelişi birkaç kilometre uzaktayken duyulur ve bu ses yaklaştıkça çoğalırdı.

Ruşen Hakkı'nın da içinde bulunduğumuz şu ana çoğalarak geldiğini çok yakından biliyorum.

Ruşen Hakkı'nın Yaşam Öyküsü

1936 Kütahya doğumlu olan şair, Kütahya Erkek Sanat Enstitüsü'nü bitirdikten sonra tapu fen memuru olarak çalıştı ve son görev yaptığı yer olan İzmit'e yerleşti. Buna, bir anlamda İzmit'li oldu da diyebiliriz.

İlk şiiri, 1952 yılında yayınlanan Ruşen Hakkı'nın, yazı ve şiirleri daha sonra *Yelken, Yeni Ufuklar, Türk Dili, Yazıt, Dönem, Varlık, Yeditepe, Aydınlık, Adam, Güney, Yazko Edebiyat, Türkiye Yazıları, Gerçek Sanat, İnsancıl* ve *Öykü Şiir* dergilerinde yayınlanarak günümüze dek ulaştı.

Önceleri *Kocaeli Gazetesi*'nde yaptığı köşe yazarlığı, şimdi *Özgür Kocaeli Gazetesi*'nde sürmektedir.

Ruşen Hakkı'nın bugüne dek çıkardığı kitaplar ise: *Köprü* (şiirler-1962), *Yuvarlak Masa Oturumu* (şiirler-1964), *Hüznün Dolgun Kuşları* (şiirler-1968), *Dağlama* (şiirler-1974), *Sokağın Ucu Deniz* (Öyküler-1977), Irmak (öyküler-1979), *Çakmaktaşı Kav Kıvılcım* (şiirler-1980), *Canevimden* (şiirler-1989), *Kentin Konukları* (öyküler-1990), *Umudun Çiçeklendiği Günler* (roman-1991), *Üretimde Sevda* (şiirler-1993), *Sırtı Çilçiçeği Bahçesi Kadın* (öyküler-1996).

Bir Şafaktan Bir Şafağa adını taşıyan kitabı ise bu yıl *Gerçek Sanat Yayınları* arasında çıkacaktır.

45. Sanat Yılı Kutlamalarından

Kutlamayı, Saraybahçe Belediye Başkan Vekili, Ruşen Hakkı'nın deyişiyle, günün mimarı olan Ertuğrul Kazancı açtı. Belediye tarafından üç yıldır sanatsal etkinlikler yürütüldüğünü, acı-tatlı enstanteneleri ile ekol konumunda olan *Sanat Sokağı*'nın, şimdi cezaevinde bulunan Eşber Yağmurdereli'yi de geçen yıl konuk ettiğini bildirdi. Ruşen Hakkı'nın kentin duayeni, düşünce duayeni olup, İzmit'in kültür yaşamını ülke düzeyine yaygınlaştırdığını belirtti.

Saraybahçe Belediye Başkanı Hikmet Erenkaya'nın konuşmasını, eskiden İzmit'te Harp-İş Sendikası Şube Başkanlığı yapmış olan ve halen bağımsız milletvekili olarak Meclis'te bulunan Bekir Yurdagül'ün konuşması izledi. Bekir Yurdagül, sendikacılık yaptığı dönemde gerek gazeteci gerek sanatçı, gerek insan olarak her zaman Ruşen Hakkı'nın desteğini gördüğünü ifade etti.

Necati Mert, Ruşen Hakkı'nın kişiliğini; İzmit'e gelirseniz, belki saat kulesini görmeyebilirsiniz, istasyonun ya da parkının farkında olmadan geri dönebilirsiniz. Ama İzmit'e gelip de Ruşen Hakkı'yı görmeden geri dönmeniz mümkün değildir, biçimindeki öyküsel ve derinliği olan bir anlatımla çizdi. Çünkü Ruşen Hakkı, önce namuslu kişiliği, sevecenliği ve insana ve emeğe sahip çıkmasıyla vardı. Bu özelliklerinin sanatına da yansımasından doğal bir şey olamazdı.

Edebiyatta Ruşen Hakkı

Ataol Behramoğlu, anmalarda genellikle güzel sözler söylendiğini, fakat yazarın yazarlık niteliği üzerinde durulmadığını belirterek, bunun nedeninin düşünmeyi pek de sevmeyen bir toplum olduğumuza bağladı. Aziz Nesin'in sanatı hakkında araştırma yapılmadığı gibi Ruşen Hakkı şiirinin üzerinde de çalışmalar yapılmadığını, ne var ki Ruşen Hakkı şiirindeki özelliğin yalın anlatım olduğunu ve şairin yetenekli bir sözcük kullanımına sahip bulunduğunu söyledi.

Kemal Özer: "Bizi biraraya getiren Ruşen Hakkı, birçok şeyin bizlerden önce temsilcisi olarak karşımıza geliyor. Satırbaşlarıyla söylemek gerekirse; eksilmeyen güleryüzlülüğüyle, ağır koşullara yenik düşmemenin bir temsilcisi. Sanatı kesintisiz sürdürmesiyle, üretkenliğin bir temsilcisi. Halktan yana tavır koymasıyla, her zaman direncin bir temsilcisi," olduğunu belirtti.

Sennur Sezer; "Akasyaları bilir misiniz? Hani gölgeleri parçalı, ısırılınca ağıza balı akan, mis kokan akasyaları... Büyük şehirlerde göremezsiniz akasyaları. Kocaman palmiyeler vardır, olduğu yerin suyunu kurutan. Edebiyatımız da bir akasya bahçesi değildir. Ama içinde zaman zaman alçakgönüllü akasyaları da barındırır. Ruşen Hakkı da işte bu alçakgönüllü akasyalardan biridir. Türkiye'nin bütün şehirlerine Ruşen Hakkı gibi nice akasyalar diliyorum" diyerek sözlerini bitirdi.

İzmit Büyükşehir Konservatuarı Sanatçıları'ndan Murat Kaya ve Nurettin İlhan Özgün'ün ortaklaşa düzenledikleri müzik dinletisinden sonra *Emeğin Partisi*'nin çeşitli il ve ilçe örgütlerinden gönderdikleri kutlama bildirileri okundu.

Afşar Timuçin şiire yüklediği felsefe tadıyla; Tevfik Taş resime nerden düştüğü belli olmayan ışıklar gibi Ruşen Hakkı'nın da şiirinin aydınlatıcı güzelliğinin kendi hayatından kaynaklandığını belirtti. M. İrfan Benli hem ressam hem de şair olarak; İsa Çelik, fotoğraflarına yansıttığı güzelliklerden taşarak Ruşen Hakkı'nın değişik özelliklerine değindiler. Anıl Meriçelli, *Yeditepe* günlerindeki arkadaşlığın coşkusuyla hem kendi, hem de çeviri şiirlerinden örnekler sundu. *Toplum Kitabevi*'nin sahibi ve öğretmen Alaattin Sönmez'in, eski kitap ve taze rakı kokusunun insanı güzelleyen özgünlüğü içinde Ruşen Hakkı'yı anlattı. Berrin Taş, kendi yazdığı şiirlerinden birini sanatçıya armağan ederek okudu.

İzmit Üniversitesi'ndeki şiir okulunun kurucusu olan İhsan Topçu, Ruşen Hakkı şiirini *Üretimde Sevda* kitabıyla ikiye ayırarak bu kategoriler içinde Ruşen Hakkı şiirinin irdelemesini yaptı.

Cengiz Gündoğdu "İnsani kültürün temel bir özelliği vardır. İnsani kültürün temel özelliği insanın yabancılaşmadan kurtarmayı amaç edinmesidir. Çünkü, ancak yabancılaşmadan kurtulan insan özgürleşebilir bu özgürlüğü içinde varlığını insanileştirebilir. Ruşen Hakkı, bütün eserlerinde insanın yabancılaşmadan kurtulmasını amaçlamıştır. Bu eserlerde, varlığı yok edilmek istenen insanın, insani varolma için mücadelesini görürüz. Bu mücadelenin odak noktası tarihin içindeki trajedidir. Spartaküs çarmıha gerildi. Yunus Emre'nin mezarı bilinmiyor, Tevfik Fikret'in Han-ı Yağma'sı devam ediyor.. Nazım Hikmet'in güneşi zaptedilmedi. Ruşen Hakkı'ya kaybolmak istemediği kentler kuramadık. Ama o... Ruşen Hakkı bize sesimize çekebildiği kadar türkü yüklemez", dedikten sonra, konuşmasını şöyle bitirdi. "Ruşen Hakkı, kırım kültürüne karşı, insani kültürün temsilcisidir."

Ortaokul ve lise dönemlerimizde şiir okumanın bir sanat olduğunu, bu sanatın adına da "inşad" dendiğini söylerlerdi öğretmenlerimiz. Ama giderek bu sanatın adını da uygulamasını da unuttuk. O nedenle güzel şiir dinlemek de raslantılara kaldı. Ama Ruşen Hakkı'nın 45. Sanat Yılı Kutlaması'nda Suat Özdemir'in ağzından dinlediğimiz Ruşen Hakkı şiirleri yüreğimize taze bir güzellik doldurarak bu sanatın henüz tümden yitmediğini gösterdi.

Yüzgörümlüğü

Ayakta pencere kenarında
yüzümü güneşe öptürüyorum
nisana hüzün çiseliyorum
sözleri eprimiş şarkılarla

sana doğa'yı sunuyorum
yüzgörümlüğün olsun

Müzisyen Halûk Çetin, üç güzel parça dinletti. Bunların sonuncusu, Ruşen Hakkı'nın "Ben Böyle Düşünmüştüm Bu Şiiri" adlı şiirinin bestesiydi ve Halûk Çetin bunu şaire armağan etti.

Araştırmacı yazar ve şair Fahrettin Demir, Ruşen Hakkı şiirinin değerlendirilmesi üzerinde durdu. Ruşen Hakkı şiirini teknik ve estetik yönleriyle çok kısa ve özlü olarak irdeledi. Tanju Cılızoğlu, İzmit'e geldiğinde; bu kentte nasıl yaşayacağı konusunda kuşkular taşıyıp tedirgin olduğunu anlattı. Kentin sanattaki gelişimine katkıda bulunan Ruşen Hakkı'nın kendisine de bir dost, bir ağabey gibi kucak açtığını, o nedenle de o günden bugüne kentten ayrılamadığını belirtti.

Çiğdem Sezer, Fatma Kuşkaya ve Kayhan Şöhretli platformlarının temsilcileri olarak etkinlikte yer aldılar. İstanbul'dan gelen konuklar arasında bulunan Anıl Meriçelli'nin eşi Leman Hanım ile sanat ve sanatçı dostluğuyla tanınan Muharrem Yurtseven ve İzmit'te oturan şair Nejat Gacar, programı içtenlikle izlerken; Yılmaz Elmas'ın örgütçülüğü sayesinde etkinliğe katılan sanatçı ve konukların "teşekkür belgesi" dağıtımında unutulması önlendi.

Yalnız bu kadar da değildi. *Kocaeli* gazetesinin sanat sayfası yönetmeni Kayhan Şöhretli 25 Ekim günkü sanat sayfasını özel olarak Ruşen Hakkı'ya ayırıyor, etkinliğe katılan sanatçıların dışında yazıları bulunan Ahmet Özer ve Akgün Akova, kendi kalemleriyle bize ayrı güzelliklerde Ruşen Hakkı resmi çiziyorlardı.

İzmit'te yayınlanan *Fayton* dergisinin 6. sayısında ise Kadir Yüksel "Şiirle 45 Yıl: Ruşen Hakkı" başlığıyla bir röportaj gerçekleştiriyordu. Bu konuşma Ruşen Hakı şiirinin sürecini açıklıyor ve şimdi bulunduğu noktaya getiriyordu. Şairin "Siz kendi şiirinizi, Türk şiir geleneği içinde hangi çizgiye oturtursunuz?" sorusuna verdiği yanıt ise, şiirde usta-çırak ilişkisine karışmam; ama ben benden yaşlı her şaire saygılı davranırım... Ben kendi şiirimi, türk şiir geleneğinin hiçbir yerine oturtmuyorum, çünkü bu benim işim değil..." oluyordu.

Ruşen Hakkı'nın 45. Sanat Yılı Kutlaması iki gün sürdü. Birinci günün konukları başka kentlerden gelmişlerdi. İkinci günün konukları ise kentin esnaf, tüccar ve sanatkarları ile Ruşen Hakkı'nın diğer dost ve arkadaşları oldu. Onlar Ruşen Hakkı'yla ilgili anılarını sohbet biçiminde dile getirirlerken Kocaeli Edebiyatçılar platformundaki sanatçılardan kimileri kendi şiirlerini kimileri de Ruşen Hakkı'nın şiirlerini okudular. Üç saat süren bu etkinliği Ruşen Hakkı, kendi kitaplarını imzalayarak ve *Belediye, İnsancıl, Gerçek Sanat Yayınları* ile *Kocaeli Edebiyatçılar Platformu* tarafından verilen plaketleri alarak noktaladı.

Büyük kentlerde sanatçıların yaş dönemlerinde yapılan kutlamalar, son yıllarda gelenek haline geldi. Ama sanırım Anadolu kentlerinde yapılan ilk sanat kutlamasıydı Ruşen Hakkı'nınki. O nedenle ayrı bir önem ve özellik taşıyordu. Ne var ki gerek yerel yönetimin sanata yakın ilgisi, gerek sunumun, gerekse programa katılımın olumlu gelişmesi; gerek sanatçılara gerekse sanatseverlere unutulmayacak bir zamanı yaşattı.

Ruşen Hakkı'ya daha nice sanat yılları diliyor ve kendinden nice güzel ürünler bekliyoruz.

UZUN YÜRÜYÜŞ
Aylık Siyasi Dergi
Kasım 97 Sayı 20
Fiatı: 250.000 TL.
* Yarın Düşümüz Çeteleri Altedecektir
* Kriz Yönetim Hali
* Yolun Neresindeyiz
* Ekim Devrimi
* Adressiz Eleştiriler
* Bir Yoldaştan Bir Yoldaşa
Adres: İstiklal Cad. Turnacıbaşı sk.
Çeşme Han No.21/3 Beyoğlu-İstanbul
Tel: 245 54 24 Fax: 245 43 70

Kuzgun Acar

Bir karabina
Namlusunda kuş sesleri
Bir Afrika menekşesi
Köklerinden Nil'in geçtiği

Çılgın bir avcı
Dörtnala sürüyor atını
İmge ormanlarında
Tutsağı mavili mavi düşlerin

Koşturuyor durmadan
Tutarak elinden çocukluğun
Deviriyor içindeki kuleleri
Tırmanıyor Ağrı'lara

Milyon kol milyon yumruk
Ufukları saran
Bir sessiz çığlık
İzdüşümler duvarlarımızda kalan

Binbir çiçekte binbir adım
Damla damla dolduran peteğini
Acıları bala çeviren ozan

Çıktığı merdivenin orta yerinde
Bir Şubat günü
Yüreğinde sevinin en gülümsek sesleri
Çaldı kapısını karanlığın

Bir kuyruklu yıldız geçti dünyamızdan
Közlere beleyip yürekleri
Bir dünya gülü
Birden açılıveren
Diken arasında
Bir söylence pınar
Türküsü sonsuzluğa yürüyen

Hüseyin TOPÇUGİL

Emeğin Haritası

Adnan ÖZYALÇINER

Bugün rahatımız yerinde, uygar bir toplumda yaşıyoruz. İçinde barındığımız evlerimiz, bunları birbirine bağlayan düzenli yollarımız var. Karnımızı doyurmak için ekmekten tuza, etten sebzeye, meyvaya, sudan her türlü içeceğe kadar yaşamımızı sürdürmek için gerekli her şey elimizin altında.

Havadan, karadan, denizden en hızlı taşıtlarla kentler, ülkeler birbirine bağlanmış. Şıp ordayız, şıp burda.

Geceleri her yer ışıl ışıl. Evlerimiz türlü türlü soba ve kaloriferlerle kışın sıcacık, yazları çeşit çeşit klimalarla ya da açık pencerelerimizden giren rüzgarla sepserin oluyor. Yerimizden bile kalkmadan televizyonlarımızın ekranlarından bütün dünyayı izleyebiliyoruz.

Füzelerimiz var, uzayın derinliklerine ulaşmaya çalışıyoruz. Füzelerimiz var, bomba olarak kullanıp insanları öldürüyoruz.

Bütün bunlar, uygar bir toplumda yaşadığımızı gösteriyor.

Bir de eski kentlere bakın. Bunları çeviren surları, kaleleri görün. Eski tapınakların, şatoların, sarayların, köprülerin, kervansarayların, tarihsel anıtların, camilerin, kiliselerin görkemi karşısında şaşkınlığa uğramaktan başka bir şey gelmez elinizden.

İsterseniz bir düşünelim, kim yaptı bütün bunları?

Dün, taşları yontup üst üste koyarak, harcını kararak o yüce duvarları ören kim, kimler?

Bugün gökdelenleri yükseltip asansörlerle bir dakika dolmadan bile bulutları delen en üst katlara ulaştıran kim, kimler?

Eski, yeni yeryüzündeki tüm uygarlığı yaratanın emek olduğunu hiç düşündünüz mü? Emeğin gücünün bizi bugünlere getirdiğini biliyor musunuz?

Bugün nimetlerinden yararlandığımız yirminci yüzyıl uygarlığını üretici olan işçilerle emekçilere borçluyuz.

Bertolt Brecht'in şiirinde, okumuş bir işçi, işte bu durumu, daha doğrusu uygarlığın gerçek sahibinin kim olduğunu sorguluyor:

OKUMUŞ BİR İŞÇİ SORUYOR
Yedi kapılı Teb şehrini kuran kim?
Kitaplar yalnız kralların adını yazar.
Yoksa kayaları taşıyan krallar mı?
Bir de Babil varmış boyuna yıkılan,
kim yapmış Babil'i her seferinde?
Yapı işçileri hangi evinde oturmuşlar
altınlar içinde yüzen Lima'nın?
Ne oldular dersin duvarcılar Çin Seddi bitince?
Yüce Roma'da zafer anıtları dikenler?
Sezar kimleri yendi de kazandı bu zaferleri?
Yok muydu saraylardan başka oturacak yer
dillere destan olmuş koca Bizans'ta?
Atlantid'de, o masallar ülkesinde bile,
boğulurken insanlar uluyan denizde bir gece yarısı,
bağırıp imdat istedilerdi kölelerinden.

Hindistan'ı nasıl aldıydı tüysüz İskender?
Tek başına mı aldıydı orayı?
Nasıl yendiydi Galyalıları Sezar?
Bir ahçı olsun yok muydu yanında onun?
İspanyalı Filip ağladı derler.
batınca tekmil filosu.
Ondan başkası acaba ağlamadı mı?
Yedi Yıl Savaşı'nı İkinci Frederik kazanmış ha?
Yok muydu ondan başka kazanan?

Kitapların her sayfasında bir zafer yazılı.
Ama pişiren kimler zafer aşını?
Her adımda fırt demiş fırlamış bir büyük adam.
Ama ödeyen kimler harcanan paraları?

İşte bir sürü olay sana
Ve bir sürü soru.

Bütün bu uygarlık ne pahasına gerçekleşti? İşte soru bu. Elbette ki savaşlar, kan ve ölüm pahasına. Onun için bütün o görkemli anıtlarla yapıların duvarlarında izleri vardır bu acıların. Sennur Sezer, *Hangi Kan* şiirinde bunu belirtiyor:

Bir sözle kuruldu dünya
Hep o sözü aradım ve buldum: Emek
Dokunulmamış toprağı işlemek
Dokunmak ayva tüylü sevgili yüze
Ve kan ter mutlu varmak uykuya.

Emek;
Dizgin vurmak suya
Su gibi akıtmak iplikleri
Harfleri iplik gibi dokumak
Ve soğumadan alınteri
Düşünmek yarın işleyeceğini.

Emek paramparça kağıt paralarla
Satıldığında kaç yaşındaydı dünya?

Emekle oluştu dünya
Sonra ellerimiz kilit vurdu uykuya
Atıldı bir bir arkadaşlarımız
Suyu yitmiş bir yemiş gibi
Kanı azaldıkça.

Ne zaman öğrendik direnmeyi
Birbiri ardına toplanmayı
Yürümeyi...

Osmanlı tarihi söyler
Tersane grevi
Tramvay grevi...

Ya daha önce
Piramit yontulurken
Hangi kan karıştı harcına
Hangi kan?

Edebitımızda, emeği öyküsüne konu alan ilk yazarımız Refik Halit Karay'dır. Karay, *Hakk-ı Sükut* (Sus Payı) adlı öyküsünde Bursa'da bir ipek imalathanesini ve burada çalışan kızları anlatır. Yazar, 1909 yılında yazdığı bu öyküde fabrikadaki sağlıksız, daha doğrusu ölümcül koşullara değinmiştir. Türk endüstrisinin yeni yeni kurulmaya başladığı bu yıllarda, daha ortada işçi-işveren sorunu yokken, sonraları büyüyecek olan bir toplumsal soruna ilk kez değinmiştir. Fabrikada çalışan genç kızlar, aradan bir süre geçtikten sonra sararıp solmakta, ardından ölüp gitmektedirler. Genç kızların ölüm nedeni ipek işlenirken kozalardan çıkan tozdur. Tıpkı kömür madenlerinde işçilerin ciğerlerine yapışan kömür-taş tozları gibi.

Öyküde, atölyede çalışan kızlardan güzel bir Rum kızı olan Fotika'ya tutkun ustabaşı Hasip Efendi'nin aşkı anlatılır. Fotika da öteki çalışan kızlar gibi, bir gün, verem olup ölür. Daha önce ölüp giden kızlar için sesini çıkarmayan ustabaşı, sevgilisini yitirince patronu şikayete yeltenir. Patron, bugün de pek çok örneğinin yaşandığı gibi, ustabaşının aylığını artırarak onu satın alır. Hasip Efendi susturulmuştur ama yazar susturulamaz. Bugün için de geçerliğini yitirmeyen sömürü düzeninin acı gerçeğini gene Hasip Efendi'nin ağzından dile getirir: "... İşte susturuyordu; halbuki onun acımasız ve kuvvetli etkisi altında değil yalnız kendisi, asıl daha yüksektekiler susmuşlardı; daha yükseklerde bile etkisini gösteren bu önlem, sermaye sahiplerine altın, mezarlara ölü yetiştiriyordu."

Oysa ki bu sömürüyü bilmeden, görmeden ipek bir mendili elimizde tutarken, su gibi akıp giden ipek bir kumaşın bir kadının gövdesini sarışını hayranlıkla izlerken koza tozundan bir bakıma zehirlenerek ölen gencecik kızlar aklımıza gelir mi, gelebilir mi? Aynı biçimde dumanını savurarak keyifle içtiğimiz bir sigaranın bize nasıl ulaştığını, tütün işleyenlere neye mal olduğunu düşünmeyiz bile. A.Kadir, *Cibali* şiirinde. İşte bunu hatırlatıyor:

Cibali dendi mi
aklıma siz gelirsiniz, kadınlar,
kiminizin beş çocuğu,
kiminizin nar gibi yanakları var,
kiminiz kocasız kalmış,
kiminiz ihtiyar,
kiminiz daha körpe henüz.
Bana umulmadık,
eskimiş türküler düşündürür
siyah başörtüsü altında yüzünüz.

Parmaklarda tütün kokusu.
Tütün kokusu pazen entarilerde.
Biriniz ekmek alır fırından,
biriniz durmuş öksürüyor ilerde,
geçiyor bizim mahalleden biriniz.

Cibali dendi mi
aklıma siz gelirsiniz kadınlar.
Çarpık ayakkaplarınız gelir
ve kahraman elleriniz.

Orhan Kemal'in özgeçmişine bakacak olursanız şunu görürsünüz: "Orta okulun son sınıfında öğrenimini bırakmak zorunda kalan Orhan Kemal, pamuk fabrikasında işçilik, dokumacılık, katiplik yaptı. Bunun için öyküleriyle romanlarında işçi mahallelerini, işçi yaşantısını, işçilerin işyerlerinde karşılaştıkları sorunları gündelik olaylara dayanarak anlattı. Emeği ve emekçilerin acı yaşamını yansıttı. Özellikle çocuk işçileri anlattığı öykülerinde, bu küçücük emekçilerin, çocukluklarını yaşayamadan nasıl ezildiklerini belirtir Bunun için *Uyku* öyküsünün girişine bakmak yeterlidir:

"Cumartesiydi. madeni eşya fabrikası hafta tatiline hazırlanıyordu. Fabrikanın yüz elli amelesinden sekseni, ondörtle on altı yaş arasında erkek çocuklardı ki, yirmi kadarı pres makinelerinde çalışıyordu. Üstleri başları param parçaydı Aşağı yukarı aynı boy ve aynı kalıpta olduklarından birbirlerine benziyorlardı."

Bunca emek bunca çalışıp didinme ne içindi? Elbette uygarlığın yükselmesi için. Nazım Hikmet, bu yükselişin kan ter içinde olduğunu söylüyor:

KANTER İÇİNDE
Yapıcılar türkü söylüyor
Yapı türkü söyler gibi yapılmıyor ama.
Bu iş biraz zor.
Yapıcıların yüreği
Bayram yeri gibi cıvıl cıvıl
ama yapı yeri bayram yeri değil,
yapı yeri toz toprak.
Çamur, kar.
Yapı yerinde ayağın burkulur
ellerin kanar.
Yapı yerinde ne çay her zaman şekerli
her zaman sıcak,
ne ekmek her zaman pamuk gibi yumuşak
ne herkes kahraman
ne dostlar vefalı her zaman.
Türkü söyler gibi yapılmıyor yapı
bu iş biraz zor,
zor ama
yapı yükseliyor, yükseliyor.
Saksılar konuldu pencerelere
alt katlarında.
İlk balkonlara güneş taşıyor kuşlar
kanatlarında.
Bu yürek çarpıntısı var her putrelinde

her tuğlasında
her kerpicinde.
Yükseliyor, yükseliyor yapı
kanter içinde.

Sait Faik, kent kalabalığı içindeki sıradan insanları anlattı hep. Balıkçılar, esnaf, memur, işçiler, ırgatlar onun başlıca kahramanları arasında yer almıştır. Onun için öykülerinde emek konusuna, emekçilerin yaşam güçlüklerine ve sorunlarına sık sık rastlarız. Bunlar birtakım insanlardır. *Birtakım İnsanlar* adını taşıyan öyküsünde onları şöyle anlatmış.

"Adam konuşuyordu. Tatlı, munis bir Anadolu şivesiyle:

-Ağabey, dedi, buradan bana benzer birtakım adamlar geçti mi?

Bana benzer adamlar... Bütün insanlar birbirine aşağı yukarı benzemez mi? Bana benzer adamlar ne demekti?

Evet, adamın hakkı vardı. Ona benzer adamlar, ötekilerinden kolaylıkla ayrılabilirdi. Kış günü bir şehirde insanlar palto, şapka giyer, ayaklarında fotinler vardır. Belki paltolarının renkleri, şapkalarının kurdelaları ve alamerikan, yahut alaturka şapkalarıyla birbirlerinden ayrılabilirler icabederse.

Bu adamın ne paltosu, ne şapkası ne de ayakkapları vardı. Buna mukabil sırtında mor pamukları yer yer, parça parça dökülen bir hırkası, belinde ipi, ayağında yazlık tüy gibi bir pantalonu ve ayaklarında da yine iplerle bağlanmış çuvalı..."

Kendisi de memleketinde ırgatlık, hamallık daha sonra Almanya'da işçilik yapmış olan şair yazar Fethi Savaşçı, birtakım insanlardan biri olan *Duvarcı Hasan Usta*'yı, aynı adı taşıyan şiirinde şöyle anlatıyor:

Dönmüş düşlerin tersine
Düşüne düşüne yarını
Yalanlar ötesinden gerçeğin seslenişi
Haram etmiş uykularını.

Harçlasın taşlasın üç mevsim
Bildin bileli bu böyle neylersin
Yitince güneş tepelerden
Paydos edersin.

Arasıra iskeleden bakarsın insanlara
Ağlamaklı olursun tüm gün
Evlere, parklara, sinemalara gider insanlar
Düşünürsün.

Tüm kış işsizliğin acısı okunur gözlerinde
Kahveciden eşten dosttan medet umarsın
Yılda dört mevsim Hasan ustam
Bir han odasında yapayalnızsın.

Sabahattin Ali de öyküleriyle romanlarında eşitsizlikler, haksızlıklar karşısında emekçinin durumunu anlatır. O da çocuk emekçileri öykülerine konu eder. Apartman öyküsünde küfecilik yapan oğlunun haksız yere dövülüp hırpalandığını görerek aktardığı damdan düşen işçiyle çocuğunun dramını yansıtır. *Arabalar Beş Kuruşa*'da aynı sınıfta okuyan biri yoksul, öteki zengin iki çocuğun, aralarındaki kardeşliği, arkadaşlığı büyüklerin nasıl acımasızca bozduğunu gözler önüne serer:

Küçük satıcı, sokakta annesiyle birlikte tekerlekli tahta arabalar satarak ekmek paralarını çıkarmaktadır. Zengin çocuğu, araba satan arkadaşının elinden tutmuş konuşmaktadırlar. Öykü, şöyle sürer:

"Kadın yaklaşınca, halâ şaşkın şaşkın gülümseyen oğlunu bileğinden yakaladı:

"Bu ne hal?" diye bağırdı. "Kimlerle konuşuyorsun?"

Ve öteki elindeki şemsiyeyi, elini halâ unutarak arkadaşının avucunda bırakan küçük satıcının omuzuna vurdu.

Arkadaşının gözündeki yaşları gören çocuk, henüz birçok şeyleri öğrenemediği için, ruhundan fışkıran bir isyanla:

"Anneciğim" dedi, "o benim mektep arkadaşım!"

Kadın, yüzü kıpkırmızı kesilerek, oğlunun sözünü kesti:

"Ben yarın metebinize de telefon edeceğim. Seni kendi seviyende olmayanlarla temas ettirmeyi gösteririm!"

Emeğin gücü, bunca çalışıp çabalama, Nazım Hikmet'in dediğince, kanter içinde de olsa, saksıların dizildiği pencereleriyle, kuşların kanatlarında güneşi taşıdığı balkonlarıyla yapı yükselerek özlenen mutluluğu getirecek, insanlar arasındaki ayrımı ortadan kaldıracaktır. Cahit Sıtkı Tarancı da *Memleket İsterim* şiirinde, bütün insanlığın özlemi olan bir duyguyu dile getiriyor:

Memleket isterim
Gök mavi, dal yeşil, tarla sarı olsun;
Kuşların çiçeklerin diyarı olsun.

Memleket isterim
Ne başta dert ne gönülde hasret olsun;
Kardeş kavgasına bir nihayet olsun.

Memleket isterim
Ne zengin fakir, ne sen ben farkı olsun;
Kış günü herkesin evi barkı olsun.

Memleket isterim
Yaşamak, sevmek gibi gönülden olsun;
Olursa bir şikayet ölümden olsun.

Emeğin gücünün egemen olacağı mutlu bir geleceğe inanan Sait Faik, *Semaver* öyküsünde, bu mutlu geleceği bir fabrika işçisi olan Ali'nin gözünden şu satırlarla yansıtır:

"Kızarmış ekmek kokan odada semaver ne güzel kaynardı. Ali semaveri içinde ne ıztırap, ne grev, ne de patron olan bir fabrikaya benzetirdi. Onda yalnız koku, buhar ve sabahın saadeti istihsal edilirdi. (sabahın mutluluğu üretilirdi.)"

MUSTAY KARİM

Başkurt (Özerk) Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'nin en önemli yazarlarından, en değerli şairlerinden biri Mustay Karim'dir.

Genç yaşta şiir yazmaya başlayan Mustay Karim, ikinci dünya savaşına katıldı. Sovyet ordusunda Nazilere karşı savaştı. "Aralık Şarkısı" adlı eseriyle 1942'de büyük bir üne kavuştu.

Mustay Karim, S.S.C.B.'nin en büyük ödülü olan Lenin Ödülü'nü kazanmıştır. Şiirlerinin yanısıra roman ve tiyatro oyunlarıyla da tanınmıştır.

Önemli kitapları: "Nehirler Konuşuyor", "Yılların Ardından", "Aşkın Dört Mevsimi", "Uzun Çocukluk Yılları"

Yetmiş sekiz yaşında olan bu değerli şair Ufa'da yaşıyor.

YÜKSEK GÜNEŞ ALTINDA

Kaysın KULİEV'e

Yüksek güneş, uzak yıldız altında,
Çok gezdim ülkenin yollarını.
Bilmezdim yüksek güneşin daha sıcak,
Uzak yıldızların daha parlak olduğunu.

Yüksek güneş, uzak yıldız altında,
Güzel kokuludur, geç açan çiçekler.
Kaynak suları soğuk, bülbüller hüzünlü,
Gözyaşları daha tuzludur.

Yüksek güneş, uzak yıldız altında,
Taş mezarlı, ölü köylere rastladım.
Zaman yelleri esti, sarp kayalar sallandı,
Köyler yok oldu yıldırım altında.

Yüksek güneş, uzak yıldız altında
Marsıklar sönse de kül kalır ardında,
Gözyaşından külde açan gül kalır,
Geceleyin gül solmasın diye gün kalır.

Güz yelleri aşar gider tepeleri,
Taşlar bile dirilir yeniden.
Olgun bir elma kopardım Balkar bağında,
Yüksek güneş, uzak yıldız altında.

Türkçesi:
Anıl MERİÇELLİ-Anatoli MİZİEV

Dolar Karşılığı Sanat

Özcan ÖZMAN

1950'li yıllarda Oktay Akbal'ın *Önce Ekmekler Bozuldu* (yayını 1946) adlı hikaye kitabından esinlenerek iyi gitmeyen işleri, bozulan düzeni ifade etmek için "Eeee, Önce Ekmekler Bozuldu" demek dillere pelesenk olmuştu. Şimdilerde bozulmuşluğu, kokuşmuşluğu anlatmak için bu söz çok hafif, hatta yetersiz kalıyor.

İstanbul Barosu'nu ve *Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'ni* ziyaret eden DTP Genel Başkanı Hüsamettin Cindoruk "Ortaya çıkmayan çok Susurluk var. Devletin kendisi Susurluk'tur." diyor. Bu sözler kimseye ağır gelmiyor. Kimse alınmıyor. Yolsuzluk, rüşvet, sahtecilik, cinayet, kara paralar, aklama yolları, kadro kapıştırmaları, bakanlıklarda sahte imzalarla 20.000 kişinin tayini gibi bir yığın pis iş yazılıyor, TV ekranlarında anlatılıyor, saymakla bitirilemiyor. Bu kadar ağır suçlamaları, ilgili kişiler büyük bir yüzsüzlükle sineye çekiyorlar. Arsızlık, vurdumduymazlık, işbilir olmak, girişimci olmak, becerikli olmak adına toplumun her kesimine ve her iş alanına dalga dalga yayılıyor. Bu yoz ortamda medyayı (bazı kirli olayları ortaya çıkardıktan sonra güven uyandıran), kültürü, sanatı tutunacak bir dal olarak görmek isteyenler, umutla umutsuzluk arasında bocalayıp duruyorlar. Piyasa ekonomisi, reklam, medya el ele verince ne kadarı doğru, ne kadarı kandırma karar vermek kolay mı? Çok satışlı, boyalı gazetelere bakıyorsunuz, bir-iki benimsediğiniz, paylaştığınız yazı bulursanız ne âlâ. Çünkü çeşitli görüşten yazarlar sayfalara yayılıyor; amaç gûya her türden görüşe yer vermek. Diğer sayfalar Yeni Dünya Düzeni'nin yönlendirdiği biçimde resimler, haberler, Türkçeyi çarpıtan mizah dergileri üslûbunda yazılarla çok seslilik, çok renklilik adına beyinleri yıkayıp duruyorlar. Keçiboynuzu gibi bir parçacık tat için bir yığın posa.

Köşe yazarı olarak yıllardan beri bildiğiniz isimler, birden bire damak zevkinin ustaları kesilmişler. Kişi başına 8-10 milyon ödenen lokantaları ballandırarak anlattıktan sonra adres ve telefon numarası vererek rezervasyon yaptırın diyorlar. Çok kalabalık olduğunu okuyucuya hissettirip müşteri kızıştırıyorlar. Bazıları da arada bir halkçılık oynayıp bir Balıkpazarı meyhanesini konu ediyor. Bu yazarların bedava yiyip içtiğini, belki zarf içinde bir şeylerle ödüllendirildiklerini düşünmemek mümkün mü? Bakıyorsunuz, haktan ve doğrudan yana olduğunu her fırsatta duyuran, promosyona itibar etmemekle övünen bir gazeteye bile yemek muhabbeti girebiliyor. Dört-beş kişilik bir masada yenen yemekte, bir kişi, ertesi günün köşe yazısında abartılarak anlatılıyorsa bilin ki, hesabı ödeyen odur. Seyahetlere götürmeler, yemek ikramları, tatil davetlerinin karşılığı, yarım gazete sayfası övgü yazdırmak oluyor.

Dilimizde, "herkesin bir fiyatı vardır" diye bir söz yok mudur? Kimi yemek parası ödetmekle yetinir, kimi de üste para alarak fiyatını belirler. Yazık ki, basın ve sanat bu çukurda debelenip duruyor. Bu yollarla büyütülmüş isimler, (yazar, çizer, romancı, müzikçi, sanat yöneticisi, ressam, tiyatrocu) alanlarında en başarılı, en üstün kişiler olarak sunuluyor. Bir gazetede veya TV'de iki-üç defa haberi, görüntüsü verilen kişiyi, bilgisiz ve ilkesiz medya kopyalamaya başlıyor. Birinin ortaya çıkardığına karşılık, diğeri, başka bir ismi var edemiyor. Çünkü düşünceden, giyim kuşama, yaşam biçimine kadar bir örneklikten, kişiliksiz kuklalar gibi olmaktan kimse gocunmuyor. Zaten düzenin istediği bu değil mi? Putlar yarat, yığınlar tapsın.

Bu ortamda, ülkenin sade, dürüst insanları, akıl almaz kafa karışıklığı içinde, ışıklarını yakıp söndürerek "ben de varım, namusluyum, hâlâ daha safiyetimi koruyorum" demek isterken moral güç kazanmak için kültür ve sanata eğiliyor. Kimi insanımız, yukarıda belirtilen para gücü ile isim sahibi olanları ayıklayarak seçimini yapabiliyor. Kimi de medyanın rehberliğinde aldatılıp ucuz şöhretlerin peşine takılıyor. Bu aldatmaca edebiyattan tiyatroya, sinemadan resime, operaya, baleye, müziğe kadar etki alanını genişletiyor.

Şimdi gelelim, bu yazıda konu edeceğimiz örnek olaya.

13 Eylül 1997 günkü Sabah gazetesinin İstanbul ekinde "Carousel'de yıldönümü kutlaması" başlıklı bir haber. Haberde "Bakırköy'deki dev alış veriş merkezi Carousel ikinci yıl kutlamalarını çeşitli etkinliklerle gerçekleştirecek. Carousel'in ikinci yıl kutlamasında en önemli etkinliği İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin gerçekleştireceği gösteriler oluşturacak. Yetkililer, kutlama programında tüketicilere avantajlar sağlayacak çeşitli etkinliklerin de yer aldığını belirttiler." deniyor.

Demek ki, bir alışveriş merkezi ikinci yılını kutlarken devletin balesi, bu çarşının tüketicilerini memnun etmek ve satışları arttırmak için katkıda bulunacak. 14 Eylül 1997 tarihli *Cumhuriyet gazetesi*'nin haftalık sanat çizelgesinde, opera-bale haberleri bölümünde, *İstanbul Devlet Opera ve Balesi* sanatçıları tarafından Çaykovski'nin *Kuğu Gölü* balesinden seçmeler ve

Spartaküs balesinden *Pas de Deux* ve *Çeşmebaşı* balesinin tamamının, ayrıca *Gel Beni Bul, Beyaz, Taşikardi* ve Balık Ayhan'ın müziği ile *Bayram Sabahı*'nın sergileneceği duyuruluyor.

Bu bale yapıtlarının isimlerini okuyanlar, Carousel alışveriş merkezinde küçük de olsa bir sahne ve salon bulunduğunu düşünebilirler. Oysa binanın orta kısmı, silindir şeklinde büyük bir boşluk. Mağazalar bu boşluğa bakan katlara yayılmış. Katlar arasında silindirin çeperlerinden inip çıkan üç-dört yürüyen merdiven var. Orta katın hizasına demir bir konstrüksiyon üzerine ahşap bir platform oturtulmuş. Işık düzeninin kurulması imkânsız olan bir düzlükte, banttan verilen müzikle baleciler devinip duruyorlar. *Çeşmebaşı* balesinin tamamı deniyor ya, ya *Çeşmebaşı* balesini bilen yok ya da kendini kurnaz, âlemi aptal sananlar meydanı boş bulup uyduruyorlar. Çünkü *Çeşmebaşı* balesinin o alanda temsil edilmesine imkân yok.

Seyirciler nerede diye düşünecek olursanız, onlar yürüyen merdivenlerle inip çıkarken veya binanın katlarında orta boşluğa bakan parmaklıkların kenarına dizilip bir elde hamburger, bir elde Cola bakınıp duruyorlar. Böylece bale sanatı çarşıya pazara iniyor. Bu söyleyiş, 24 Eylül 1997 tarihi *Cumhuriyet* gazetesinin haberi verirken kullandığı başlıktan. Gazete "Bale Çarşıya İndi" diyor. 13-14 Eylülde gazetelerde *Carousel* alışveriş merkezinin ikinci yıl kutlamaları denirken ayın 24'ünde basın toplantısında Türk balesinin ellinci yıl kutlamalarından bahsediliyor. Demek ki *Devlet Balesi*'nin çarşı pazar kutlamasına karıştırılması pek hoş görülmediği için pratik zekâlar buna bir çare buluyorlar. Tamam. 1947 yılında Muhsin Ertuğrul'un davetiyle bale okulu açmak üzere ülkemize gelen Dame Ninette de Valois'nın ilk bale okulunu gerçekleştirdiği yer olan Yeşilköy'deki *Halil Vedat Fıratlı* İlkokulu'na bir plaket çakılır. Türk balesinin kuruluşunun 50. yılı *Carousel*'de kutlanıyor diye işe alışverişin dışında yüce bir anlam verilir. Özel bale okulu sahibi Yıldız Alpar'a, Devlet sanatçısı Meriç Sümen'e, Kültür Bakanlığı Müşteşarı Prof. Dr. Osman Tekin Aybaş'a, İstanbul DOB müdürü Yekta kara'ya ve Dame Ninette de Valois'ya ödül verilir.

Türkiye'de balenin geçmişini çok kısaca gözden geçirelim. 19. yy.da İstanbul'daki *Naum Tiyatrosu*'na yurt dışından bale topluluklarının geldiği biliniyor. Ayrıca *Amfi, Varyete, Tepebaşı, Concordia* tiyatrolarında sahnelenen opera ve operet temsillerinde bale gösterildiği gibi zaman zaman ayrı gruplar tarafından bale temsilleri verilmiş. 1917 devriminden sonra İstanbul'a gelen Beyaz Ruslardan bale öğretmeni olanlar, dersler vermiş. Bu öğretmenlerin çalıştırdığı Türk öğrenciler ile Rus baleciler *Eminönü Halkevi*'nde amatör gösteriler düzenlemiş. *Devlet Konservatuvarı* kurulurken Rusya'ya bale öğrenimi için öğrenci gönderilmesi, Rusya'dan yardım istenmesi düşünülmüş. Ancak bu gerçekleşememiş. Türk hükümeti, 1947 yılında İngiliz Kraliyet Balesi'nin kurcusu Dame Ninette de Valois'yı davet etmiş. Onun hazırlıkları ve projelendirmesi ile 1948 yılında (1947 değil) Yeşilköy'de ilk bale okulu açılmış. İki yıl sonra 1950'de Ankara Devlet Konservatuvarı'nda bale bölümü açılınca Yeşilköy'deki okulun bazı öğrencileri Ankara'ya taşınmış. Konservatuvar bale bölümü ilk mezunlarını 1957'de vermiş. İlk mezunlar 1960 yılına kadar opera temsillerinde görev almışlar. O yıl ilk bale temsili olarak Manuel de Falla'nın *El Amor Brujo* isimli balesini, sonraki yılda üç perdelik *Coppelia* balesinin tümünü sahneleyerek bale sanatını günümüze kadar taşıyorlar.

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı *Devlet Konservatuvarı* bünyesinde bale bölümünün Ninette de Valois öncülüğünde 1950 yılında açıldığını ilgili herkes bilir. Sözün özü, Dame Ninette de Valois'nın 1947 yılında Türkiye sınırından araştırma yapmak üzere girişini esas kabul edip 50.yıl kutlamalarına kalkışmak medyatik bir şamatadır.

1948'de Yeşilköy'de bale eğitimine başlayıp 1950'de Ankara'ya nakledilenlerden hemen akla gelen iki isim: Tenasüp Onat ve Kaya İlhan (Atilla İlhan'ın yeğeni). İstanbul'da ise özel eğitim veren Rezzan Abidinoğlu ve Madam Olga unutulabilir mi? *İstanbul Şehir Operası*'nın kuruluşunda başta Rezzan Abidinoğlu'nun öğrencileri olmak üzere pek çok sanatçı bale kadrosunu oluşturmuştur. Bu isimler anılmazken Yıldız Alpar hangi noktadan bale alanına girip ödül aldı, düşündürücü doğrusu.

Ne acıdır ki, gerçekten de Türk balesinin en saygın isimlerinden biri olan, uzun yıllar yurt içinde ve dışında bu sanata hizmet eden, dansçılığı kadar eğitimciliği de önemli, devlet sanatçılığı unvanını onurla taşıyan çok değerli sanatçımız Meriç Sümen, hırsı sağduyularını bastıran kişiler tarafından oyuna getirilebiliyor, açıkcası kullanılıyor. Kültür Bakanlığı Müsteşarlığına çok kısa bir süre önce atanan Prof. Dr. Osman Tekin Aybaş'a neden ödül verildiği pek anlaşılmıyor. Prof. Emre Kongar "Ben Müsteşarken" adlı kitabında vasiyetini açıklıyordu: "Hem Rengim Gökmen'e hem de Hasan Hüseyin Akbulut'a bir vasiyette bulundum. Benim için yapılacak törende, Ferit Tüzün'ün *Çeşmebaşı* bale müziğinin soprano bölümleri icra edilsin. Bunu Yekta Kara, Selmin Günöz veya onların uygun göreceği biri yapabilir. Kimse bulunmazsa Müfide Özgüç'ün o billur sesi ile kaydedilmiş olan bölümler banttan çalınsın. Sonsuzluk yolculuğuna Anadolu'nun o dinamik ritmi ile bale yapar gibi çıkmak istiyorum.

Ah, ne yazık! Ne büyük şanssızlık! Bu alışveriş merkezinin bale ödülleri Emre Kongar'ın müsteşarlığı dönemine rastlayamadı.

Tabi, Yekta Kara'ya neden ödül verildiğini anlamak da zor. İlk mezunlardan Oytun Turfanda İstanbul Devlet Balesi'nin kadrosunda bulunan bir sanatçı. Kısaca sanat yaşamına bakalım. 1966 yılında *Ankara Devlet Balesine* dansçı olarak katılıyor. *İngiliz Kültür Derneği*'nin aracılığı ile Deme Ninette de Valois'nın çağrılısı olarak 6 yıl *Londra Kraliyet Balesi*'nde, İtalya'da *La Scala,* Rusya'da *Bolşoy* ve *Leningrad* balelerinde çalışmalarını sürdürüyor. Japonya'da *Don Kişot* balesi ile sahneye çıkıyor. Balet Özkan Aslan için düzenlediği *pas de deux* 1983'de *Londra Festival Hall*'de sergileniyor.

Ne yazık ki, Oytun Turfanda, Özkan Aslan, yıllarca özel *Çağdaş Bale Topluluğu*'nun yöneticisi Cem Ertekin, balede yeni ifade biçimleri üreten modern dansın öncülüğünü yapan Aysun Aslan, Aydın Teker hiç akla gelmiyor.

Dame Ninette de Valois *İngiliz Kraliyet Balesi*'nin kurucusu. Yıllar önce *Kraliyet Balesi*'ni sonra da Türk balesi'ni kuran bu saygın kişi, günün birinde Balık Ayhan'ın müziği ile sahnelenen *Bayram Sabahı* isimli, öğrenci müsameresinden farksız bale temsilinin de programda yer aldığı bir alışveriş merkezinin 2. yılında anılıp ödül alacağını düşünebilir miydi acaba?

Bale çok emek isteyen, çok zor, çok yıpratıcı, üstelik de çok kısa ömürlü bir sanat. Beden disiplini kadar yaşam disiplini de istiyor. belli formu tutturabilmek için yarı aç gezen gencecik insanlar her an sakatlanma riski taşıyorlar. Ağır meslekler sıralamasında maden işçisinden sonra gelen, bu yüzden tüm tiyatro ve opera sanatçıları gibi "teminindeki güçlük" nedeniyle ayrı bir yasaya bağlı olan sanatçılar neden derme çatma bir sahnede 50. yıllarını kutluyorlar. Popülist bir yaklaşımla "AKM'nin dört duvarı arasından çıkarıp farklı izleyici kesimi ile buluşmasını sağlamak" diye büyük laflar etmek gülünç oluyor. *Devlet Opera ve Balesi*'nin yasasında öngörünülen sanatı topluma sevdirmek, yaygınlaştırmak ilkesi sadece sanatın paraya çevrilebildiği yerlerde mi akla geliyor? Bakırköy'deki *Carousel* alışveriş merkezine gitmişken keşke Bakırköy *Yunus Emre Kültür Merkezi*'ne de uğrasalardı. İdil Biret'in konser verdiği *Ataköy Kültür Koleji*'nin salonu da var Bakırköy'de. Bursa Devlet Tiyatrosu'nun pazartesi geceleri boş. *İzmit Kültür Merkezi*'nde harıl harıl tiyatro çalışmaları yapılıyor. Kartal'da *Hasan Ali Yücel Kültür Merkezi* var. *Akatlar Kültür Merkezi* de kapılarını açtı. Etkinlik gösterebilecek yerler saymakla bitmez. Ama buralarda sanat paraya çevrilemiyor, hizmet olarak götürmek gerekir. Büyük sözler söyleyip iş dünyası ile bağlantılar kurup magazin şöhreti olmak varken kim uğraşır bu gibi küçük işlerle?

1997 Ocak ayından 1997 Ekim ayına kadar balenin 50. yılını kutlamak akla gelmiyor da, 1997 yılının bitmesine üç ay kala Carousel alışveriş merkezinin 2. yıl kutlamalarında birdenbire 50. yıl hatırlanıyor. Bu işe şaşmamak mümkün değil.

İstanbul Devlet Opera ve Balesi'nin sanatçıları nerde para varsa oraya koşturuluyor. Sıemens'in 150. yılını da opera korosu ve orkestrası kutladı. Turizmciler kongresi için Türkiye Seyahat Acentaları Birliği'nin düzenlediği Ali Taygun-Yekta Kara ortak gösterisi de ekstra işlerden. Bu gösteride, opera korosu Dede Efendi'nin Salat-ı ümmiyesini seslendiren Ahmet Özhan'a salavat getirerek eşlik etti. 21 Ekim 1997 tarihli Hürriyet gazetesi böyle yazıyor. Hatta Cumhurbaşkanı da eşlik etmiş.

29-30 Ekim tarihlerinde yani Cumhuriyet Bayramı günleri, opera yönetimi perde ve kapılarını seyirciye kapatıyor. Evet, bütün yurtta coşkulu kutlamalar yapılırken, üstelik Mustafa Kemal'in Sofya'da ateşe olduğu dönemde *Carmen* operasını hayranlıkla izlediği ve "benim memleketimde de bu sanat yapılmalı" diye düşündüğü, konservatuvarın kurulmasında bu beğeni ve özenmenin etkili olduğu bilinirken *İstanbul Devlet Operası* yönetiminin halen oynanmakta olan *Carmen*'i özellikle 29-30 Ekim günleri sergilemesi gerekirdi. Bu tavrı anlamak elbette mümkün değil. Kaldı ki, o iki gün AKM'nin kapıları ücretsiz açılarak hem Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katkıda bulunulur, hem de Atatürk'ün ilk izleyip sevdiği opera halka tanıtılmış olurdu.

İstanbul' da devletin sanatçıları, çarşıda pazarda ya da sermayenin hizmetinde günübirlik paralı işler yaparken *Ankara Devlet Operası* 27 Eylül günü Hipodrum' da *Opera Ateşi* adıyla bir konser düzenleyerek sezonu açıyor. Çok başarılı olduğu söylenen *Üç Silahşörler* balesini seyirciye sunuyor. *İzmir Devlet Opera ve Balesi* sahne ve salon sıkıntısı yaşadığı, sorunları bu aylara kadar çözülemediği halde *Öylesine Bir Dinleti'* yi *Sabancı Kültür Merkezi*'nde sahneliyor. 1997-98 sezonunda bu çalışmalarını çeşitli il ve ilçelerde sahneleyeceklerini söylüyor. *Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası* açık havada halk konseriyle sezonu başlattı. Kayseri, Konya, Afyon pilot bölge seçildi.Üç ayda bir bu illerde konserler verilecek. *Bilkent Senfoni Orkestrası*'nın yaz aylarında başlattığı festival turnesi büyük ilgi gördü, başarı ile sonuçlandı. 11-19 Ekim tarihleri arasında, *3. Eskişehir Festivali, İstanbul Yapı Kredi Festivali* Türkiye'nin yaşadığı karmaşadan bunalan insanlara biraz umut verdi. Soluk aldırdı.

En son güzel haberi 29 Ekim tarihli *Cumhuriyet* gazetesinin müzik yazarları Evin İlyasoğlu ve Ahmet Say'dan alıyoruz. *Bursa Senfoni Orkestrası* ilk konserini 30 Ekim'de 750 kişilik *Tayyare Kültür Merkezi*'nde veriyor. Bu orkestranın kuruluş öyküsü: Evin İlyasoğlu'nun yazdığına göre *Uludağ Üniversitesi* Rektörü Prof. Dr. Ayhan Kızıl öncülüğünde, Sağlık Kültür Spor dairesi başkanı Ruhi Özeke ve bir grup öğretim görevlisi önce bir oda orkestrası kurmuşlar, sonra yine kentin ileri gelen aydınları birleşerek Flarmoni Derneği'ni oluşturmuşlar. Daha sonra da Belediye Başkanı Erdem Saker ve Rektör el ele verip Bursa Senfoni Orkestrası'nı kurmuşlar.

EVRENİN ÖNÜ ARDI KARANLIK

Evrenin sağı solu
iki küpe altın kiraz,
yarım ayna.
Dünyanın önü ardı karanlık, karanlık.
Karanlığın hemen yanı aydınlık.
Tanrının içi dışı bir kırık ayna,
aynada insan var
aynada dünya.
Aynanın hülyası şu kıçıkırık evren
(eksiksiz doğa)
Evren bir bütün
insan parçası.
Elimde tanrının aynası.
Ayna benim, yansısı ben
aynada gördüğüm evren
duyduğum sen.
Gördüğümü yaratan,
aynayı yapan insan
Yarattı kendini tanrı
yarattı kendi dışında
kendini insan.

Hüseyin ÖNTAŞ

Ahmet Say da bu oluşumu anlattıktan sonra "Bursa aslında bir Opera-Bale birikimini hak etmiştir." diyor ve devam ediyor:

"Opera ve bale kurumu, senfonik bir orkestrayı, karma koroyu, şan solistlerini, repetitörleri ve dans topluluğunu kapsar; bu yönleriyle gelişkin bir 'konservatuvar'ın öğretim kadrolarını da barındırır. Ayrıca marangozhanesi, demir atölyesi, tezihanesi, boyahanesi ve öteki teknik donanım olanaklarıyla devingen, uygulamacı, yapıcı ve 'gezgin' bir güç taşır. Bursa'da açılacak bir 'devlet opera ve balesi' kurumu, bölgeye yeni soluk getirecektir."

Yürekten katıldığım bu görüşü desteklediğim gibi en az on yıldan beri Bursa, *İstanbul Devlet Opera ve Balesi*'nin başka bir sahnesi gibi düşünülebilir, *Bursa Devlet Tiyatrosu*'nun sahne ve salonu 15 gün ya da ayda bir küçük opera ve bale temsilleri, konserler için kullanılmalıdır diye çeşitli projeler ürettim. Beş yıl öncesine kadar bir ölçüde bu projeler gerçekleştirildi. Özellikle beş yıldan bu yana büyük işler peşinde koşulduğundan, örneğin bir kuzey ülkesi olan Danimarka'nın Aalborg ve Aarhus isimli iki küçük şehrine üç yıldır opera temsilleri götürmekten, hatta "sezonu Danimarka'da açıyoruz" övünmelerinden, İstanbul'u güzel göstermek için hesapsız para akıtılan Habitat'ın açılış gecesini düzenlemekten, bankalara, Siemes'e, Carousel'e para karşılığı etkinlik hazırlamaktan halkımıza sanatsal hizmet vermeye belli ki fırsat bulunamamıştır.

İstanbullu müzikseverler, 10 Kasım'da acaba Ahmet Adnan Saygun'un *Atatürk ve Anadoluya Destan*'ını ya da Nevit Kodallı'nın *Atatürk Oratoryusu*'nu seslendirir mi diye boşuna bir beklentiye girdi. Çünkü *İstanbul Devlet Opera ve Balesi* 29 Ekim'de olduğu gibi sessiz kalmayı seçti. Neyse ki TRT 3, bu güzel yapıtları, geçmiş yıllardaki kayıtlarından yeni dinleyicilere, genç kuşaklara dinletti.

Öyle anlaşılıyor ki, bakanlık ipin ucunu kaçırmış, denetimi elden bırakmış. Ama yine de biz umutsuzluğa düşmeyeceğiz. Türkiye'deki benzer kurumların tümü, *İstanbul Devlet Opera ve Balesi* yönetiminden farklı. Pek çoğu, Cumhuriyet'in kazanımlarını daha ileri götürmek, en azından korumak amacıyla yurt düzeyinde bilinçle ve inançla uğraşlarını sürdürüyor.

"Neden Savaşıyoruz?" Dördüncü Dünya Savaşı Başladı!"*

Komutan Yardımcısı Marcos

Çev: Sibel ÖZBUDUN

**"Savaş devlet için yaşamsal önem taşıyan bir iştir;
bir ölüm kalım sorunu,
hayatta kalmaya ya da yokolmaya götüren yoldur.
Onu derinlemesine incelemek
vazgeçilmez bir önem taşır."
(Sun-Tzu, Savaş Sanatı)**

Bir dünya sistemi olarak neoliberalizm yeni bir fetih savaşıdır. Üçüncü Dünya Savaşı yani Soğuk Savaşın sonu dünyada iki kutupluluğun sona erdiği ve kazanan tarafın hegemonyası altında bir istikrar dönemine girildiği anlamına gelmiyor. Çünkü bu savaşta yenilen taraf belli olmakla birlikte (sosyalist kamp), kazananın kim olduğunu kestirmek zordur. ABD mi? Avrupa Birliği mi? Japonya mı? Yoksa üçü birden mi? "Kötülük İmparatorluğu"nun yenilgisi yeni pazarlar açtı. Bunların fethi ise yeni bir savaşa, Dördüncü Dünya Savaşı'na yolaçmakta.

Tüm çatışmalar gibi, bu da ulus devletleri kimliklerini yeniden tanımlamaya zorlamaktadır. Eski çağlarda dünya düzeni, Amerika'nın, Afrika'nın ve Okyanusya'nın fethi anlamına geliyordu. Gerilemelerle ilerleyen tuhaf bir modernite. XX. yüzyılın alacakaranlığı, rasyonel bir gelecekte birçok bilim kurgu romanının betimleyeceği önceki barbar yüzyılları andırıyor.

Uçsuz bucaksız topraklar, zenginlikler ve hepsinin ötesinde, devasa bir işgücü, yeni efendisini bekliyor. Dünyanın efendiliği işlevi tek de olsa, adaylar çok. Kendilerini "İyilik İmparatorluğu"nun parçası ilan edenler arasındaki yeni savaş da buradan kaynaklanacak.

Üçüncü Dünya Savaşı, farklı alanlarda ve değişen yoğunluklarda kapitalizm ile sosyalizmin çatışmasıydı, dördüncü savaş ise dünya çapında ve olağanüstü istikrarlı bir yoğunlukla büyük finans merkezleri arasında geçmekte.

Yanlış adıyla "Soğuk Savaş", uluslararası casusluk dehlizlerinden Ronald Reagan'ın ünlü "yıldızlar savaşı"nın uzayına; Küba'da Domuzlar Körfezi'nin kumlarından, Vietnam'da Mekong deltasına; frenleri patlamış nükleer silahlanma yarışından, Latin Amerika'daki vahşi darbelere; NATO ordularının suçlu manevralarından, CIA ajanlarının, Che Guevara'nın öldürüldüğü Bolivya'daki işlerine, yüksek ısılara ulaşmıştı. Tüm bunların sonucu, sosyalist kampın bir dünya sistemi olarak çöküşü ve bir toplumsal alternatif olarak çözülmesi oldu.

Üçüncü Dünya Savaşı kazanana "topyekûn savaşın" yararlarını gösterdi: savaş sonrası kapitalizmi, Doğu Bloku'nun çöküşüyle oluşan "sahipsiz topraklar"ın büyümesi, birkaç gücün (ABD, AB ve Japonya) gelişmesi, dünya ekonomik krizi ve yeni enformasyon devriminin başlıca çelişen unsurlarını oluşturduğu, dünya ölçeğinde yeni bir durum ortaya çıkardı.

Bilgisayarlar sayesinde finans piyasaları, borsa salonlarından kendi yasalarını keyiflerince gezegene dayatıyorlar. "Küreselleşme", mantıklarını yaşamın tüm yönlerine dayatmalarından başka bir şey değil. Ekonominin efendisi de olsa, ABD'de mali iktidarın dinamiğiyle, ticari serbest mübadeleyle yönetiliyor, uzaktan yönetiliyor. Ve bu mantık, telekomünikasyonun gelişiminin yarattığı geçirgenlikten, toplumsal alanın faaliyetlerinin tüm yönlerine el koymada yararlandı. Nihayet tamamen topyekûn olan bir dünya savaşı! Bu savaşın ilk kurbanlarından biri ulus devleti oldu. Zırhla döşenmiş bir odanın içinde atılan bir kurşun gibi, neoliberalizmin başlattığı savaş sekip nişancısını yaraladı. Modern kapitalist devletin iktidar temellerinden biri olan ulusal pazar, küresel finans ekonomisinin top ateşi altında tasfiye oluyor. Yeni uluslararası kapitalizm, ulusal kapitalizmleri kadükleştirirken kamu hizmetlerini yokediyor. Darbe öylesine şiddetliydi ki, ulusal devletlerin yurttaşlarını koruyacak gücü kalmadı.

Soğuk Savaş'tan kalıtılan güzel vitrin -yeni dünya düzeni- neoliberal patlamayla tuzla buz oldu. Devlet girişimlerinin proleter devrimlerin soluğuyla değil, finans fırtınalarının şiddetinden çökmesi için artık birkaç dakika yeterli.

Oğul (neoliberalizm) babayı (ulusal sermaye) yutarken, kapitalist ideolojinin yalanlarını da yıkıp geçiyor: yeni dünya düzeninde ne demokrasi, ne liberalizm, ne eşitlik, ne de kardeşlikten sözedilebilir. Gezegenin sahnesi, kaosun hüküm sürdüğü bir savaş alanına dönüştü.

Kapitalizm, Soğuk Savaş'ın sonuna doğru askeri bir dehşet yaratmıştı: binalara dokunmaksızın yaşamı yokeden nötron bombası. Ama dördüncü dünya savaşıyla birlikte, yeni bir harika keşfedildi: finans bombası. Hiroşima ve Nagazaki'dekilerden farklı olarak, bu yeni bomba polis'i (burada :ulus) yıkıp burada yaşayanlara ölüm, terör ve sefalet getirmekle kalmıyor, aynı zamanda nişan tahtasını ekonomik küreselleşme yap-bozunun parçalarına dönüştürüyor. Patlamanın sonucu artık duman tüten yıkıntılar ya da parçalamış binlerce insan bedeni değil; gezegen ölçeğindeki yeni hipermarketin ticari megalopoluna eklemlenen bir mahalle ve gezegen ölçeğindeki yeni pazar için yeniden biçimlendirilen bir işgücüdür.

Avrupa Birliği, dördüncü dünya savaşının etkilerini etinde, kemiğinde hissediyor. Küreselleşme yüzyıllardır birbirine düşman olan rakip devletler arasındaki sınırları ortadan kaldırıp onları siyasal birliğe yöneltmeyi başardı. Ulus devletlerden Avrupa federasyonuna uzanan yol Avrupa uygarlığınınkilerden başlamak üzere, yıkım ve yıkıntılarla döşenecek.

Megapoller gezegen ölçeğinde yeniden üretiliyor. Ticari bütünleşme bölgeleri, tercih alanlarını oluşturuyor. Kuzey Amerika'da, ABD, Kanada ve Meksika arasındaki Kuzey Amerika Serbest Mübadele Antlaşması (ALENA) eski bir fetih düşünün gerçekleşmesini önceliyor: "Amerika Amerikalılarındır". Ulusların yerini megapoller mi almakta? Hayır; daha doğrusu yalnızca bu değil. Onlara yeni işlevler, yeni sınırlar ve yeni perspektifler yükleniyor. Ülkelerin bütün bir yandan yıkım-insansızlaştırma, bir yandan da bölgelerin ve ulusların yeniden inşaı/örgütlenmesini üreten liberal megagirişimlerin bölümleri haline geliyor.

Üçüncü Dünya Savaşı'nda nükleer bombaların caydırıcı, gözdağı verici ve zorlayıcı bir rolü olduysa, dördüncü savaşın en büyük silahı, mali hiperbombaların etkisi çok farklıdır. Ulus devletlerin egemenliklerinin maddi temelini yokederek ve nitel insansızlaştırmalara, yeni ekonomiye uyum sağlayamayanların (örneğin yerliler) dıştalanmasına yol açarak topraklara (ulus devletler) saldırıyorlar. Ama aynı süreçte, mali merkezler ulus devletleri yeni bir mantık çerçevesinde yeniden biçimlendiriyor: bu biçimlendirmede, iktisadi olan, toplumsalın önüne geçiyor.

Yerlilerin dünyası bu stratejiyi sergileyen pek çok örnekle dolu: Uluslararası Çalışma Örgütü Orta Amerika Bürosu direktörü Ian Chambers dünyadaki yerli nüfusunun (300 milyon kişi) gezegenin doğal kaynaklarının yüzde 60'ının bulunduğu topraklarda yaşadığını açıkladı. *"Dolayısıyla topraklarını ele geçirmek için birçok çatışmanın patlak vermesine şaşırmamak gerekli (...) Doğal kaynakların (petrol ve madenler) işletilmesi ve turizm, Amerika'da yerli topraklarını tehdit eden temel sanayilerdir."* (1) Kirlenme, fuhuş ve uyuşturucular, bunu izlemektedir.

Bu yeni savaşta ulus devletin motoru olarak politika, yoktur. Yalnızca ekonominin yönetiminin hizmetine girmiştir: siyasetçiler artık işletme yöneticilerinden başka bir şey değildir. Dünyanın yeni efendilerinin artık doğrudan yönetmeye gereksinimleri yok. Ulusal hükümetler işleri onların hesabına yürütmeyi üstlendiler. Yeni dünya, dünyanın tek bir pazar halinde birleşmesidir. Devletler, idarecileri hükümet kisvesi altındaki işletmelerden başka bir şey değildir: yeni bölgesel bağlaşıklıklar siyasal federasyonlardan çok ticari kaynaşmaları andırmaktadır. Neoliberalizmin yarattığı birleşme, ekonomiktir: gezegen ölçeğindeki devasa hipermarkette insanlar değil, metalar dolaşmaktadır

Bu küreselleşme, aynı zamanda genel bir düşünce modelini yaygınlaştırıyor. İkinci Dünya Savaşı sırasında Avrupa'da, ardından Vietnam'da, ve daha ykın bir zaman önce Körfez'de Amerikalı birlikleri izleyen Amerikan yaşam tarzı, artık bilgisayarlar aracılığıyla gezegen ölçeğinde yaygınlaşıyor. Ulus devletlerin maddi temellerinin, yanısıra tarihin ve kültürün de yokedilmesi sözkonusu. Ulusların biçimlendirdiği tüm kültürler, Amerika yerlilerinin soylu geçmişi, parlak Avrupa uygarlığı, Asya uluslarının bilge tarihi ve Afrika ve Okyanusya'nın atasal zenginlikleri, Amerikan yaşam tarzı tarafından çürütülüyor. Neoliberalizm, tüm ulusları ve ulus gruplarını tek bir model çerçevesinde biçimlendirme çabasında. Evet, neoliberalizm, tüm insanlığa karşı savaş açtı, hem de savaşların en kötüsünü, en acımasızını.

Önümüzde bir boz-yap var. Günümüz dünyasını anlayabilmek ve yeniden kurabilmek için pek çok parçası eksik bir boz-yap. Yine de, çatışmanın insanlığın yokedilmesiyle sonlanmamasını umabilmek için yedi parçayı bulabiliyoruz. Çizmek, boyamak, kesmek ve diğerleriyle biraraya getirerek yeniden kurmaya çalışmak için yedi parça.

Bu parçalardan ilki servet ve yoksulluğun gezegen ölçeğindeki toplumun iki kutbunda çifte birikimi. İkincisi, dünyanın bütününün sömürüsü. Üçüncüsü, insanlığın boşlanmış kesiminin karabasanı. Dördüncüsü, iktidarla suç arasındaki iç bulandırıcı ilişki. Beşincisi

Devlet şiddeti. Altıncısı megapolitika esrarı. Yedincisiyse insanlığın neoliberalizme karşı başvurduğu çeşitli direniş biçimleri.

1 NUMARALI PARÇA: SERVETİN YOĞUNLAŞMASI, YOKSULLUĞUN YENİDEN DAĞILIMI

Şekil 1 para işaretiyle çizilmelidir.

İnsanlık tarihinde, anlamsızı dünya düzeninin alamet-i farikası olarak öneren bir çok model önerisi tartışıldı. Madalya dağıtımında neoliberalizm ayrıcalıklı bir yer alacaktır. Servetin 'paylaşılması' kavrayışı, çifte bir anlamsızlıkla yüklüdür: servetin birkaç kişi, gereksinimlerinse milyonlar için yoğunlaşması. Adaletsizlik ve eşitsizlik, günümüz dünyasının ayırdedici işaretleri oldu. Yeryüzünde yaşayan 5 milyar insanın 500 milyonu refah içindeyken 4.5 milyar kişi, yoksullukla karşı karşıya. Zenginler sayıca azlıklarını milyarlarca dolarlarıyla telafi ediyorlar. Dünyanın en zengin 353 dolar milyarderinin serveti, yeryüzü yoksullarının yarısının, yani 2.6 milyar insanın elindekini geçmektedir.

Ulusaşırı şirketlerin ilerlemesi, gelişmiş ulusların ilerlemesi anlamına gelmiyor Tersine, devler zenginleştikçe, zengin denen ülkelerin yoksulluğu artıyor Zenginlerle yoksullar arasındaki uçurum, daralmak bir yana, giderek büyümektedir.

Çizdiğiniz para işareti küresel ekonomik iktidarın simgesidir. Şimdi onu dolar yeşiline boyayın. Mide bulandırıcı kokuya aldırmayın; bu gübre, balçık ve kan kokusu onun doğasında var.

2 NUMARALI PARÇA: SÖMÜRÜNÜN KÜRESELLEŞMESİ

Şekil 2 bir üçgen şeklinde çizilir.

Neoliberal yalanlardan biri, şirketlerin ekonomik büyümesinin zenginlik ve istihdamın paylaşımında daha iyi bir düzene yolaçtığı yolundadır. Bu, yanlıştır. Nasıl bir kralın iktidarının güçlenmesi uyruklarının güçlenmesine yolaçmıyorsa (daha çok bunun tersi doğrudur), mali sermayenin mutlaklığı da servet dağılımında adaleti sağlamadığı gibi, yeni istihdam olanakları yaratmaktan da uzaktır.

Yoksulluk ve işsizlik, onun yapısal sonuçlarıdır.

Dünya Bankası'nın günde 1 dolar olarak açıkladığı mutlak yoksulluk sınırının altında yaşayanların sayısı 60--70'li yıllarda 200 milyon dolayındayken günümüzde bu sayı 2 milyara fırlamıştır.

Yoksulluk ve işsizlik, onun yapısal sonuçlarıdır.

Dünya Bankası'nın günde 1 dolar olarak açıkladığı mutlak yoksulluk sınırının altında yaşayanların sayısı 60-70'li yıllarda 200 milyon dolayındayken günümüzde bu sayı 2 milyara fırlamıştır.

Yoksul ve yoksullaşan insanlar ne denli fazlaysa, zengin ve zenginleşen kişilerin sayısı da o denli azdır; boz-yapın birinci parçasından çıkartılacak ders, budur. Bu garip sonucu elde etmek için, dünya kapitalist sistemi üretimi, dolaşımı ve meta tüketimini "modernleştiriyor" Yeni teknolojik devrim (enformatik) ve yeni siyasal devrim (ulus devletlerin yıkıntıları üzerinde megapollerin yükselişi) yeni bir toplumsal "devrim"e, başta işgücü olmak üzere, toplumsal güçlerin yeniden örgütlenmesine yolaçmaktadır.

Dünya ölçeğinde iktisaden faal nüfus (İFN) 1960'da 1.38 milyarken, 1990'da 2.37 milyara çıktı. Çalışabilir durumdaki insan sayısı artmıştır; ancak yeni dünya düzeni onları belirli mekanlara sınırlamakta ve işlevlerini (ya da işsizler ve bakıma muhtaç olanlarda olduğu gibi, işlevsizliklerini) yeniden düzenlemektedir. Çalışan dünya nüfusu son yirmi yılda köklü bir biçimde değişikliğe uğradı. İstihdam oranları ve tarım ve balıkçılıkta 1970'deki yüzde 22'den 1990'da yüzde 12'ye, imalatta yüzde 25'den yüzde 22'ye düşerken, üretim dışı üçüncü sektörde (ticaret, taşımacılık, bankacılık ve hizmetler) istihdam oranı yüzde 42'den yüzde 56'ya yükseldi. Kalkınmakta olan ülkelerde, üçüncü sektör 1970'de yüzde 40'dan 1990'da yüzde 52'ye çıkarken tarım ve balıkçılık, yüzde 30'dan yüzde 15'e geriledi. (2)

Artan sayıda emekçi, yüksek üretkenlikte işlere yönlendiriliyor Sistem böylelikle, gezegen ölçekli pazarın "modern" bir tarzda yönetildiği tek bir şirkete dönüştüğü bir megapatron gibi işlemekte. Ancak neoliberal "modernlik", ütopik bir "akılcılık"tan çok, kapitalizmin vahşi doğuşunu çağrıştırıyor. Çünkü kapitalist üretim, hâlâ çocuk emeği kullanmakta. Dünyada 1.5 milyar çocuğun 100 milyonu günümüzde sokaklarda, 200 milyonu ise çalıştırılıyor. 2000 yılında bu sayının 400 milyona çıkacağı öngörülmekte. Yalnızca Asya'da, imalat sektöründe 146 milyon çocuk işçi var. Kuzey'de de, yüzbinlerce çocuk, aile gelirlerine katkıda bulunabilmek, ya da hayatta kalabilmek için çalışmaktadır. Öte yandan, çok sayıda çocuk, zevk sektöründe istihdam edilmiş durumda: BM verilerine göre her yıl bir milyon kadar çocuk cinsel ticaretin ağına düşürülmektedir.

Dünyada milyonlarca emekçinin işsizliği ve zor koşulları: bu durum kısa sürede değişeceğe benzemiyor. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'ne (OECD) üye ülkelerde, işsizlik oranı 1966'da yüzde 3.8'den 1990'da yüzde 6.3'e yükseldi; Avrupa'daysa yüzde 2.2'den yüzde 6.4'e fırladı. Küreselleşen pazar, küçük ve orta boy işletmeleri yokediyor. Yerel ve bölgesel pazarların yokoluşuyla birlikte, korunmadan yoksun kalan bu işletmeler ulusaşırı devlerin rekabeti karşısında ayakta kalamıyorlar. Böylelikle milyonlarca emekçi, işsiz kalıyor. Neoliberal garabet: üretimin artışı, yeni istihdamlar yaratacak yerde, varolanları yokediyor. BMÖ, "istihdamsız büyüme"den sözetmekte.

Ancak karabasan bununla da kalmıyor. Emekçiler güvencesiz koşulları kabule zorlanıyorlar. Daha büyük bir istikrarsızlık, daha uzun işgünü, daha düşük ücretler. Hizmetler sektörünün küreselleşmesi ve patlamasının sonuçları böyle.

Tüm bunlar, özgül bir bakiye oluşturuyor: artık üretmedikleri, tüketmedikleri ve bankalardan kredi almadıkları için yeni dünya düzeninin işine yaramayan insan fazlası. Kısacası, vazgeçilebilirler. Finans piyasaları her gün devletlere ve devlet gruplarına yasalarını dayatıyor. Yurttaşlar yeniden dağıtıma tabi tutuluyor. Ve sonunda, hâlâ çok fazla insan olduğuna hükmediliyor.

İşte üçgene benzeyen, küresel sömürü piramidinin simgesi bir şekil.

3 NUMARALI PARÇA: KOLGEZEN KARABASAN, GÖÇ

Şekil 3, bir daire şeklinde çizilir.

Üçüncü dünya savaşının sonunda; yeni (eski sosyalist ülkeler) ve yeniden fethedilecek toprakların varlığından sözetmiştik. Pazarların üçlü stratejisi de buradan kaynaklanmaktadır; "bölgesel savaşlar" ve "iç çatışmalar" çoğalıyor; sermaye tipik olmayan bir birikim hedefi gütmektedir; ve büyük emekçi kitlleri yerinden edilmiştir. Sonuç: gezegeni kateden milyonlarca göçmenden oluşan devasa bir tekerlek. "Sınırları olmayan" bir dünyada "yabancılar", hapislere atılmazlar ya da katledilmezlerse eğer, soğuk savaşın galiplerinin vaadleri yüzünden, yabancı düşmanlığı, işsizlik, kültürel kimliğin yitimi, polis baskıları ve açlık tehditleri altında sürdürmeye çabalıyorlar yaşamlarını. BM Göçmenler Yüksek Komiserliği'nin verilerine göre, dünya ölçeğinde 1975'de 2 milyon olan göçmen sayısı, 1995'de 27 milyonu aştı.

Neoliberalizmin göç politikasının hedefi, göçü frenlemektense, dünya emek pazarının istikrarsızlaştırılmasıdır. -Yıkım-insansızlaştırma, yeniden inşa, yeniden örgütleme mekanizmalarıyla-dördüncü dünya savaşı, milyonlarca insanı yerinden etti. Onların yazgısı, sırtlarında karabasanları, bir iş sahibi olan emekçiler için bir tehdit oluşturmak üzere, kol gezmektir; bu acınası durum patronu unutturmakta ve ırkçılığa gerekçe oluşturmaktadır.

4 NUMARALI PARÇA: MALİ KÜRESELLEŞME VE SUÇUN GENELLEŞMESİ

Şekil 4 dörtgen biçiminde çizilir.

Eğer suç dünyasının mezarın ötesi ve karanlıkla anlamdaş olduğunu düşünüyorsanız, yanılıyorsunuz. Soğuk savaş denilen dönemde örgütlü suç daha saygın bir görünüm aldı. Yalnızca modern bir teşebbüs gibi çalışmaya başlamakla kalmadı, aynı zamanda ulus devletlerin ekonomik ve politik sistemlerine derinlemesine nüfuz etti.

Dördüncü dünya savaşının başlamasıyla birlikte, örgütlü suç, faaliyetlerini küreselleştiriyor. Dünyanın beş kıtasındaki suç örgütleri bir işbirliği ruhu içinde yeni pazarların fethine girişmişlerdir. Yalnızca karaparalarını aklamak için değil, yasadışı faaliyetlerine sermaye sağlamak amacıyla yasal alanlara yatırım yapıyorlar. Tercih alanlarını ise lüks gayrımenkuller, tatil beldeleri, medya ve... bankalar oluşturuyor.

Ali Baba ve 40 bankacılar mı? Daha beteri. Ticari bankalar, kara parayı yasal faaliyetlerinde kullanıyorlar. Birleşmiş Milletler'in bir raporuna göre, *"borçlu ülkelerin Uluslararası Para Fonu'ndan borç alabilmek için kabul etmek zorunda kaldıkları uyum programları suç sendikalarının oluşmasını kolaylaştırdı.* '(3)

Örgütlü suç, vergi cennetlerinde de hükmünü sürüyor. Bunların sayısı 55'i buluyor-içlerinden biri, Catman adaları banka merkezi olarak dünya beşincisidir ve kayıtlı banka ve şirket sayısı, nüfusundan fazladır. Karapara aklamanın yanısıra, vergi cennetleri vergi kaçırmaya da yarıyor. Bunlar, hükümet görevlileri, işadamları ve mafya şefleri arasında buluşma yerleri.

İşte yasallığın ve yasadışılığın yansımalarını değiş-tokuş ettikleri dörtgen ayna. Suçlu aynanın hangi yanında? Onu kovuşturan hangi yanında?

5 NUMARALI PARÇA: GAYRIMEŞRU BİR İKTİDAR MI?

Şekil 5 bir beşgen biçiminde çizilir.

Küreselleşme kabaresinde devlet, bir asgari vazgeçilmezini, baskı gücünü kıskançlıkla koruduğu bir striptiz yapmaktadır. Maddi temelini yitiren, egemenlik ve bağımsızlığı ilga olan, siyasal sınıfı yozlaşan ulus evlet, mega-şirketlerin güvenlik gücü aygıtına dönüşmüştür. Mali kaynaklarını, toplumsal yatırımlara yöneltmektense, toplumu daha etkin biçimde denetleyebileceği araçları geliştirmeyi yeğlemektedir.

Şiddet piyasa yasalarından kaynaklanıyorsa ne yapmalı? Meşru şiddet nerede başlar? Gayrımeşru şiddet nerededir? Bahtsız ulus devletler, serbestçe at oynatan arz ve talep bu tekele saldırırken, şiddet üzerinde nasıl tekel iddiasında bulunabilir? 4 numaralı parçada, örgütlü suç, hükümet ve finans merkezlerinin birbirine sıkıca bağlı olduğunu göstermedik mi? Örgütlü suçun gerçek ordulara sahip olduğu besbelli değil mi? Şiddetin tekeli artık ulus devletin elinde değil: pazar onu da açık arttırmaya koydu... Eğer şiddet tekeli iddiası pazarın yasalarına değil de, "alttakilerin" çıkarlarına yaslanacak olsaydı, dünya iktidarı bunu saldırganlık olarak değerlendirirdi. Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun (EZLN) silahlı ve başkaldıran yerlilerinin insanlık için, neoliberalizme karşı başlattığı saldırının en az incelenmiş (ve en fazla mahkûm edilen) yönlerinden biri budur.

Amerikan askeri gücünün simgesi Pentagon'dur. yeni dünya polisi ulusal ordu ve polislerin neoliberal megapollerdeki düzen ve ilerlemeyi güvence altına alan bir güvenlik aygıtından ibaret olmasını istemektedir.

6 NUMARALI PARÇA: MEGAPOLİTİKA VE CÜCELER

Şekil 6 çiziktirmelerle biçimlendirilir.

Ulus devletlerin finans piyasalarının saldırısı altında, megapoller bünyesinde erimek zorunda kaldıklarını söyledik. Ama neoliberalizm savaşı yalnızca ulusları ve bölgeleri "birleştirerek" sürdürmüyor. Yıkım-insansızlaştırma ve yeniden inşa-örgütleme stratejisi, ayrıca ulus devletlerde kırılmalara yol açıyor. Dördüncü savaşın paradokslarından biri bu sınırları yoketme ve ulusları birleştirmeye yazgılı olmakla birlikte, sınırları çoğaltıp ulusları parçalıyor da.

Bu küreselleşmenin yeni bir dünya savaşı olduğu konusunda hâlâ kuşku duyan varsa, ulus devletlerin iktisadi temellerini ve tutarlılıklarını parçalayan krizlerin kurbanı, SSCB, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın parçalanmasına yolaçan çatışmaları gözönünde bulundursun.

Megapollerin inşaı ve devletlerin parçalanması ulus devletlerin yıkımının sonucudur. Bunlar ayrı olaylar mıdır? Yoksa yaklaşmakta olan bir megakrizin belirtileri midir? Yalıtılmış olaylar mı? Ticarî sınırların kaldırılması, telekomünikasyonun patlaması, enformasyon otoyolları, finans piyasalarının gücü, serbest mübadele anlaşmaları, bunların tümü, ulus devletlerin yıkılmasına katkıda bulunuyor. Paradoksal olarak, küreselleşme, ekonomik geçitlerle birbirine bağlanan geçirimsiz kompartmanlardan oluşan parçalı bir dünya yaratıyor. Neoliberal boz-yapın yararsız birliğini yansıtan kırık aynalar dünyası.

Ama neoliberalizm yalnızca birleştirmek istediği dünyayı parçalamakla kalmıyor, bu savaşı yöneten politik-ekonomik merkezi de oluşturuyor. Bir megapolitikadan sözetmek acil bir gereklilik halini almıştır. megapolitika, ulusal politikaları kapsayıp onları piyasanın çıkarlarının merkezine bağımlı kılıyor. Savaşlar, krediler, meta alım satımları ve diplomatik tanınmalar, ticari ambargolar, siyasal destekler, göçmen yasaları, uluslararası kopmalar, yatırımlar, kısacası tüm ulusun varlığı, onun adına kararlaştırılıyor.

Finans piyasalarının tek yaptığı, ülkelerin yöneticilerinin siyasal rengini belirlemektir; onların gözünde bir önemli olgu var: iktisadi programlarına saygı gösterilmesi. Dünyanın efendileri, bu bakımdan, pazarın çıkarları aleyhine bir girişimde bulunmadıkları sürece sol hükümetlere göz yumabiliyor.

Megapolitikanın gözünde, ulusal politikalar finans devinin buyruklarına boyun eğen cücelerce yönetilmekte. Ve bu hep böyle olacak... ta ki cüceler isyan edene dek.

İşte megapolitikayı temsil eden şekil. Onda en küçük akılcılığı bulmak olası değil.

7 NUMARALI PARÇA: DİRENİŞ CEPLERİ

Şekil 7 bir cep çizilerek temsil edilir.

"Başlangıç için, direniş'i siyasal muhalefetle karıştırmamanı rica ediyorum. Muhalefet iktidara karşı durmaz ve en gelişkin biçimi, muhalefet partisidir. Oysa Direniş, tanımı gereği bir parti olamaz; hükümet etmek için değil... direnmek için direnilir." (Tomas Segovia, Alegatorio, meksika, 1996)

Küreselleşmenin görünüşteki yenilmezliği, karşısında gerçekliğin inatçı boyun eğmezliğini buluyor. Neolibralizm savaşını sürdürdükçe, protestocu gruplar, başkaldırı çekirdekleri gezegen ölçeğinde boyveriyor. Cepleri dolu finans imparatorları, giderek direniş cepleriyle karşı karşıya kalıyorlar. Evet, cepler. Her boydan, farklı renklerde, çeşitli biçimlerde. Tek ortak yanları, "yeni dünya düzeni"ne, ve bu dördüncü savaşın temsil ettiği insanlık suçuna karşı direnme iradeleri.

Neoliberalizm milyonlarca varlığı boyunduruk altına almaya ve "ileri giden" herkesten kurtulmaya çalışıyor. Ama bu "gözden çıkartılabilirler" başkaldırıyor. Kadınlar, çocuklar, yaşlılar, gençler, yerliler, çevreciler, eşcinseller, lezbiyenler, seropozitifler, emekçiler ve yeni düzenin rahatsız ettiği, örgütlenen ve mücadele eden herkes. "Modernliğin" dışlanmışları direnişlerini dokuyor.

Örneğin Meksika'da, Tehuantepec kıstağının Bütünsel Kalkınma Programı adına yetkeler büyük bir sanayi bölgesi inşa etmek istiyorlar. Bu bölge "tornavida fabrikalar"la, Meksika hampetrolünü ve petrokimya ürünlerini işleyecek bir rafineyi kapsayacak. Okyanuslararası transit yollar inşa edilecek: karayolları, bir kanal ve berzahötesi bir demiryolu hattı. İki milyon köylü bu fabrikalarda işçi olacak. Aynı biçimde, Meksika'nın güneydoğusunda, Lacandone ormanında, saygınlık ve tarih, ama aynı zamanda petrol ve uranyum bakımından zengin yerlie topraklarını sermayenin hizmetine sunmak amacıyla kalıcı bir Bölgesel Kalkınma Planı devreye sokuluyor.

Bu projeler, Güney Doğu'yu ülkenin geri kalan kesiminden ayırarak Meksika'yı parçalayacak. Gerçekte, 1994'de doğan anti-neoliberal başkaldırıyı kıskaca almaya çalışan bir kerpeten gibi, karşı-ayaklanma stratejisi kapsamında yeralıyor: merkezde ise Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu'nun başkaldıran yerlileri var.

Başkaldıran yerliler sorununda bir parantez açmak gerekiyor. Zapatistalar Meksika'da ulusal egemenliğin yeniden kazanılması ve savunusunu antiliberal devrimin bir parçası olarak görmekteler. Oysa EZLN, paradoksal bir biçimde ülkeyi bölmek istemekle suçlanıyor. Gerçekte, bölücü olanlar petrol zengini Tabasco eyaletinin girişimcileri ve Kurumsal Devrim Partisi'nin Chiapas kökenli üyeleri. Zapatistalar ise, küreselleşme karşısında ulusal devleti savunmanın gerekli olduğunu ve Meksika'yı parçalama girişimlerinin, kızılderili halkların haklı özerklik taleplerinden değil, hükümet eden gruptan kaynaklandığını düşünüyor.

EZLN ve ulusal yerli hareketinin bütünü, kızılderili halkların Meksika'dan ayrılmasını istemiyor: talepleri özgüllükleriyle birlikte, ülkenin bütünsel bir parçası olarak tanınmak. Demokrasi, özgürlük ve adaletle uyaklı bir Meksika özlüyorlar. EZLN ulusal egemenliği savunurken, Meksika federal ordusu bunun maddi temellerini yıkan ve ülkeyi büyük yabancı sermayenin ve uyuşturucu kaçakçılarının eline teslim eden hükümeti koruyor.

Neoliberalizme karşı başkaldırı yalnızca Meksika'nın güneydoğusundaki dağlarda sürmüyor.

Meksika'nın başka bölgeleri, Latin Amerika, ABD ve Kanada, Maastricht Avrupası, Afrika, Asya ve Okyanusya'da direniş cepleri çoğalıyor. Her birinin kendine özgü bir tarihi, özgüllükleri, benzerlikleri, talepleri, kavgaları var. İnsanlık hayatta kalmayı ve durumunu düzeltmeyi istiyorsa, tek umudu, dıştalanmışların, yazgısına terkedilmişlerin, "vazgeçilebilirler"in oluşturduğu bu ceplerde yatıyor.

Bu direniş ceplerine bir örnek yalnızca, ama onu fazla önemsiyor değilim. Örneklerin sayısı direnişler kadar fazla: ve bu dünyanın dünyaları kadar çeşitliler. Dilediğiniz örneği çizin. Bu cep işinde, çeşitlilik bir zenginliliktir, tıpkı direnişlerde olduğu gibi.

***

Bu yedi parçayı çizip, boyayıp kestikten sonra, bir araya gelmediklerini göreceksiniz. Sorun da burada: küreselleşme uymayan parçaları bir araya getirmeye çalışıyor. İşte bu nedenledir ki, yeni bir dünya kurmak gerekiyor. Birçok dünyayı içerebilecek yepyeni bir dünya...

***

Aşk içinde yuvalanan düşleri anlatan bir not: Deniz yanıbaşımda uyukluyor. Uzun süredir acıları, belirsizlikleri ve bir sürü düşü paylaşıyordu; ama şimdi, bu sıcak orman gecesinde yanıbaşımda uyuyor. Düşlerimdeki buğday başakları gibi dalgalanışını seyrediyorum ve bir kez daha, onu değişmemiş bulduğuma şaşıyorum: ılık, serin, yanıbaşımda. Bir boğuntu beni yataktan çekip çıkartıyor, elimden ve kalemimden tutup beni, yıllar öncesinde olduğu gibi ihtiyar Antoine'ın yanına sürüklüyor... İhtiyar Antoine'dan ırmak boyu bana eşlik etmesini istemiştim. Yanımızda az biraz yiyecek vardı. Saatler boyu kaprisli kıvrımları izledik; sıcak ve açlık bizi teslim almak üzereydi. Akşamüstünü bir yabandomuzu sürüsünün peşinde geçirdik. Onları yakaladığımızda gece olmak üzereydi; ama dev bir yabandomuzu sürüden kopup üzerimize saldırdı. Tüm askerlik bilgimi toparladım: silahımı fırlatıp en yakındaki ağacın dalına yapıştım. İhtiyar Antoine saldırı karşısında kılını kıpırdatmamıştı; koşacak yerde, bir fundalığın ardına geçti. Dev domuz, tüm gücüyle doğrudan üzerine saldırdı ve dallarla dikenlerin arasında kısılıp kaldı. Kendini kurtarmak için debelenirken; ihtiyar Antoine eski karabinasını kaldırdı ve bir dokunuşla akşam yemeğimiz hazırdı. Şafakta, modern otomatik tüfeğimi (M-16, 5.56 mm. kalibre. Hız selektörü, 460 metrelik menzili, teleskopik dürbünü ve 90 kurşunluk bir şarjörü var.) temizlemeyi tamamladıktan sonra not defterimi çıkardım. Olanları atlayıp yalnızca şu notu düştüm: "Yabandomuzuyla karşılaştık ve A.birini öldürdü. Yükseklik 350 metre. Yağmur yağmadı."

Etin kızarmasını beklerken, ihtiyar Antoine'a kendi payımı kampta hazırlıkları süren bayrama götüreceğimi anlattım. *"Bayram mı?"* diye sordu ateşi söndürürken. "Evet," dedim ona. *"Hangi ayda olursak olalım, kutlayacak bir bayram buluruz."* Ve tarihsel takvim ve Zapatist kutlamalar üzerine parlak bir söyleve koyuldum. İhtiyar Antoine beni sessizce dinliyordu; ilgilenmediği yargısına varıp yattım. Düşümde ihtiyar Antoine'ın defterimi alıp birşeyler karaladığını gördüm. Ertesi sabah, kahvaltıdan sonra eti paylaştık ve herkes yoluna gitti. Kampa varınca raporumu ve olanları öğrenmeleri için defterimi verdim. Bir sayfayı göstererek, *"bu senin yazın değil,* "dediler. Benim yazdıklarımın altına ihtiyar Antoine, iri harflerle şöyle yazmıştı: *"Aynı zamanda hem akıl hem de kuvvet bulamıyorsan, her zaman için aklı seç ve kuvveti düşmana terket. Kuvvet bir çok muharebede zaferi kazandırır, ama savaş ancak akılla kazanılır. Kuvvetli olan hiçbir zaman kuvvetinden akıl çıkartamaz: ama biz aklımızdan kuvvet çıkartabiliriz."*

Ve daha alta, daha küçük harflerle: *"İyi bayramlar."*

Tabii açlığım geçmişti. Zapatist bayram, her zamanki gibi gerçekten şenlikliydi.

(*) *Le Monde diplomatique*, Ağustos 1997

(1) Martha Garcia'ya röportaj, *La darnada*, 28 Mayıs 1997

(2) Ochoa Chive Juanita de Pilar.

Mercado mundial de fuerza de trabajo en et capitalisma contemporane, UNAM, Economis, Mexico, 1997

(3) *La Glohalistaion de crime*, Nations unies, New York, 1995

Temel Demirel-Özgür Orhangazi
Yeni Dünya Düzensizliği,
Emperyalizm ve Umut
KOYUNLAR, KURTLAR,
KÖPEKLER
ANAHTAR KİTAPLAR
Tel (0212) 518 54 42
Fax (0212) 638 11 12

Kavramda ve Yaşamda Felsefe

Ayhan VAROL

"25 Temmuz Cuma"

Bu küçük başlık *Yıldız Güncesi*'nde gözüme iliştiğinde "işte bu!" dedim. C. Gündoğdu'nun "kavram tutsağı" adlandırması *İnsancıl* sayfalarında süren felsefe/felsefeciler konusunu bana bir iki sözcükle özetleyivermişti. "Kavram tutsağı insanı deli eder. Hayat akıp gitmektedir,". Öyle değil mi? Olagelenleri... yaşamı tartışmak gerekmiyor mu? Olanları, olabilecekleri.. olması gerekenleri!

İnsancıl'da süren tartışmanın özü bence şurada yatıyor: Birincisi; *İnsancıl*'da yazan ve M.S.Çalışkan'ın bu alan dışında tuttuğu felsefeciler. (*) İkincisi; *İnsancıl*'da yazan felsefecilerin yaşama katkıları, olagelenleri, olabilecekleri ve olmalıları dile getirmeleri.

İnsancıl'da yazan felsefecilerden, *İnsancıl*'da yazdıklarından kaynaklı beklentilerimiz daha fazlacadır. Örneğin Afşar Timuçin (Afşar hoca diyeceğim, bağışlasın... her ne kadar ben onun öğrencisi değilsem de onu hocam olarak görüyorum) bu konudaki eleştirilere şöyle serzenişte bulunuyor: onu (felsefeciyi-bn.) eline tüfeği almış, şurada burada savaşırken görmek isteyenler var". Öncelikle bu tavrın felsefeciden beklenmesi şaşılır bir durumdur. Felsefeci ile savaşçı arasındaki ayrımı yeniden açmanın gereği yok.

Ancak Afşar hocadan ya da *İnsancıl*'da yazan felsefecilerden topluma ve toplum düşünüşüne ilişkin yazıların daha çok olmasını isterdim. Bu benim beklentim. Beklentilerimiz *İnsancıl* dışında yazan felsefecilerden daha farklıdır. Anlaşılması gereken bu olmalı. Örneğin "Güneydoğu sorununun çözümünde felsefecinin yardımı" sorusuna Afşar hoca "olamaz" yanıtını veriyor. Felsefecinin çizmek istediği yoldan "kimse"nin yürümek istemeyeceğini, öngörüde hep yanıldığını dile getirerek bu sonucu varıyor: "Olamaz."

Kimsenin yürümek istemeyeceğini dile getirmek de bir öngörüdür. O halde doğal olarak orada da yanılmış olmalı. Çünkü biliyoruz ki, sizinle aynı yolda yürüyecek çokça insan var-ız.

"Kimlik kavramında felsefi yorum...", "Bosna savaşının felsefi anlamı..." üzerine yazılabilirken üzerinde yaşadığımız coğrafya üzerinde de bu yorumlara gereksinim duyan birçok alan var ve yaşamımızı etkiliyor. Güneydoğu diye adlandırılan Kürt sorununa felsefi yaklaşım, Türkiye'nin gündemine giren ve "Vietnam Sendromu"nu geçen askerlerin durumu için kurulan rehabilitasyon merkezleri, sonucu, nedeni, kirli savaş, insan dejenerasyonu bütün bunların felsefi yaklaşımla, felsefi sonuçlarıyla ele alınması tartışma konusu yazarlardan çok uzakta olmasa gerek. Türkiye sorunları karşısında felsefenin durumunu bir de bu yanıyla görmek isterdim, bir felsefe okuru olarak.

Sanırım *İnsancıl*'da özce dile getirilmesi gereken konular bunlardı. Belletimci felsefecilerin ele alamadığı yukarıdaki konuların *İnsancıl*'da yazan felsefecilerce dile getirilebileceği, asıl ayrımın burada aranması gerektiği... sisteme karşı bir duruşun olması gerektiğiydi tartışılan. Bu anlamıyla *İnsancıl*'da yazan felsefecilerin bu noktaları yeterince ortaya koyamamaları, diğer felsefecilerle aralarındaki ayrımın görünmemesine neden oluyor.

Açık alan-Kapalı alan;

Sayın M.S.Çalışkan, bu kavramları ve tanımı konusunda yazarken sanıyorum çokça düşünmeye gerek duymamış. Aynı sayıda H.Batuhan'ın *Dilin Tuzakları* adlı yazıyla birlikte düşünebilseydi, açık alan-kapalı alan kavramlaştırması yapmayacaktı. Doğru anlam, doğru tanım tartışması vardı orda. Hangisi açık alan, hangisi kapalı? Kime, neye göre?

MSÇ iki kampa ayırıyor felsefe alanını. *İnsancıl* ve diğerleri. *İnsancıl*'da yazanlar açık alan mücadelesi vermekte. "Diğerleri" ise kapalı alan mücadelesi vermekte.

Biz *İnsancıl*'da yazmayan felsefecilerin değerini yadsımıyoruz. Biz *İnsancıl*'da yazmayan felsefecilerin kapalı alan felsefesi yaptığını söylüyoruz. *İnsancıl*'da yazan felsefeciler ise açık alan felsefesi yapıyor ve bu alanda boşluk dolduran kestirimlerin önünü kesiyor.

"Biz, felsefecinin ve felsefenin insana katkısı nedir, bununla ilgileniyoruz ve kapalı alanda felsefe yapanların insana katkı yapmadığını düşünüyoruz." (1)

İnsancıl'da yazmayan felsefecilerin değerini yadsımıyorsunuz ama onların insana katkı yapmadığını düşünüyorsunuz (!?)

Bir felsefecinin işe -insana- yarar şeyler yapması *İnsancıl*'da yazmasıyla mı ölçülüyor? İnsana katkı yapmak için *İnsancıl*'da yazmak bir zorunluluk. Bu tutumunuz bana biz ve ötekiler kavramını çağrıştırdı. Bu ötekiler olumsuz anlamda ötekileri anlatıyor bana. Tam da burada kimlik, ötekilik kavramları geliyor aklıma. "Grupçuluk" tam da... ötekileri dışlamak oluyor. İnsana katkı yapmayan yazılar okunmaz, çünkü onlar yanlış yoldalar öyle değil mi?

Biraz abartmıyor musunuz Sayın Çalışkan? Evet *İnsancıl* bu alanda önemli bir boşluğu dolduruyor ama bu *İnsancıl* dışında yazan felsefecilerin insana katkı yapmadığı anlamına gelmez, gelmemeli.

B.Topbaş'ın Nermi Uygur ve Doğan Özlem için söylediklerine (bir çoğuna ben de katılıyorum) siz ne diyeceksiniz? Onlar insana katkı yapmıyor mu *İnsancıl*'da yazmadıkları için? (2) Topbaş'ın dediği gibi "Türkiye'deki düşünce dünyasına eserleriyle çok değerli katkılar yapmış bir bilimadamı" olan Nermi Uygur... ve yine Doğan Özlem'in gerçekten insana bir şey katmadığını düşünüyor musunuz?

Ben ve birkaç felsefe okuru "kapalı alan" felsefesi yapan yazıları da okuyoruz. Orada yazan felsefecilerden de birşeyler öğreniyoruz. Bu konuda biraz daha mütevazı olmanızı beklerdim doğrusu. *İnsancıl*'ın bu ince noktalar üzerinde titizlikle durduğuna inanıyor-dum.

Felsefecinin kendine ait bir görüşü vardır ve bu marksizm olmak zorunda değil. B.Çotuksöken, N.Uygur, V.Hacıkadiroğlu... anımsayabildiğim marksist olmayan felsefecilerimizden. Onların duruşu sistemde yanlışlara karşı duruşu ifade ediyor, eksiğiyle de olsa. O.Hançerlioğlu'ndan öğrendiğimden çok daha fazlasını marksist olmayan felsefecilerden öğrendim. Bu konuda felsefeciyi "politik militan", "eli tüfekli" -göreceli olmasına karşın- gereksiz bir tartışma zemininde tartışmak anlaşılır değildir.

"Sayın Topal'ın önerisinden ve *İnsancıl*'ın biz buna varız" demesinden sonra felsefecilerimizin kolları sıvaması gerekiyor. bizler de tartışmaya karınca karınca katılıyoruz."

M.S.Çalışkan'ın burada yazdıklarıyla izlediğim tartışma seyri biraz farklı. Tartışmaya felsefecilerin mi yazarların mı karınca-kararınca katıldığı... bu tartışma için kimin kolları sıvadığı kafamı karıştırdı. Bana öyle geliyor ki felsefeciler, felsefe/felsefeci tartışmasına "karınca-kararınca katıldılar.. kolları sıvayanlar ise... Belki de felsefecileri ilgilendiren konuları tartışmaya açmalıydılar sözkonusu yazarlar. Örneğin; nesne-özne ikileminde Avrupa gerçekçiliği... ya da daha çok Avrupa'yı ilgilendirecek boyutta, "What is philosophy in the Middle Ages?"i... vd. çoğaltabiliriz. Ben felsefe öğrenmek istiyorum... insanı öğrenmek istiyorum. Bu konuda üzerinde yaşadığım coğrafyaya ilişkin, toplumuma ilişkin sorunları felsefece ele almak, beni felsefeye daha çok bağlayacak, öğrenmemi kolaylaştıracaktır. Aynı sorunları yaşayan birçok insan olduğuna inanıyorum.

Son olarak; *Cumhuriyet Bilim Teknik* Ocak-Şubat sayılarında süregelen "felsefenin neliği, felsefenin Türkiye'deki boyutu" üzerine tartışmalar, tartışmacılar arasında boğuldu yitti. *İnsancıl*'daki tartışmanın da o tartışmaya da benzeyeceği kaygısına kapıldım. Ayrıca gönül isterdi ki o tartışmaya direk katılan B.Çotuksöken, *İnsancıl*'daki tartışmaya da bildiri sunmanın ötesinde katılsaydı. Bir felsefe okuru olarak bu istemlerimi yazarken B.Çotuksöken'in 15 Şubat 1997 Cumhuriyet, Bilim Teknik dergisinden bir alıntıyla noktalıyorum.

ÇEKİNİK DÜŞÜNCELER

Kırların oralarda bir yerde
Zaman kendi şiirini süzerken
Düşünürüm uzanıp bir umuda
Birazcık geç de olsa
Yeniden başlayabilir miyim

Diyelim bir aşka her şeyiyle
Yeniden başlayabilir miyim
Acısıyla korkusuyla sevinciyle
Tepelerden düşmeyi göze alıp
Soğuk taşların üstüne
Gün gelip atılmış kağıtlar gibi
Ateşlerde kavrulabilir miyim

Uzakların oralarda bir yerde
Ölüm tanrısı buna ne der.

Afşar TİMUÇİN

"Filozof *insani ve toplumsal sorunların tabanındaki,* temelindeki açmazların kaynağına inmeli, felsefe en az bilim kadar sorumluluk üstlenmelidir. (...) Günümüzün insanı olarak filozof, "sırça köşk"te yaşamıyor (yaşamaması gerekir); kendine yeni ama verimsiz felsefe kutuları oluşturmaması gerekir. Filozof hiçbir zaman, hiçbir dönemde sorumluluktan kaçmadı, kaçamazdı da..."

*Afşar Hoca'nın felsefeciler kavramını benimsememesine karşın burada bu kavramı kullanmam alternatifsizlikten kaynaklı.

1) M. Sabit Çalışkan, İnsancıl Dergisi Sayı: 83, Eylül '97

2) Burada M.Topal bir paradoksa düşüyor. *İnsancıl*'da yazdıkları için üç felsefeciyi ayrı tutan Topal, bir sonraki paragrafında bu üç felsefecinin diğerlerinden "esaslı bir farkı" olmadığını belirtiyor. Yazılarından anladığımca "diğerleri" derken belletimciler dışındaki N.Uygur, V.Hacıkadiroğlu gibi felsefecilerden söz etmekte. Ancak sözkonusu yazıda bu ayrım net anlaşılmıyor.

İslam Dünyasında Materyalist Eğilimli Akımlar

Gülnihâl KÜKEN

İslama karşı aşırı gruplardan olan Batıniler, ibâha görüşünü benimsemişlerdir. "Mubah kılmak, bir şeyin mubah ve meşrû olduğunu kabul ve ilân etmek" demek olan 'ibâha' taraftarlarına göre dinin haram saydığı herşey helâl kabul ediliyordu ve yine dinin farzlarından olan namaz kılmak, oruç tutmak, abdest almak, zekat vermek ve Hacc'a gitmek gibi emirlere uymuyorlardı. Dehrileri (materyalistleri) birçok bakımdaki benzerliklerinden dolayı ibâhî de saymak mümkündür; zira ibahiler de bu dünyanın bir yaratıcı olmaksızın kendiliğinden meydana geldiğine, insanların hayvanlar gibi doğup ölebileceklerine ve bu düzenin sonsuzca devam edeceğine inanıyorlardı. Gazzali'ye göre belirli bir dine bağlı olmayan, dinlerin haram saydığı herşeyi yapmaktan çekinmeyen, şüphe ve körü körüne taklitçilik ile sadece arzularının peşinden giderek yollarını kaybetmiş her topluluk ibahîdir. İbahiler gibi Dehriler de pragmatist (faydacı) bir ahlak görüşü ile sadece haz ve fayda veren şeyler peşinde koşarlar, yapılması ahlak ve din prensiplerine aykırı olan birçok "kötü" davranışları sergilemekten çekinmezlerdi. Onlara göre sonucu ne olursa olsun yarar sağlayan ve haz veren herşey 'iyi'dir. Hurafelere, sihir, melek ve cinlere inanmazlardı. Gazzali *Fedaihu'l-Batıniyye* adlı eserinde Batınilerin de mutlak ibahi olduklarını, yasak şeyleri mübah kıldıklarını ve dini inkâr ettiklerini söylemiştir Gazzali'ye göre Batınileik hatalı, sapık ve bid'atçıdır. (*), bu yüzden de 'kâfir' olarak nitelendirilmeleri ve kendilerinden uzak durulmaları gereken bir topluluktur (1) " Onlardan nakledilen mutlak ibaha, utanmanın ortadan kaldırılması, mahzurların mübah sayılması ve helal kabul edilmesi ve şeriatların inkarı yolundadır..." (2). Ancak Gazzali Batınîlerin kendilerine isnad edilen bu suçlamaları inkar edeceklerini ve gerçek yüzlerini sakladıklarını da belirtmektedir." (3).

Batıniler gerçekte kelam düşüncesinin bir kolu olarak ortaya çıkmakla birlikte sonradan siyasi bir eyleme başlamışlar ve Dehrilerin görüşlerini benimseyerek örgütlenmişlerdir. İmam, Huccet (belge, seçkin âlimlere verilen ünvan), Daî (Davetçi), Mükelleb (bağlı) ünvanlarını taşıyan liderler ve yardımcılarının fedailerine Haşhaşî (esrar içen) denilmektedir.

Ortaçağ Müslüman dünyasında Haçlı seferlerinin meydana getirdiği büyük dış kaynaklı tehlike yanında, bu tehlike kadar büyük bir iç kaynaklı anarşi hareketi olan Batınilerin yarattığı terör havasıdır. Batıniler sadece Müslüman toprakları içinde anarşi yaratmakla yetinmemişler, Müslüman topraklarına saldıran Haçlılara dahi yardım ederek gerçek gayeleri olan siyasi iktidarı ele geçirme emellerine kavuşabilmek için her yolu denemişlerdir. Nitekim Haçlılar 1097'de Antakya'yı ve 1098'de Kudüs'ü Batınilerden ve Nuseyriler'den yardım görerek zaptetmişlerdi.

Hicretin ikinci yüzyılında kurulup teşkilatlanmış olan Batınilik, Mısır'daki Fatımîler tarafından benimsenmişti. Halife el-Mustansır (ö.1094) zamanında Hasan Sabbah (ö.1124) adındaki Batıni Mısır'a gelerek Halife ile görüştü. Batıniliği yaymak üzere aldığı emirle Horasan'a giderek Alamut Kalesine yerleşti, (1.090). Hasan Sabbah'ın yeniden teşkilatlandırdığı İsmailiye diye bilinen yeni mezhebin taraftarları 'Haşişiler' diye isimlendiriliyordu. Bu isimlendirme, herhalde taraftarlarını vecde getirmek için kullandıkları bir araç olan 'haşhaş'tan kaynaklanmaktadır. Kelimenin Avrupa dillerindeki 'Assasins' manâsı ise mezhebin kullandığı taktikten ileri geliyordu..." (4). Barthold'un belirttiğine göre, batıni fedailerinin hunharca adam öldürmelerindeki önemli etkenlerden biri de haşhaş müptelası olmaları idi. Fransızca 'Katil' manasında olan 'assasin' sözü Arapça 'haşhaş kullananlar' anlamında olan 'Haşisiyyun' sözüden bozmadır. Onların ünvanları ile ilgili bu yaygın kullanım, İsmailî teşkilatının, Ortaçağ Avrupalıları üzerinde de çok kuvvetli izlenimler bıraktığını göstermektedir. (5). Tarikatın mistik öğretisi altıncı imam İsmail'in yolundan gitmek amacını güttüğünden onun ismi ile anılmışlardır. Mistik öğretilerine göre sadece iç manzaya önem verilir ve dinî emirlerin görünüşteki (zahirdeki) uygulamaları inkâr edilirdi. Böylece dinin vecibeleri olan namaz, oruç gibi bütün emirlerden kurtulmak isterler, aslında İslamiyeti böylece içten yıkmaya çalışırlardı.

Batınilik Gazzali'ye göre Mecûsîler ve Mazdekilerden bir topluluk ile dinsiz düalistlerden bir grup ve eski dinsiz filozoflardan kalabalık bir topluluğun karşılıklı akıl danışmalarından ortaya çıkmıştır. Onlar bütün akıllarını dindarların uğradıkları sıkıntılardan kurtulmak için seferber ettiler. Yaratıcıyı inkâr etmek, peygamberleri yalanlamak, haşr ve neşri ve sonunda

Allah'a dönüleceğini yalanlamaktan ibaret olan inançlarını açıkça söyleyemeyecekleri için gizlediler. Onlara göre bütün peygamberler asılnda şahsiyetleri karışık kişilerdir. Çünkü onlar gözbağcılık ve gerçeği batıl (yalan, boş) ile karıştırırlar. Batıniler kendilerine yandaş yapacakları kişileri süslü yalanlarla kandırabilmek için yumuşak huylu insanların inançlarını benimser gözüktüler. Gazzali'nin deyişiyle 'Onların sakallarına uygun tarak vererek 'sevgilerini kazanmak istediler. Onları dinden çıkarıp dinsizleştirmek için, din yolunda uğradıkları felaketleri, zulümleri, anlatıp, ancak ahmak olanların Kur'an'ın belirttiği görünüşteki uygulamalara takılıp kalacaklarını, akıllı olanların ise Kur'an'ın gizli manâlarına uymaları gerektiğini yaymaya başladılar. Onların Kur'an'ın görünüşteki uygulamalarından maksadı kendi inançlarına dair fikirlerin uygulanmasıydı. Bu fikirler ise Batınilerin kendi mezheplerine fayda sağlayacak, yardım edecek, onları iktidar sahibi yapacak nitelikte idi. Gerçek amaçları saltanat ve idareyi ele geçirmek olduğundan bu uğurda önlerine çıkan her engeli, kandırmaca, şiddet ve zulüm ile aşmaya çalışıyorlardı. Müslümanların mallarına ve ırzlarına saldırıyorlar ve müslümanlardan intikam alıyorlardı. (6) Uyguladıkları taktiklerle kendilerine pekçok yandaş da bulan Batıniler'in tuzakları Gazzali'ye göre dokuz kademeli idi."... Tuzaklarının dereceleri; onları bu dereceleri dokuz basamak halinde sıraladılar. Her basamağın bir ismi vardır. Sırasıyla şunlardır: Rızk (yemleme), teferrüs (avlama), te'nis (alıştırma), teşkîk (şüpheye düşürme), ta'lik (boşlukta bırakma), rabt (bağlama), tedlis (hile yapmak), telbis (kafasını karıştırmak), hal' (ayırmak), selh (soymak)dır. (7)

Batınilerin Çeşitli Lakâpları

Batınilerin çeşitli devir ve zamanlarda değişik lakapları olmuş ve halk arasında bu lakâplarla tanışmışlardır. Gazzali Batınilerin on lakabı olduğundan bahseder: Batiniyye, Karamita, Karmatıyye, Hurremiyye, Hurremdaniyye, İsmailiyye, Seb'iyye, Bâbekiyye, muhammira, ve Ta'limiyye. Bu lakâpların veriliş sebeplerini kısaca özetleyelim:

1- Bâtınıyye: Onlara Bâtıniyye denilmesinin sebebi; onların Kur'an ve haberlerin görünüşlerinde (zahirlerinde) gizil (bâtıni) manâlar olduğunu iddia etmeleridir. Bu gizli manâlar kabuğa nisbetle öz gibidir. Onlara göre Kur'an'ın zahiri manâları ancak 'geri zekalı cahiller' için geçerlidir ve onlar tarafından vehme kapılarak uygulanır. Bu davranışlarıyla asıl olarak dinin iptal edilmesini amaçlıyorlardı.

2- Karamıta: Hamdan Kırmıt adındaki bir daî'nin (davetçinin) davetiyle pek çok kişi batını mezhebine girdiği için bu adla anılmışlardır. Hamdan Kırmıt Kûfe ahalisinden başlangıçta dindar eğilimli bir kimse iken Batınilerin davetçilerinden birinin telkiniyle bizzat kendisi bu davetçiliği sürdürmüştür.

3-Hurremiyye: Hurrem Farsça bir sözdür ve insanın duyularına hitap eden güzel, hoş şeylerden zevk almak anlamına gelir. Miladdan sonra beşinci yüzyılda İran'da Mazdek tarafından ortaya atılan ve mal ile para gibi kadınların da ortak kullanılmasını öngören tarihteki ilk komünist hareketlerden biri olan Mazdekiyye'nin de lakâplarından biri Hurremiyye idi. Mecûsilerin herşeyi mübah sayan bir kolu olan bu grup, Batınilere benzediği için aynı adla adlandırılmışlardır.

4-Bâbekiyye: Bâbek el-Hurremî isimli bir zata bağlanan topluluğun ismidir. Mu'tasım zamanında, Azerbaycan yöresinde bir dağda isyan çıkaran Bâbek, etrafına pekçok yandaş da toplamıştır. Bâbekiyye grubundan olanlar ayrıca İslam'dan önceki krallarından Şervin adlı birinin peygamberliğini kabul ederler ve Şervin'in bütün peygamberlerden daha üstün olduğunu iddia ederlerdi.

5-İsmailiyye: Liderleri olan Muhammed İbn İsmail'e nisbetlerinden dolayı bu isimle anılmaktadırlar Onların iddialarına göre imamet devirleri İsmail ile son bulur; zira imamet devirlerini yedişer yedişer sürecek şekilde kabul ettiklerinden ve Peygamber'den sonraki yedinci imam olan İsmail olduğundan en büyük olarak da İsmail'in şahsı gelmektedir. Onun soyundan gelecek olanlarda da devam edeek olan bu imamet anlayışı kabul edilmekle birlikte, İsmail'in geride çocuk bırakmadan öldüğü bildirilmektedir.

6-Seb'iyye: Bunlar Seb'iyye lakabını iki sebepten dolayı almışlardır: Biri, onların imametin devirlerinin yedi yıl olduğuna dair olan inançlarıdır. Bu anlayışlarına göre imametin yedincide son bulması bir devrenin sonudur. Ancak bu devirler sonsuz bir periyod halinde devam ederler ve devirlerin sonuncusu kıyamet olacaktır. İkincisi ise, onlara göre süfli (aşağı) âlimen düzeni ayın yörüngesini de içine alan ve en üstte Zühal'in bulunduğu yedi yıldız sistemine bağlıdır Bu yedi yıldız sırasıyla; Zühal, Müşteri, Merih, Güneş, Zühre, Utarit ve en sonunda Ay'dır. Onların bu anlayışları müneccimlerin dinsizlerinden miras kalmış ve iki tanrıcıların (düalist) nur ile zulmet'in bir arada bulunan parçalarını bu yedi yıldızla çekip çevirdiği husundaki görüşlerinden alınmıştır.

7-Muhammira: Bunlar Bâbek zamanında kırmızıya boyadıkları elbiseler giydiklerinden dolayı bu ismi almışlardı. Gazzali'ye göre bu lakâbı almalarındaki neden bu olduğu halde bir başka rivayete göre de; onların kendilerinden olmayanları, kendilerine muhalefet edenleri 'hamîr' (eşek) olarak adlandırmalarıydı.

8-Ta'limiyye: Bunlar halkı 'masum imam' dedikleri başkanlarının öğretilerine davet ederlerdi. Masum İmam'ın dediklerine uymak ve onun söylediklerini Peygamberin söyledikleri ile aynı derecede tutmak gibi bir yol izlemişlerdir. (8). Karamita ve Karmatıyye ile Hurremiyye ve Hurremdiniyye aynı grupları temsil ettiğinden Gazzali bunların sadece isimlerini vermekle yetinmiş ve bunları sekiz grup altında tanımlamıştır.

Batıni sayabileceğimiz ravendiye fırkasının bir kolu olan 'Müslimiye fırkası da ibahîlerdendir. Ebu Müslim el-Horasanî'nin imametine inanan bu grup bütün dini ibadetlerin terkedilmesi gerektiğini ve her şeyin mübah olduğunu iddia ediyorlardı. Hurremdiniyye diye de lakâplandırılan Ebu Müslimiye'nin Hurremiyye ile de ilgisi vardır. (9).

İbahî fırkalardan bir diğeri olan al-Mukannaiye taraftarlarıdır. Bu grubun reisi olan 'Ata' çok çirkin olduğu için altından bir mask yaptırıp yüzünü bu maskenin altında gizlediği için kendisine 'Mukanna' (peçeli) deniyordu. İlk önceleri Ebu Müslim el-Horasanî'nin mezhebini benimseyen Mukanna, Abbasi halifesi el-Mehdî ibn el-Mansur zamanında birçok Müslüman askerini mağlup etmiş, sihirbazlık ve hendese (geometri) ilimlerini çok iyi bilen ve dinî ibadetleri lüzumsuz sayar ve haram olan herşeyi de helâl addederdi. (10)

Gayeleri dini inkâr etmek ve sapıklık olan Batınilerden Karmatiler de aynı şekilde dine karşı gelirler, hattâ bütün peygamberlere söverek, kitaplarını imha ederler ve hacıları öldürürlerdi. (11)

Bid'at; yenilik manâsına gelmektedir. İslam dünyasında Peygamberin sünnetine tamamen uymayı reddederek, yeni fikir ve âdetlerin savunulmasıdır.

Bid'at'ı Katip Çelebi (1609-1659) şöyle tarif etmektedir: "... dinî ve dünyevî işlerden tabiîn (natüralist) devrinde yahut daha sonra zuhur eyleye (ortaya çıka) "(Katip Çelebi, İslamda Tenkid ve Tartışma Usûlü, (Mizanu'l-hak fi İhtiyâri'l-ehak), s.113, (Açıklamalarla sadeleştiren Mustafa Kara), İstanbul, 1981), Katip Çelebi'ye göre bid'at ehli Peygamber ve O'nun ashab'ı zamanında sözel, fiilî ve ifade şeklinde ortaya çıkmamıştır. Bid'at ehlinin iki kısım olduğunu bunlardan bir kısmına 'bid'at'ı hasene' (iyi bid'at) dendiğini ve diğer kısmına ise 'bid'at'ı seyyie' (kötü bid'at) dendiğini ifade eder. Bid'at'ı hasene; daha önceleri değil, sonraları gerektiği şekilde din âlimlerinin caiz gördükleri; minareller yapmak, kitaplar yazmak gibi şeylerdir. Bid'at'ı seyyie ise inanç düzleminde sünnet ehlinin dışındaki sapık fırka ve mezheplerin dinin emirleri ve uygulamalarında halkın kendine göre ibadetler ortaya koymasıdır. Dinî kitaplarda açıklanan bütün bu bid'atlar insanlar arasında örf ve âdete dayanmıştır. Katip Çelebi'ye göre ' Bir bid'at bir kavmin arasında yerleşip karar bulduktan sonra... halkı ondan men edip döndürmek arzusunda olmak büyük bir hamakat (ahmaklık) ve cehalettir. Çünkü halk ünsiyet kurduğu ve alıştığı manâyı-sünnet te olsa bid'at da olsa-terk etmez. Meğer ki hepsini kılıçtan geçirinceye kadar... Mesela itikadda olan bid'atlar için, Sünni padişahlar pek çok cenk ve savaş yaptılar. Hiçbir fayda vermedi. Ameller konusundaki bid'atlar için her asırda müteşerri (din işleriyle uğraşan) ve muttaki (Allah'dan korkan) nice hakim ve vaızlar uzun yıllar kendilerini bu işe hasrettikleri halde halkı bu bid'attan döndüremediler. İmdi halk âdetini terkeylemez. Her ne ise bu âdet ilâ mâşallah sürer gider... Birçok zamanlarda ortaya çıkan fiil ve sözler (bir açıdan) bid'attan sâlim değildir..." (Katip Çelebi, a.g.e.,s.113-114). Katip Çelebi'nin bid'at konusundaki görüşleri ve bu konuda takındığı tavrı, alîmâne ve her türlü takdirin üstünde tutan Süleyman Uludağ, bid'atlar karşısında alınması gereken tavrı tesbit amacı güden Katip Çelebi'nin bu eserini methetmektedir. Süleyman Uludağ bid'at hakkında şunları ifade eder: "...Bid'at konusu oldukça nâzik ve tartışmalı bir konudur. İslamî hareket ve cereyanı ilk şekliyle dondurup, onu gelişme, ilerleme, yükselme ve daha da güçlenme vasfından mahrum bırakmak isteyenler ilk üç nesilden (Kurûn-u selâse ricali) sonra çıkan her şeyi bid'at, her bid'atı dalâlet (doğru yoldan sapma), her dalâleti de cehennemlik bir iş olarak görmüşlerdir. Söz konusu tutum hiç şüphe yok ki samimidir, ancak cahil, ahmak ve şuursuz oluşlarının sonucudur. Bu nevi dar, katı ve gerçeklere ters düşen bid'atçılık anlayışına ilk zamanlarda haricilerde rastlanmış, Hanbelî ve bazı hadiscilerde devam eden bu hareket Vahhâbiliiğin ortaya çıkmasına yol açmıştır. Osmanlılarda Kadızâdeliler Hareketi, tarzında dar bir bid'atçılık ve katı bir din anlayışının savunucusu olmuşlardır... Bid'at konusunda Şatibî'nin (790/1388) *el-İ'tisâm* adlı eseri ile *el-İbda'fi Mezarri'il-İbtidâ* isimli eser okunmaya değer faydalı kitaplardır..." (Katip Çelebi, a.g.e.s.115/23'de Süleyman Uludağ'ın notu), (Açıklamalarla Sadeleştiren, Mustafa Kara). Marifet Yayınları, İstanbul, 1981

1- *Gazzali, Fedaihu'l-Batıniyye/El-Mustazhırî,* s.91, (çev.Avni İlhan),
Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1993

2- Gazzali, *a.g.e.*, s.28

3- Gazzali, *a.g.e.*, s.28

4- Lewis, Bernard, *Tarihte Araplar,* s.183 (çev. Hakkı Dursun Yıldız),
Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul, 1979.

5- Barthold, W., *İslam Medeniyeti Tarihi,* s.57, (terc. ve ilaveler, M.Fuad Köprülü), Başbakanlık Basımevi, Ankara, 1977

6- Gazzali, *Batıniliğin İçyüzü, (Fedaihu'l-Bâtıniyye/El-Mustazhırî),* s.11
(çev. Avni İlhan), Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1983

7- Gazzali, *a.g.e.*, s.13.

8- Gazzali, *Batıniliğin İçyüzü,* s.7-10

9- Çubukçu, İ.Agâh, *İslam Düşüncesi Hakkında Araştırmalar,* s.90, Ankara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi Yayınları, Ankara, 1972

10- Çubukçu, İ.Agâh, *a.g.e.*, s.90

11- Çubukçu, İ.Agâh, *a.g.e.*, s.90

Fahriye Abla Şairi: Ahmet Muhip Dıranas

Afşar TİMUÇİN

Ne mutlu o şairlere ki kurulu düzenle hiçbir sorunları yoktur. Bu bakımdan bazı şairler gerçekten şanslıdırlar: dünya görüşleri kurulu düzenin kurallarıyla, yasalarıyla, göreneksel yapısıyla, öngörüleriyle tam bir uyuşum içindedir. Bir başka bakımdan bunu bir şansızlık da sayabilirsiniz: gariptir, şiir kuytu yerlerde, durgun sularda, saçak altlarında, kanat diplerinde yetişmez. Kurulu düzen iyidir hoştur, gelgelelim dondurucudur, tartışmayı sevmez, olasılıklardan çekinir. Tartışmayan bir şiir, çekinen bir şiir yalnızca insanın iç dünyasından izlenimler sunmak durumunda kalır. Böylesi bir şiir *arı şiir* adına yaraşır bir duruluğa erdiği zamanlarda bile eksiklidir, insanı derinden kavrayacak bir nesnelliğe ulaşamaz. Kurulu düzenlerin şiiri anlam derinliğinden çok biçime, tartışmacılıktan çok süslemeciliğe eğilimlidir. Zaman zaman şakacı buluşlarla renklenir, zaman zaman diklenir gibi yapar ve ilgi çeker, çok zaman buğuludur ve bulanıktır. Onda buluş her şeyin önüne geçmiş gibidir, öyle ki zaman zaman şairin biçimsel anlamda ustalığına parmak ısırırsınız, nasıl etti de bu iki ögeyi yanyana getirdi diye düşünürsünüz. Her şey pamuk şekeri hafifliğinde, eşi görülmemiş bir uçuculukta kayar gider. Siz o şiirden kendinize pek bir şey ayıramazsınız.

Bu tür şiirler zor bir dünyada birer sığınak gibi de düşünülebilirler. Yorgun bir günün sonunda onları okuyarak düşlere dalablirsiniz, düşlemler kurabilirsiniz. Yaşamın her zaman bir takım boş görünen uçarılıklara gereksinimi vardır. Oyalanmak da bir tür yaşamaktır, herkes her zaman ağır konulara gömülüp kalamaz ya. Her şey bizim şiirden ne beklediğimize bağlıdır: şiirden bir avuntu bekliyor da olabiliriz, şiirde bir oyalanma ortamı arıyor da olabiliriz, öte yandan şiir bizim için insanın düşünülüp tartışıldığı bir araştırma alanı olarak da görülebilir. Temel sorun buradadır: kaçmak ya da üstüne gitmek. İki tür yaşam biçimi vardır: onaylamak ya da kavga etmek. Kaçmak kolay ve ucuzdur ama kişiye yararlıdır, üstüne gitmek güçtür ve pahalıdır ama insana, insanlığa yararlıdır. Şiirden doğrudan doğruya bir yarar umamayız elbette. Şiirin yararı bize sağladığı görüş açıklığıyla ölçülebilir. Bu da az şey değildir, adam olana yeter. Adam olmayan için daha çok şey gerekebilir. Öznelliğin süslü saksılarında yetiştirilmiş şiir bu insani yararı elbette sağlayamaz, olsa olsa insana sıcakta serinlik verir, yorgunlukta dinlenmişlik sağlar.

Bizim öznelci şairlerimizin çoğu Baudelaire kaynağından beslendiler. Burada bir yanlış anlaşılma, hatta bir çelişki vardır, bir kavrayış eksikliği vardır en azından. Bu terslik Baudelaire'in iyi anlaşılmamış, hatta yanlış anlaşılmış olmasından gelir. Bizim şairlerimizi yanıltan, Baudelaire şiirinin üstündeki aldatıcı cilaydı, ince duygusallık örtüsüydü. Oysa Baudelaire'in altı derindir. Baudelaire şiirde bir devrim yaptı, bizi eski şiirden yeni şiire bağladı, simgeci çağdaş sanatsal anlatımın temellerini attı. Çok da kapalı olmayan, çarpıcı görünümler ortaya koyan simgeciliğinde Baudelaire tam anlamında insanı araştırdı ve insanı tartıştı. Onun şiirini örten pırıltılı örtüyü kaldırırsanız alttan çırılçıplak insanlık çıkar, altta nice insan sorununun birbiriyle örgülendiğini görürsünüz. Evet, bizim şairlerimiz Baudelaire'in aldatıcı duygusallığına takıldılar ve alttaki yoğunluğu algılayamadılar. Bilinçleri böyle bir algılama için hazırlıklı değildi, henüz şiirin ne olup ne olmadığı da bilinmiyordu. Baudelaire ve ardılları Verlaine, Rimbaud, Mallarmé şairlerimiz için iyi bir etki kaynağı olamadılar. Baudelaire'in dilimizdeki aşırı duygusal çevirileri bu anlaşılamamışlığa tanıklık eder.

Baudelaire çizgisinde şiirler yazan şairlerimizden biri de *Ahmet Muhip Dıranas*'dır (1908-1980). O da görüşleri kurulu düzenle tam tamına uyuşan hatta çakışan şanslı şairlerdendir. O da benzerleri gibi Baudelaire'in doğalcı-simgeci şiirinden duygusallığı almış, kalanını olduğu gibi yerinde bırakmıştır. Kendisinden altı yaş büyük Nazım Hikmet'in toplumcu şiiri ülkede kurduğu ya da kurumlaştırdığı yıllarda Ahmet Muhip Dıranas biraz zorlama bir biçimde pırıltılı bir düş dünyasının renklerini, kokularını, seslerini, tadlarını bize taşımaya çalışıyordu. Böylece oırtaya tam anlamında yansız bir şiir çıkıyordu. Onun şiirine bu yüzden sağ bir anlayışın şiiri demek de kolay değildir. Denilebilir ki düşünceden tümüyle arındırılmış olan bu şiirde herhangi bir sağ aykırılık bulmak olası değildir, bu yüzden onun zorunlu olarak sağ bir duruşu vardır: insani amaçları belirgin olmayan bütün yönelimler sağda gibi dururlar. Son derece uslu, son derece başı yumuşak bir şiirdir Ahmet Muhip Dıranas'ın şiiri. Bu yüzden çarpıcı da değildir. Hani alsın, insanı birden şöyle bir derinden kavrasın, alsın anılara götürsün, öfkelere atsın, öyle şeyler yoktur onda. *Fahriye Abla*'yı ve *Olvido*'yu saymazsk, bu şiirlerden hiçbiri uzun süre bellekte kalabilecek cinsten değildir.

Ahmet Muhip Dıranas heceyi oldukça özgür bir anlatıma doğru aşmak istemiş, çok zaman hecenin belli bıktırıcı kalıplarından kurtulmaya bakmış, hatta kendine göre hece kalıpları oluşturmaya kalkmıştır. Bu çabası içinde o son derece duru ya da pürüzsüz bir şiir kurma yolunu tutmuştur. Bu pürüzsüz şiir zaman zaman yanlış söyleyişlerle süslenir. Şair örneğin *Ben ve o* şiirinde *"Su içmek inekler içen çeşmelerden"* deyip çıkıverir. Bu çok da geniş olmayan şiir bahçesinde sık sık da kuru söyleyişler karşılar bizi. Aynı şiirde *"Yıldızlarda tanrı gülse gerek"* dizesi her okuyuşumuzda tüylerimizi diken diken edecektir. Gene aynı şiirde *"Garip âşık, nasıl da gözü yukarda"* dizesi en sıcak havada bile üşütebilir bizi. *"Senden başka yoktur benim sevgilim" (Eviçi)* dizesi de benzer bir soğukluktadır. Belki de zor kurulmuş olan kolay bir şiir karşısındayızdır. şair bir dizeyi bazen tek bir sözcüğü yinelemekle oluşturur: *"Koşsam, koşsam, koşsam, koşsam..." (Ayrılık); "Aynı, aynı, aynı, aynı, aynı..." (Bitmez tükenmez can sıkıntısı).* Yavan söyleyiş uzaktan yakından bir toplumsal eleştiri havası taşıyan şiirlerde daha da yavanlaşır: "*Ben aşkınla şad, /Sen sineler küşat, /Devir Cumhuriyet;/Doldur içelim!" (Devri dilarayı Cumhuriyet).*

Şair, evet, hece kalıplarından sıkılmış hatta bunalmış gibidir. Hecenin vakti geçti denilebilecek bir noktada doğaldır bu. Bu yüzden kendine göre hece kalıpları oluşturur, altı altılık, yedi beşlik kalıplar üretir. Bununla da yetinmez, sıkıntıyı aşamamıştır çünkü, o zaman dizeleri anlam birimleri olmaktan çıkarır, bir başka deyişle anlamı dize sonlarında biten bütünlüklere yerleştirmekten kaçınır, bakarsınız bir anlam bir dizenin ortasında bitiverir, hemen oracıkta yeni bir anlam başlar. Örneğimizi *Yağmur* şiirinden verelim. Büyük ölçüde İstanbul'un bozuluşunu anlatan bu şiir, kalıpları aşmak açısından oldukça belirleyicidir: *"Mutluluklar şehri bir İstanbul'du, /Şiirler, buluşmalar, aşklar... şimdi/Akşam olan bir gün gibi son buldu;/Ne şiir kaldı, ne aşk, ne beklenti.//Boğaziçi daha sağken gömülmek/İçin dönüşmüş beton mezarlara;/Bir hippi kız, bir deccal, şimdi Bebek/Koylarında ilham, arsız, farfara.//Gidiş o gidiş... ve kim bilir kaç yıl/Bu göç, fakiri, zengini elele/Usulca... ve artık hiç... Hayal meyal/Görünmüyorlar bulutlarda bile..."*

Bir felsefi bakış kırıntısıyla karşılaşıldığı olur, ancak bu karşılaşmadan çok şey beklememek gerekir: pek düzayak bir felsefedir karşımıza çıkan. Örneğin *Balad* şiirindeki *"Ki karanlık ölümdür"* dizesinde kendini duyuran felsefe böyle bir felsefedir. *"Gönlümü kuş misali mi eyleyim/Giden yazın peşine takılarak?" (Esmer)* dizelerinde bir derinlik var gibidir, ama aldatıcı bir derinliktir o. Öte yandan pekçok şiirde duygulara özgü doldurmacılık yani boş söz üretme eğilimi kendini gösterir. Uzun *Ağrı* şiirinden aldığımız, biraz da gelişigüzel aldığımız şu satırlar buna örnek gösterilebilir: *"Korkunç bir ezgide çatlayan bu kamış/Yitirdiğimiz bir cennet mi aramış,/Ölümsüz bakışa gülen şafakları,/Lezzet ve esenlik tüten ocakları,/Ömre öpüş tadıyla uyandığımız,/Tanrısal bir çıra gibi yandığımız?.../-Dağ! senin yandığın gibi bir vakitler-/Vuran bir toz parçası değilse eğer/Küçük gövdesine budur giden ölüm,/Onun yüzünü bizden çeviren ölüm.."* Ucu iyiden iyiye soyut bir halkseverliğe açılan bir boş söz üretimidir bu: *"Tohumları susamış tarlalara/Bahar, gölge ve yağmur götürseydik" (Şehrin üstünden geçen bulutlar); "Coşalım, coşalım, coşalım! Ve rüzgar/Gibi denize doğru koşalım, çocuklar!" (Denizi özleyen çocuklar).*

Düşünce zoruyla tam tamına heyecansız yazılmış görünen bu şiirlerin arasından, daha önce de söylediğimiz gibi, birkaç şiir sıyrılır ve öne çıkar, bunların başında *Fahriye Abla* ve *Olvida* gelir. Şairin adıyla bütünleşmiş olan, şairin adı anılır anılmaz akla gelen ünlü mü ünlü *Fahriye Abla* şiiri o şiirleri yazan kişinin değil de başka bir şairin kaleminden çıkmış gibidir. Bir kere, öbür şiirler zorlama duygusallıklarıyla hiçbir gerçek temele oturmaz gibi duran şiirlerken bu şiir tam tamına bir gerçekçinin kaleminden çıkmıştır. Adıyla bile öbür şiirlerden, *Son bulut sıyrılınca*'dan, *Parkta serenat*'dan, *Güller kan ağlıyordu*'dan, *Bahar gökleri*'nden... ayrılır. Öbür şiirlerinde son derece uçucu görünümler, soyutlanmış ya da gerçeklikle bağları koparılmış duygusallıklar, yapay can sıkıntıları sunan şair bu şiirinde bizi her şeyden önce somut gerçekliğin ortasına götürür, belli bir yere, bir mahalleye, bir yaşanmışa yerleştirir, bize oh ayaklarımız yere sonunda bastı dedirtir.

Şair bu şiirinde gene hesaplı bir iş yapar, yedi yedilik kalıbın bir hecesini çıkarır, böylece yedi yedinin aşırı duygusallığa yatkın yapısını kırar. Sonra öbür şiirlerinde raslamadığımız bir şeyle, tanıtlamacılıkla işe başlar ve tanıtlamacılıkla işi bitirir. Yani bize sezgisel söz kümeleri arasından anlam süzme gibi zor bir işi yüklemeksizin ne olmuşsa onu olduğu gibi anlatır ki biz yedi altılık yirmi sekiz dizede olanı biteni baştan sona kavrarız, konuyu bütünüyle anlarız. Bu şiirde bir şiir ustalığından çok bir sinema beğenisi baskındır sanki: film başlar başlamaz kapıların erkenden kapandığı kömür kokulu bir mahallede buluveririz kendimizi. *"Bu afyon ruhu gibi baygın"* mahallenin varolduğu, gerçekten varolduğu kuşkugötürmez gibidir. Ancak bu mahalleyle ilgili çok şey unutulmuş, unutulmayan neredeyse bir Fahriye Abla kalmıştır. Duygusal-düşünsel yapının gerçeklikle ilgili temeli önceden hazırlanmıştır, inandırıcı temel önceden oluşturulmuştur.

Şiirin ilginç olan yanı şairin ya da anlatıcının tam bir yantutmazlıkla ve derin bir özlemle anlattığı Fahriye Abla'ya alttan alta duyduğu yakınlıktır. Bu yakınlığı yalnız o duymamıştır, besbelli başkaları da duymuştur. Fahriye Abla'yla ilgili şeyler besbelli o zamanlar *"İçini gıcıklardı bütün erkeklerin"*. Ancak bu gönül yakınlığı şimdi anılar arasından bile zor seçilen bir bulanık yaşantı parçasıdır: Kim bilir ne kadar zaman geçmiştir aradan, Kim bilir neler neler değişmiştir... Olan bitenler de zaten pek iyi bilinmemektedir. *"En sonunda varmışsın bir erzincanlıya"* sözü Fahriye Abla'yla ilgili bilgilerin yeterli olmadığını duyurur. Ancak önemli olan bu değildir, önemli olan şairin gönlünde, içinin derinlerinde bir yerlerde, görünmez kuytularında bir Fahriye Abla sevinci ya da bir Fahriye Abla burukluğu kalmış olmasıdır. Sönmüş ya da kor bağlamış bir heyecandır bu. Azçok acıya çalan bu sevinç ve kırıklık arasından belki de asıl duyulması gereken, asıl duyurulmak istenen Fahriye Abla özlemi değil de zamanın her şeyi yabancılaştırmaya hazır acımasız geçişidir. Şiiri dikkatle okumayanlar bir Fahriye Abla imgesinde takılıp kalabilirler ve zamanla ilgili bu derinlemesine duyarlılığı gözden kaçırabilirler. Anlatıların özellikle "hikaye zamanı" diye adlandırılan geniş geçmişle anlatılması bize bugünle geçmişin olayları arasındaki o aşılmaz uzaklığı açıklamakta büyük ölçüde yardımcıdır.

Şiiri okuyup bitirdiğiniz zaman azçok ilkel bir tutumla bir Fahriye Abla canlandırmasına girebilir, buna göre bir öykü yazabilirsiniz. Kimin hangi şiirden neyi çıkaracağını bilemeyiz, zaten her sanat yapıtı tamamlanması gereken bir yapı ortaya koyar, ancak şiirden asıl alınması gerekeni de gözden uzak tutmamak gerekir. Her şey, iyiden iyiye dağılmış, bellekte çizik çizik olmuş bir geçmişte her an sonsuz bir değişkenliği yaşamaktadır. Şairin bize özellikle sezgi yoluyla buldurmaya çalıştığı da budur zaten. Anılar sürekli dönüşürler ve bizi her an kendileri karşısında ya da kendileri konusunda tam bir açmazda bırakırlar. Şiir bunu duyururken, şair, tam tamına anlaşılmaz bir tutumla, sondan bir önceki dizede bize soğuk bir duş yaptırır: *"Hatırada kalan şey değişmez zamanla."* Bu düpedüz pot kırmaktır ya da ne yaptığını bilmemektir. Anılarda kalan şeyin zamanla değiştiğini söyleseydi hem bir insan gerçeğini bildirmiş hem de şiirin geçmiş zamanlara yayılan buğulu havasını belirginleştirmiş olurdu. Ya da belki böyle bir dizeye hiç gerek yoktu.

FAHRİYE ABLA
Hava keskin bir kömür kokusuyla dolar,
Kapanırdı daha gün batmadan kapılar.
Bu afyon ruhu gibi baygın mahalleden,
Hayalimde tek çizgi bir sen kalmışsın sen!
Hülyasındaki geniş aydınlığa gülen
Gözlerin, dişlerin ve akpak gerdanınla
Ne güzel komşumuzdun sen, Fahriye abla!

Eviniz kutu gibi küçücük bir evdi,
Sarmaşıklarla balkonu örtük bir evdi;
Güneşin batmasına yakın saatlerde
Yıkanırdı gölgesi kuytu bir derede.
Yaz kış yeşil bir saksı ıtır pencerede;
Bahçende akasyalar açardı baharla.
Ne şirin komşumuzdun sen, Fahriye abla!

Önce upuzun, sonra kesik saçın vardı;
Tenin buğdaysı, boyun bir başak kadardı.
İçini gıcıklardı bütün erkeklerin
Altın bileziklerle dolu bileklerin.
Açılırdı rüzgarda kısa eteklerin;
Açık saçık şarkılar söylerdin en fazla.
Ne çapkın komşumuzdun sen, Fahriye abla!

Gönül verdin derlerdi bir delikanlıya,
En sonunda varmışsın bir erzincanlıya.
Bilmem şimdi hala bu ilk kocanda mısın,
Hala dağları karlı Erzincan'da mısın?
Bırak, geçmiş günleri gönlüm hatırlasın;
Hatırada kalan şey değişmez zamanla.
Ne vefalı komşumuzdun sen Fahriye abla!
Ahmet Muhip Dıranas, *Şiirler*

Olvido şiiri daha az bilinse de daha şiirseldir, daha ilgi çekicidir, Dıranas'ın öbür şiirlerinde rasladığımız kuruluklar ve soğukluklar onda yoktur. Üç tane dörtlü heceyle kurulan dizelerde Fahriye Abla'daki olağanlık yanında büyük bir rahatlık ve telaşsızlık vardır. Her şey akşamın olağan hüznüyle, bu hüznün usta işi tanıtlamasıyla başlar: *"Hoyrattır bu akşamüstüler daima./ Gün saltanatıyla gitti mi bir defa/Yalnızlığımızla doldurup her yeri/ Bir renk çığlığı içinde bahçemizden, /Bir el çıkarmaya başlar bohçamızdan/Lavanta çiçeği kokan kederleri; /Hoyrattır bu akşamüstüler daima."* Yedi dizeli birinci ve sonuncu bölümlerde birinci dize yedinci dizede yinelenirken hüzünlü duygusallığa arka çıkar. Öbür yedililerde böylesi bir yineleme sözkonusu değildir. Şiir yedi tane yedili bölümden oluşmaktadır.

Hüznü kışkırtan şey, her şeyden önce, ikinci bölümle başlayan geriye yani geçmişe yöneliştir: *"İşte, doğduğun eski evdesin birden/Yolunu gözlüyor lamba ve merdiven, /Susmuş ninnilerle gıcıdıyor beşik.."* Hep geriye çekilir dikkatimiz, bu arada hüznü koyultmak için akşam fikrinin karşısına sabah fikri konulur: *"İnsan, yağmur kokan bir sabaha karşı/Hatırlar bir gün bir camı açtığını,/Duran bir bulutu, bir kuş uçtuğunu, /Çöküp peynir ekmek yediği bir taşı..."* Ve hep o geriye çekiş belirgindir: *"Ya sizler, ey geçmiş zaman etekleri..."* Bu arada şiir şu tür genellemlerle filozofça bir havaya bürünür: *"Söylenmemiş aşkın güzelliğiyledir/Kağıtlarda yarım bırakılmış şiir"* ya da *"Ebedi aşığın dönüşünü bekler/Yalan yeminlerin tanığı çiçekler.."* Bu felsefe değişmezi duyuran bir felsefedir.

Geçmişe göndermeler yaparken bile tarihi olmayan bir şiirdir Dıranas'ın şiiri: bilinçli belirlemelerden çok anlık izlenimlerle örülmüştür. Tarihselliği olmadığı için ancak yarattığı hava yönünden ilgi çeker. Süslüdür, oyalayıcıdır, alıp götürmeyi bilir, bu arada içtenliksiz görünümler ortaya koysa da bizimle bağını koparmaz. Bireycidir, toplumsallığı yoktur, insanı dünyada kendi gözüyle görür ve kendi başına bırakır. İnsanı tartışmaz da savunmaz da. Uzun arayışlarla dışlaştırılmış da olsa ilginç izlenimler baskındır onda. Hemen yazılmış, kendiliğinden yazılmış, estetikleşmiş bir bilincin ürünü gibi durmaz bu şiirler. Her şey yoğun bir ciddilikte olur geçer.

İNSANCIL'DAN

İNSANİ KÜLTÜRE KATKI

Spartaküs'ün yol göstericiliğinde başlayan insanın anlam mücadelesi bugün de devam ediyor.

Anlam mücadelesinin başarılı olması için, insanın ışıltılı bir bilinçle, sağlam doğru içerikli kavramlarla bakması gerekir dünyaya.

İşte bu eser, bilinci ışıtacak... doğru, sağlam içerikli kavramlara ulaştıracak seni.

Afşar Timuçin görünüşte sessiz... dingin bir insandır. Bu dinginlik mücadelesiyle tarih yazmış, egemen sınıflara başkaldırmış, ama çelişkiyi çözememiş insanın trajedisini yaşayan bir insanın dinginliğidir.

Bu dinginlik, insani birikimle donatılmış, insanileşmiş insanın, insani bir dünya için ergeç başlatacağı mücadeleyi bilmenin dinginliğidir.

Düşünce Tarihi, insani bir dünya özlemiyle yaşayan trajik insanındır.

Bu kitap senindir.

Afşar Timuçin, lüks salonların değil, sokakların düşünürüdür. Sokaklardan gelen insan seli, kasırganın sesidir. Bu ses insani birikimle berkiltilmelidir.

Düşünce Tarihi, insani mücadele yolunda yürüyen insan için bir ışıldaktır.

Cengiz Gündoğdu

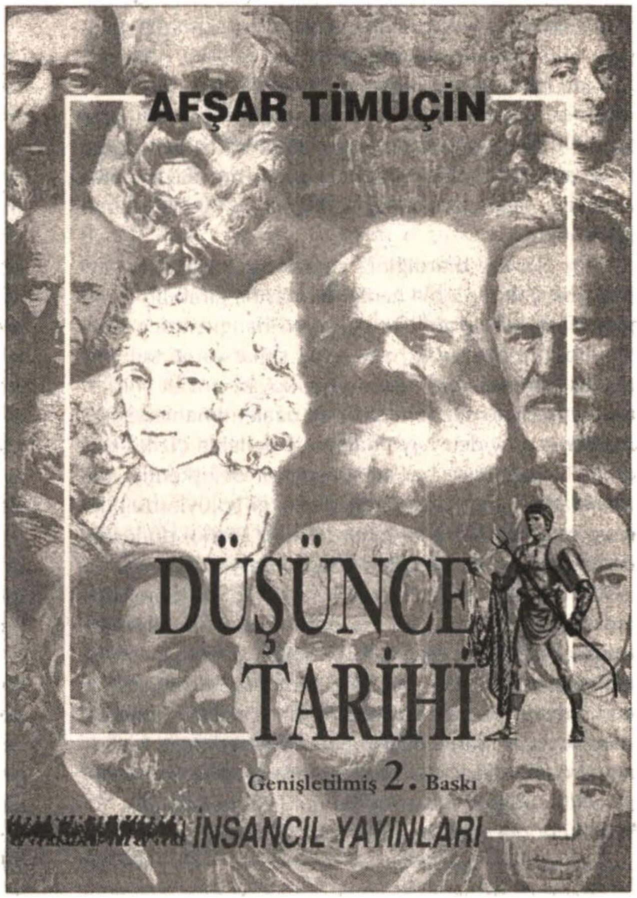

AFŞAR TİMUÇİN

DÜŞÜNCE TARİHİ

FİYATI: 3.000.000,- TL

İnsancıl abonelerine elden satışlarda %50, posta yoluyla satışlarda %40 indirim yapılır.

İNSANCIL YAYINLARI:

Mollafenari Sokak Nadir Han No:40-42 Kat:5 Cağaloğlu / İSTANBUL
Tel: (0.212) 513 93 99 • Fax: (0.212) 511 79 94

Konumuz Türk Sineması

Engin AYÇA

Evet. Konumuz gene Türk Sineması.

Aslında biraz haksızlık ediyoruz, Türk sineması hiç incelenmiyor, tartışılmıyor diye. Oysa her yıl, değişik vesilelerle ve birçok yerde Türk sineması üzerine sürekli açık oturumlar, paneller vb... düzenlenir ve birçok değerli saygın isimler çağrılır ve görüş bildirirler. Ama bütün bu konuşmalar uçar gider. Sanki havaya konuşulur. Pek, pek azı yazıya dökülür. Ama gene yazıya döküldüğü yerde kalır, yazılı tartışma süreci başlamaz. Ayrıca yıllardır yapılan bu açık tartışmaların da değişmez birkaç ana başlığı vardır: Türk sinemasının sorunları, dünü bugünü, sinema-edebiyat ilişkileri, Yılmaz Güney sineması, sansür... Bütün bu konular, sanki bugüne kadar hiç tartışılmamış gibi yeni baştan, sıfır noktasından, yeniden ele alınır, tartışılır, daha önce söylenmiş olanlar yeniden, yenilenmeden söylenir. Konuşmacılar çok fazla değişmezken (çokluk hep ayni, bildik isimlerdir), dinleyenler sürekli yenilenir, dolayısiyle tartışılan konu onlar için çok yenidir, bu bakımdan konuşmacılar çekinmeden daha önce anlattıklarını pek değiştirmeden ve geliştirmeden, müfredat programını uygulayan öğretmenler gibi aynı dersi (konuyu) yeni sınıflarına (dinleyenlerine) tekrarlarlar. Çokluk konuşmacılar, kendi aralarında da tartışmazlar, herkes kendi görüşünü dile getirir. Dinleyiciler de pek tartışmazlar, sorularını sorarlar ve cevaplarını alırlar.

Örneğin "Türk sineması-Edebiyat ilişkileri" dendiğinde birkaç yazar, yönetmen ve sinema yazarı bir araya getirilip, sinemamıza uyarlanmış öykü ve romanların dökümü yapılır, sinemacılarımızın edebiyatımızla, ya da yazarlarımızın sinemamızla ilgilenmedikleri üzerine görüşler bildirilir. Bu arada başka görüşler de ileri sürülür zaman zaman, ama Türk sinemasının, daha doğrusu Yeşilçam sinemasının önemli bir kısmının yerli-yabancı roman uyarlamaları oldukları ve bunların yeniden birçok kez çekildikleri üzerinde hiç durulmaz., Evet, filmlerimiz gerçekten yabancı filmlerin ve romanların uyarlamalarıdır. Ama bunlar filmlerin tanıtım yazılarında (jenerik) ve afişlerde yoktur, belirtilmezler. Yabancı filmler ve her türlü roman ve öyküler senaryocularımızın gizli sermayelerini oluştururlar. Sinema-edebiyat ilişkisinde üzerinde durulan ve tartışılan asıl konu da çokluk "sadakat" sorunudur. Ama nedense sinema-resim, sinema-müzik, mimari, heykel, tiyatro, şiir pek tartışılmaz, bunlarla pek ilgilenilmez. Oysa örneğin mimari-sinema ilişkisi, müzik yapısı-sinema yapısı ilişkisi çok daha ilginç ve önemlidir. Ama belki de sinemanın hâlâ "romanesk" dönemini aşamamış olmasından dolayı edebiyatla ilişkisi tartışılmaktadır. Mimari, resim, müzik, heykel arasındaki sanatsal tartışmalara sinemanın da girmesi gerekiyor ülkemizde. Sinemada resmin, mimarlığın, müziğin ve edebiyatın kullanımı değil sözkonusu olan, hele roman uyarlamalarındaki "sadakat konusu" hiç değil. Ayrı bir sanat alanı olarak diğerleriyle olan benzerlikler ve ayrılıklar, kavramlar, yaklaşımlar ele alınmalıdır. Gerçekten de mimari ile sinema ilişkisi, ev yapımı ile film yapımı arasındaki ilişkilerin incelenmesi, tartışılması bizi çok ilginç ve önemli noktalara götürebilir. Toplu konutlar gibi, toplu seyredilecek filmler örneğin neden tartışılmasın? (Devre mülk konut kullanmak ile sinema salonunda film seyretmek olayının karşılaştırılması çok mu aykırı kaçar acaba?)

***

Bu yıl ekim ayında gerçekleşen *Antalya Altın Portakal Film Festivali* sırasında iç göç olayının sinemamıza yansıması konusu da işlendi. Burada amaçlanan iç göç olayının sinemamıza ne ölçüde yansıdığı, nasıl ele alındığının sergilenmesi, tartışılmasıydı. Genelin de bakıldığında pek az filmin bu konuya eğildiği görüldü ve bu pek az filmin esininde durum değerlendirildi.

Sinemamızın varolmaya başlamasından bugüne kadar 4 bin civarında uzun film üretilmiş olabileceğini kabaca varsayarsak bunların içinde iç göçü işleyen film sayısı 50'yi bulur mu ya da geçer mi bilemiyorum (çok daha az olabileceği de olası) buna çok çok az olduğunu söylemek yanlış olmaz. Eğer iç göç Türkiye tarihinde, özellikle 50'lerden sonra önemli bir toplumsal olgu ise bunun sinemamıza böylesine az yansımış olmasının kendisi asıl tartışma konusu olmalıdır. Bu da bizi sinemamızın tarihimiz ve toplumsal gelişmeler karşısındaki tutumunun irdelenmesine getirir. Sinemamız yalnız iç göçte değil birçok diğer çok önemli toplumsal ve siyasal olaylarla da çok sınırlı ilgilenmiştir. "Bu, niye böyledir?"in sorgulanması ve anlaşılması gerekir. Bunun nedeninin bir tek "sansür" olayına bağlamak da doğru değildir.

Türk Sineması hâlâ bir "bilinmez" olarak karşımızda durmaktadır. Ve Türk sineması bir bütün olarak tanımlanmadan önce, sürekli "film tarifi" gibi sınırlı yanları, bütünü adına ele alınmaktadır. Türk sinemasının anlaşılması için hep sınırlı sayıda seçilen "denekler"den yola çıkılmaktadır.

1950'ler ile 1970'ler arası, Türk sinemasının Yeşilçam dönemi ve aynı zamanda iç göçün de çok yoğun yaşandığı bir zaman dilimidir. Yeşilçam'ı vareden dinamiklerin en önemlilerinden biri de bu içgöç olgusudur Hatta denebilir ki Yeşilçam içgöçün bir sonucudur. Böylesine önemli bir toplumsal ve siyasal olay Yeşilçam fillmlerine öykü ya da sorun olarak yansımak yerine, doğrudan onu belirleyen bir ortam olarak ortaya çıkmaktadır.

Türk sinemasının Yeşilçam öncesi genel olarak tiyatrocular dönemi olarak tanımlanır. Özellikle ikinci dünya savaşı sonuna kadar olan zaman içinde *Muhsin Ertuğrul* ve *İstanbul Şehir Tiyatroları* çalışanları tek başlarına ve kendi istedikleri doğrultuda filmler çekerler. Burada, daha sonraki gelişmeleri de anlamamızı sağlayacak bir durum gözden kaçar gibidir. Tiyatrocular dönemi, aslında Türk Sinemasının birinci kentsel dönemidir. "Kentli" insanlar tarafından "kentli" seyirciler için sinema yapılmaktadır. Kentlilik ve kentli gibi olmak tarihsel ve toplumsal olarak hâlâ güçlü ve belirleyici bir özelliktir. Kentlilik iktidardadır. 1950'ler ile birlikte bu denklem kırsallık lehine bozulur ve giderek kırsal dinamikler iktidar olur. İşte Yeşilçam da bu ortamın bir ürünüdür. Kırsaldır. Eğer içgöç olayını, Türkiye'de kentliliğin gerilemesi ve kırsalın heryere yayılması ve egemen (iktidar) olması olarak değerlendirecek olursak, Yeşilçam sineması kültür olarak buradan köklerini alarak ve beslenerek varolur ve gelişir diyebiliriz. Konu, "iç göç ve sinemamız" değil "içgöçün yarattığı sinemamız" şeklinde olmalıdır. 1950'lerle birlikte sinema salonları Anadolu'da, kırsal bölgelerde yaygınlaşırken, kentlerde de özellikle İstanbul, Ankara ve İzmir gibi, nüfus giderek kırsal ağırlıklı olmaya başlamaktadır. Kentler, yeni gelenleri, yeni kentliler yapamamıştır.

Kırsal kimlik korunmuştur. Kentler kırsallaşmıştır. Dolayısıyle sinemamızın daha önce kentli olan seyircilerinin yerini Türkiye'de etkin olmaya başlayan kırsal kökenli seyirciler almıştır. Filmlerimiz artık onlar için yapılmaktadır. Ayrıca onlar için ve onların isteklerine, eğilimlerine göre yapılmak zorundadır. Çünkü sinemamızda sermaye yoktur ve sermaye birikimine gidilmemiştir. Filmlerden kazanılan paralar sinema için sermayeye dönüştürülmek yerine başka alanlara, ranta ve gayrimenkullere aktarılmıştır.

Kapitalist, burjuva yapımcılar yerine, taşeron, lumpen ve yapımcıların elinde sinemamız para kazanabilmek için kendini seyircinin isteklerine teslim etmiştir. Kırsal kültür ortamı seyircilerinin isteklerinin ve eğilimlerinin taşeronudur. Yeşilçam sineması, kentli kimlik, ne seyirci olarak ne de entellektüel destek olarak Yeşilçam üzerinde etkili olabilmiştir. Hatta bu kesim Yeşilçam'ı dışlamış (tıpkı kırsal kesimi ve kültürü dışladığı gibi) ve sinema gereksinmelerini başka metropollerin filmleriyle giderme yoluna gitmiştir. Böylece kırsal kesimle başbaşa kalan sinemamızda Yeşilçam dönemi başlamıştır. Hızlı içgöç olmasaydı, Yeşilçam da olmazdı ve Türk sineması çok farklı bir kimlikle gelişebilirdi. Kırsal kültürün sözlü masal geleneğinin güncelden uzak yapısı, günümüz insanının öykülerini anlatan sinemamızda da, sansürün de etkileriyle kırılamamış ve filmlerin genel yapısını belirlemiştir. Bir çeşit "zamansız ve coğrafyasız" ama "her zaman ve her coğrafya" olarak hayata bakan (soyut, masalsı) bir sinemadan belli bir "zaman ve coğrafya" bağlantılı "içgöç" gibi (somut, gerçekçi) öyküler beklenemezdi. Nitekim sinemamızda, bu tür iç göç konusunun da içinde olduğu konular hep, Yeşilçam dışına çıkmak istiyen yönetmenler tarafından, Yeşilçam çizgisi dışında yapılan filmlerde işlenebilmiştir. Olayın bu boyutu, iç göç gibi konuların "nasıl" işlendiği konusundan daha önemlidir ve önceliklidir. Hatta gereklidir.

***

Eşkiya filminin topladığı olağanüstü ilgi nedeniyle seyirci-Türk sineması ilişkisi de yeniden gündeme gelmiştir. Seyirci konusu sinemamızın yazgısı bakımından gerçekten çok önemlidir. Yalnız seyirci kavramının kendi sinema gerçeğimiz içinde biraz açılmasında yarar olduğu kanısındayım. Genel bir seyirci nitelemesinden yola çıkarak değerlendirmeler yapmak bizi doğru sonuçlara götürmez. Seyirciyi soyut bir küme olarak, satılan bilet sayısına indirgememek gerekir. Bu bakımdan türk filmlerine artık seyirci gitmiyor, ya da *Eşkiya* filmi seyirciyle sinemamızı barıştırdı, yeniden buluşturdu, gibisinden deyişler karşısında, "hangi seyirci?" sorusu sorulmalıdır. Burada sözkonusu olan, soyut, genel seyircinin değil, somut çeşitli seyirci gruplarının, kümeleşmelerinin varolduğu gerçeğinin belirtilmesidir. Seyirciyi soyut bir küme görmemek, satılacak biletlerle özdeşleştirmemek, "hangi sinema", "nasıl bir sinema" sorularının yanıtları için de gereklidir.

Her yerde olduğu gibi ülkemizde de sinemanın ilk yıllarında seyirci film seyretmeye daha çok merak dürtüsüyle gitmektedir ve fazla seçici değildir. Talep, arzın çok önündedir. Bu, yapımcıların işini kuşkusuz çok kolaylaştırmıştır. Türkiye'de de tiyatrocular dönemi, Türk sinemasının ilk dönemidir ve Muhsin Ertuğrul ve çevresindekiler keyiflerine göre filmler çekmişlerdir. Seyirci kentlidir ve kozmopolittir, en azından en büyük iki kent İstanbul ve İzmir böyledir. Yılda çekilen bir, iki filmin seyirci sorunu olduğunu sanmıyorum. Bu dönemde ülkemizde gösterilen filmlerin çoğunluğuna yabancı, Avrupa ve ABD kaynaklı filmler oluşturmaktadır. Dolayısıyla asıl olarak sinema seyircisi yabancı film seyircisiyle bir bakıma özdeştir. Denge ancak 1950 sonrasında sağlanabilir ve ikili bir seyirci yapısı oluşur: yabancı film seyircileri ve yerli film seyircileri. Film gösteren sinemalar da büyük yerleşim yerlerinde buna göre yerli ve yabancı gösterenler diye ayrışırlar. Genel Türkiye seyircisi içinde, yerli Yeşilçam sinemasını vareden seyirciler bu bakımdan ayrı bir kümedir. Bu ikili küme durumu bir ölçüde bugün de sürmektedir. Televizyon yayıncılığının başlaması ve buralarda da filmlerin gösterilmesi ortaya ayrıca yeni bir durum çıkarmıştır. Evlerde, videonun da çoğalmasıyla, film seyretme yaygınlaşınca sinema salonları seyircilerini önemli ölçüde kaybettiler ve çoğu da kazanma zorunda kaldılar. Bugün artık seyirciler yalnızca sinema salonlarında film seyretmiyorlar. Oysa seyirciden sözedildiğinde hâlâ sinema salonu seyircileri anlatılmak istenmektedir, bu da ortaya yanıltıcı bir durum çıkarmaktadır ve seyircinin gene hâlâ biletle özdeş görüldüğünü göstermektedir. Seyirciyi "para ödeyen", yani müşteri olarak görmekten ve öyle değerlendirmekten artık vazgeçmek zorundayız. Biz, sinemaya para yatıran ve buradan para kazanmayı bekleyenlerin mantığıyla sinemaya bakmamalıyız. Her ne kadar bir filmin oluşturulması ve seyircilerle buluşturulması süreci içinde sinema, "para yatıran ve kâr bekleyen" bir zihniyet tarafından hâlâ sıkı bir şekilde denetleniyor ve belirleniyor olsa da bizim sinemaya bakışımız farklı olmalıdır. Seyirci ile bilet alanı özdeş gördüğümüzde, bilete göre yani kazanca göre durumu değerlendirir ve seyirciyi genel, tek bir küme olarak ele alabiliriz. Bu, filmi (sinemayı) asıl üretenler, yaratanlar ile seyircilerin arasında kâr amacıyla duran ve gerek üretenlere gerek seyircilere hükmeden bir kesimin bakış açısıdır. Oysa üretenlerin ve seyredenlerin dünyaları ve sinemaya bakışları çok farklıdır.

1950'lerle birlikte film üretimi ve gösterimi hızla yayılır ve gelişirken sinema çevresi bu yönelişe hiçbir şekilde hazır değildi. Ne, nasıl film yapılacağı, ve de ne tür filmler çekileceği biliniyordu. O koşullarda, bir tek seyircinin durumu bellidir. Filmler seyirciye göre yapılır. Seyircinin ilgisi ve tepkileri sinema çevresine yön verir. Para yatıranlar için de seyircinin isteklerine uymak para kazanmak için sağlam bir yoldur, onlar bu şekilde ticaretlerine bakarlar. Ortaya popülist yaklaşımla üretilmiş, popüler bir Yeşilçam sineması çıkar. Para yatıranlara kazandırdığı için de ticari özellikler taşır.

Yeşilçamı yaratmış olan bu seyirci bugün artık eskisi ölçüsünde film seyretmek için evinden çıkıp sinema salonlarına gitmiyor, filmleri evinde televizyondan seyrediyor. Televizyon yalnızca yerli film seyircisini değil, yabancı film seyircisini de evlere çekti ve sinema salonlarını seyircisiz bıraktı. Sinema salonu işletmeleriyle birlikte varolan Yeşilçam sineması çevresi duruma uyum gösterip üretim olarak hemen televizyona yönelemedi. Ayrıca TRT'nin tavrı da kurumu Yeşilçam'dan uzak tutma yönündeydi. Ancak özel televizyon kanallarıyla birlikte Yeşilçam seyircisi eski filmlerin yayınıyla ve aynı anlayışa yakın üretilen dizilerle yeniden "Yeşilçam sinemasına" kavuştu.

Birikmiş Düşler

bu sefer
tanrının şiiriyle geldim kapına
güneş doğmamışsa kızma,
gözyaşları bir de kırmızı
bir yüreğin genişliğiyle geldim sana,
eldeğmemiş karanfil bir de kırmızı,
birikmiş düşlerimle geldim
ve acemi sevişlerimle
çocuksu bir de kırmızı

Engin SARI

Bugün Yeşilçam sineması, seyircileri, eski filmleri ve yeni filmleriyle televizyon kanallarında tarihi yürüyüşünü sürdürmektedir. Bu gelişmeler karşısında iflasa giren sinema salonları, ABD filmlerinin yurda girişlerinin devlet tarafından kolaylaştırılmasıyla yeniden canlanmaya başladı. Eskiden varolan yerli film seyircisi-yabancı film seyircisi ayrışması bugün de önemli ölçüde vardır ve sürmektedir. Şu farkla ki bugün yerli filmciler televizyon kanalları karşısında kalırlarken, yabancı filmciler, önemli ölçüde sinema salonlarına geri döndüler. Yerli film seyircisinin bir özelliği de ikili bir tavır içinde olmasıdır. Yabancı film seyrettiğinde birçok şeye hoşgörülü davranırken, aynı şeylerin olmasını yerli filmlerde (Yeşilçam'da) reddetmektedir

Sinema salonlarının yeni kuşak film seyircileri, genelinde yabancı filmlerin, özelinde ABD filmlerinin etkisi altındalar. Yeni türk sinemasına mesafeliler, ama Yeşilçam filmlerine televizyonlarda belli bir ilgi sıcaklıkla bakıyorlar. Gene de o tür filmleri seyretmek için sinema salonlarına gitmek yanlısı pek görünmüyorlar. İş yapan Amerikalı, *Bay E* ve özellikle *Eşkiya* filmlerinin ulaştığı geniş ilgi, oyuncularının medyatik olması, iyi reklam edilmesinin yanı sıra, bu filmlerin Amerikan Hollywood sinemasıyla Yeşilçam sinemasını birleştirmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bu filmlere gidenlerin büyük çoğunluğu zaten sinema salonları seyircileridir. Ne ölçüde Yeşilçamın televizyon kanallarındaki seyircilerini sinema salonlarına çekebilmişlerdir, araştırmak, tartışmak gerekir.

Seyirci olayı, birçok boyutu ve yönüyle hâlâ araştırılmayı, irdelenmeyi, değerlendirilmeyi ve tartışmayı bekliyor.

Peki sinemamız üzerine bu tür çalışmaları kimler, ne zaman yapacak?

1997 Şiir Yıllığı Üstüne

Mehmet AYDIN

Türk edebiyatı eleştirmeni Sayın Mehmet H.Doğan, 1993'ten beri sürdürdüğü *"yıllık"* çalışmalarına koşut olarak, 1996 yılında yayımlanan şiirlerden seçtikleri beşinci seçkisini, elinin altındaki *Adam Yayınları*'nın geniş olanaklarıyla, bu yıl da yayımladı.

Sayın Mehmet H.Doğan, seçtiği bir yıllık şiir envanteri için, özlü bir değerleme yapma yerine, onlar hakkında haber niteliğinde sıradan bilgiler vermekle yetiniyor. Bir de yıllığın önsözünde ürünlerin hep, "kendine göre yani kendi beğenisi çerçevesinde" seçildiğini belirtiyor. Bu tutum ise sergilenen değerlendirmede; bir izlenimci yaklaşım ya da belli bir şiir anlayışının yansıması biçiminde okuyucuda değişik kuşkular uyandırıyor.

Elbette bir seçkide, herkesi memnun etmek olanaksızdır. Bunun güçlüğü öteden beri herkesçe de bilinir. Ancak, araya tanınmış birçok şairin şiirlerini serpiştirerek; çoğunca alabildiğine soyut, İkinci Yeni kalıntısı, gevelemsi, sayıklama kökenli, her türlü erotik, güldür-müldür ürünlerin de öne çıkarılması, bilmem hangi şiir gelişimine katkı sağlar?

Öte yandan yazar, dışa vuran açıklamalarında; şiirin toplumsal bağlamından çok, kişisel bir ayin gibi olan törensel ve kavgasız yanını benimsediğini öne çıkarıyor. Oysa bu görüşe seçenek olarak, "Suya sabuna dokunmazmış..." anlayışı çıkmaz mı ortaya. Nedendir bilinmez şairlerden Vecihi Timuroğlu, Hüseyin Yurttaş, Berrin Taş, Mehmet Aydın, Özgen Seçkin, Hidayet Karakuş, Aydın Şimşek, Hüseyin Şahin, Osman Bolulu, M.Kenan Akışık, Dinçer Sezgin, Abdülkadir Paksoy, Haydar Ünal, Cemal Gürlek, Neriman Calap, Betül Tarıman, Şevket Yücel, Alaattin Topçu, Ahmet Özer, Emine Erbaş, Zeki Öztürk (Öncü), Arzu Ayçiçek, Şükran Kozalı, Zeynep Uzunbay , Selma Ağabeyoğlu, Orhan Tüleylioğlu, Halim Şafak, Uğur Kaynar, Fahrettin Koyuncu, Arif Berberoğlu, Bilal Kayabay, Emin Akdamar, Kaya Öztaş, Mithat Yaban, Nihat Ateş, Arif Madanoğlu, Ayhan Ergün, Muzaffer Demir, İdris Atmaca, Nermin Yalçınkaya- Çiğdem Sezer ve Hediye Akdağ salt içe kapanıklık yerine, paylaşmayı öngördükleri için görmezlikten gelinmiştir.

Bu arada, yalnızca şairler dışlanmakla kalmamış; aynı yanlı görüşten, dergiler de nasiplerini almıştır. *İnsancıl, Kopuş, Söylem, Folklor ve Edebiyat, Öğretmen Dünyası abece* ve *Sendika* dergileri; onca olanaklara karşın nedense dikkate alınmamıştır.

Şurası da var ki, Sayın Mehmet H.Doğan'ın büsbütün sanat pazarı için yazdığını söylemek, ona haksız bir yargı yüklemek olur. *Tekrarın Tekrarı, Birikime Dayanmak, Şiirin Yalnızlığı* adlı yapıtları ile onun edebiyatımızda belli ve saygın bir yeri olduğunu belirtmek gerekir. Ne ki insan, değerli eleştirmenin varsıl birikimini; tek yanlı bireyci bir yaklaşım yerine, çarpıtılmamış nesnel gerçeğin olumlu yönde değiştirilmesiyle insanî ve toplumsal ilişkilere de yöneltmesini bekliyor.

UZAK

ölüm'e

uzak

sana
yakın

bir ses ver ne olursun
al bütün harflerim senin olsun

Kadir AYDEMİR

Bir söyleşi toplantısında yazarın biri, onun için şöyle demişti: "Ne hazindir ki, koskoca Türkiye'nin şiir dünyası, eleştirmen Mehmet H.Doğan'ın tek seçiciliğine bırakılmış bulunuyor..." İşte Sayın Doğan'ın okurlarınca böyle bir kanıya asla hedef olmaması gerekirdi. Ne yapalım ki ülkemizde eleştiri, henüz yörüngesine tam olarak oturmamış bulunuyor.

Kuşkusuz yazında dışavurumcu, Rus biçimcisi, varoluşçu ve postmodernist şiirlerin de elbette yeri olacaktır. Bununla birlikte, her sanat yapıtını ağırlıklı olarak, yalnızca kendi iç dinamiğiyle ele almak, güzelliği büyük ölçüde toplumsallık duygusundan uzaklaştırır sanıyorum. Günümüzde olduğu gibi özne ile nesne arasındaki organik ilişki tümüyle kopar. Sonunda insanın özü ve benliği iyiden iyiye parçalanır.

Sözü toplarsak, tarihin ve sanatın göklerinde tek kanatla uçulamaz diye düşünüyorum. Uçulmaya kalkılsa bile, tarih ve edebiyat o varlığı hiç de bağışlamaz görüşünü taşıyorum.

Bilge Çocuğun Şiiri

"Niye gözlerinde bu kadar yanlış adam
çiziyor sancılı boyalarla resmini"
Afşar Timuçin

İsmet ALICI

Adamın birisi bir gök tarif etti. Sonra diğeri, diğeri, diğeri. Göklerin hepsi benziyordu birbirine, rengarenk kuşlar vardı, uçurtmalar. Bulutlara salıncaklar kuruluyordu ve göğün rengi hep maviydi, uçsuz bucaksız. Sonra çok kişi tarif etti o göğü. Gök, dillerde dolaştı, yayıldı umman oldu. Çok kişi gök gibi olmak istedi. Berrak, cıvıl cıvıl. Fakat göğe erişmek çok zordu. Çünkü göğe erişmek için hiçbir araç kullanmayacaksın ve kimsenin sırtına binmeyeceksin. Bugüne kadar araç kullananlar ve başkasının sırtına çıkanlar göğe erişemedi.

Hâlâ, göğe erişmeye çalışıyorlar başkalarının sırtlarıyla ve bazı araçları kullanarak. Adam hüzünle seyrediyordu onları, acıyarak zavallılıklarına... Oysa çok erişen de vardı göğe. İlk göğü tarif eden gök insanı gibi. Nasıl mı? Kendi göğünü yaratarak.

Şiir biraz da kendi göğünü yaratmaktır.

Afşar Timuçin'in şiirine ilişkin nereden nasıl başlayayım diye düşünürken, sonunda bu gök hikayesiyle başlamaya karar kıldım. Niye mi? Afşar Timuçin için başkalarının dünyaya dair söyledikleri önemlidir. Çünkü o söylenenin kendine dair söylendiğinin bilincindedir. Bilir ki, Afşar Timuçin söylenen herşey ya bir açığı kapatmak ya da karanlığı aydınlatmaktır. İnsanlık tarihinin mücadelesi insandan yana bir dünya kurmak isteyenlerle insandan yana bir dünya kurmak istemeyenlerin mücadelesidir. Bu nedenle insanlık tarihi içinde söylenen her söz insana, kendine dairdir.

Afşar Timuçin'in *Çöl* adlı şiir kitabını okuyunca, onun önem verdiği estetik ölçütün, kendine ait olan farklılığın üretilmesi olduğunu kitap bana hissettirdi. Afşar Timuçin'e göre güzel kendini, hiçbir zaman, hiçbir yerde, aynı şekilde ifade ettirmemiştir. İnsana ait güzelliğin kendini ortaya koymasının sonsuz yolu yordamı vardır. Yeter ki, sanatçı insan, bu sonsuz yaratımın içinde kendinin de olabileceğinin bilincini edinsin. Bu yüzden, Bilge Çocuğa (Afşar Timuçin'e) göre, estetik içinde, etik bir bakış açısının da gerekliğini her insan bilmelidir. Estetik ve etik içiçedir, birbirlerini dışlamadan varolmalıdır.

Afşar Timuçin'in şiirindeki etiğe verilen değer, vazgeçilmez olandır. Bu vazgeçilmezliğin adı, kendi göğünü yaratabilmenin zorluğu ve bu zorluğun yaratmış olduğu güzelliğini bilincini edinmektir. Bilge Çocuk, ortaya çıkardığı eserin kendine ait farklılığı üzerinde sevincin soluğunu alır. Onda insana ait her bilgi, sorgulanmış, törpülenmiş Bilge Çocuğun elinde yaşama sunulur. Bu sunum, gerçekliğin en ince ayrıntısına kadar, felsefeyle yansısıdır.

Bilge Çocuğun ilk şiir kitabı olduğu halde *Çöl* yorgun bir sorgulanma sürecinin üretimi olduğunu eleverir. Baştan da dediğim gibi, iki disiplin (etik ve estetik) şiirinin dokusunun içine sinmiştir. O şiirinin merkezine insanı ve insanlığı koymuştur. İnsan diyorsam o, önce kendini ele alır. O şiirin aynı zamanda kendinin de sorgulama süreci olduğunun bilincindedir. Kendisinin değişimi, kendi göğünü yaratmak ve toplumsallaşmanın yani evrensel bilinci yakalamanın tek yoludur. Bilge Çocuğun özgürlük anlayışıdır, aynı zamanda bu. Çünkü, onda özgürlük, kendi aklınla varolabilmenin bilincidir.

O şiirlerinde kendine yabancılaşmış insana, kendine ait olan gerçekliğin verilmesini önde tutar. Ona göre, gerçekliği kavrayan insan, yaşamı değiştirebilir. O yüzden rahatlıkla Bilge Çocuk şunu söyleyebilir. Gerçekliği kavramayan ya da bütün halinde algılayamayan sanatçının insana sunabileceği, verebileceği pek bir şey yoktur. Bu da şunu ardından getirir, gerçekliğin kavranma süreci aynı zamanda emek ve yoğun kendini ve yaşamı sorgulama sürecidir.

Çöl, kitabını elimize aldığımızda, ilk başta şu dizeyle karşılaşırız.

"Her zaman çoban başka kaval başka çalacak"

Daha ilk dizede Bilge Çocuk şairin kendini tanrı sanmasına ve tek yanlı bakışa karşı çıkar. Her sanatçı (Yabancılaşmayı kırmak için mücadele eden sanatçı) kendi gerçekliğinin olduğu gibi kendi dışında bir gerçeklik olduğunun bilincindedir. Kendi dışındaki gerçeklikle mücadele eden sanatçı, sadece iyi yanları göstererek sanatını üretebilir... ya da sadece kötü yanları göstererek sanatını üretebilir. Sanat tarihinde bu tür ürünler çoktur. Bu iki yan da insana gerçekliği kavratamaz.

Bir durum daha vardır ki, gerçekliği tümden reddederek, aynı zamanda bu insanla nesne arasındaki, insanla toplum arasındaki praksisi redederek... şiiri sadece kendi merkezine indirgeyerek yazmaktır. Bu benmerkezci şiir, bir diğer yanıyla şairin kendini tanrı olarak görmesinin bir yanıdır. Çocuksuluğun bazen şişirtilerek öne çıkarılmasının altında bu üste yazdığım etmenin de geçerli olduğunu bilmek gerekir. Bazen çocuksuluk, tanrısallaşma, iyimserlik ya da kötümserlik, gerçeklikten kaçışın çeşitli yollarıdır. Bugün ülkemizde çoğu şair iyi bir öykünmeci olmuştur. Ama, kendisi olamamıştır. Bence, dünyamızdaki ve ülkemizdeki postmodern dediğimiz burgacın en önemli yanı budur.

Çöl'de, her şiir, bir diğerinin devamı gibi durur. Hiçbir şiir kitabın içinde yalnız kalmaz, gerekli görevini yerine getirmiş bir sıra neferinin iç rahatlığıyla önümüzde akar. Her şiirde insanın çelişkiler, çatışkılar içindeki bir yanıyla karşılaşırız. Ardındaki hakikat ise Aşkın ve Bilgeliiğin dünyasını kurmak isteyen Bilge Çocuğun hakikatıdır.

"Varırlardı daha saydam günlere isteseler
İsteseler yalnızlık girmezdi evlere
seni sevmek bir kırlangıç olacak bekleseler
Ve uçacak durmadan adasız denizlere"

Çöl insanlık tarihini, insanı, insanın yalnızlaştırılmasının, yabancılaşmasının serüvenidir, savaşıdır. Acılar ve karanlıklar içinde kalmış insanın haykırışıdır.

Duvarlarda saçların çiçeklenir
Seni alır kendime çeker uykum
Geceler başladı mı yorgunum uykusuzum
Düşlerimde birileri seslenir

Kapılar üstüme kilitlenir
Işıkları söndürmezler bütün gece
Sabahlara kadar yorgun adamlar
Kapatılmış sancılarda titreşir

İnsanı arayışın şiiridir, Bilge Çocuğun şiiri. Tüm madenlerin beyaz yanlarının bileşkesiyle ortaya çıkan aydınlık tortusuyla yapılmış Prometehus heykeli duruyordur ardında. Akıl ve duygu insanı, insanlığı anlatabilmek ve gerçeği söylemek için yoğun bir çabaya girmiştir. Onun için gerçeği insana kavratmak önemlidir. Her dizenin ardında şöyle bir sesleniş duyabiliriz. Ey İnsan, Sen uzaklaşmışsın aşktan ve bilgelikten.

Ben böyle saatlerde hep seni aramışımdır
Üşüdüğümde paltoma sarılır gibi
Kapılara koşmuşumdur ayak sesleri umarak
Çalmayan telefonlarda beklemişimdir sesini

Şiir bir savaşım alanıdır. Afşar Timuçin *Çöl* kitabına da böyle yaklaşmıştır. Şiirin kurgusu simgeleri ve imgeleri oluştururken gösterilen özen, soyutlanma içinde anlatılan gerçekliğin, insana kavratmak için verilen uğraşın bir boyutudur.

Şiir kitabı içindeki simgeler ve imgeler kendilerine özgü temalarını fazla yitirmeden karşımıza çıkar. Akşam (gece), Çöl, Mor, Kar, karanlığın, insana düşmanlığın simgeleridir. Temel çeşitli imgelerle beslenerek karşımıza çıkar. Aydınlığın, insanın mücadelesini anlatan simgeler. Deniz, gök, yaz, saç, olarak karşımıza çıkar. Rüzgar, kaptan, sabah, gül, yağmur, simgeleri destekleyen taze çiçeklerdir.

ÖPÜVERSEYDİM DUDAĞINDAN

Büyüsü bozuldu masalsı mutlulukların.
Keşke...
Bir çocuk düşünde uyansaydık sabahlara,
Suçluluk duymandan
gözgöze,
yürekyüreğe
Öpüverseydim dudağından.
Ellerimizin kavuştuğu yerde açsaydı
gelincikler,
Ağlayacaksan da tasasız
Başını yaslayabilseydin göğsüme,
Ne gam...
Özgürce soluyabilseydim nefesini.

Ali AKSÜT

Şimdi, kitaptaki sabah ezgileri adlı şiirinin son kıtasına görelim.

Bir genişliği sürüyor tarlalar
Eski günler gibi uçan kanatlarla
Ben ki hep sana gelmek zorundayım
Vardığına dosdoğru varmayan sokaklarla

Son iki dizede toplumcu gerçekliğin kabalığını reddediyordur, Bilge Çocuk. O insanın insana yürüyüşün kendi içinde çelişkiler çatışkılar içinde olduğunun bilincindedir. O, haydi insan yürü demez. İnsana yürüyüşün çelişkiler, çatışkılar içinde olduğunu söyler. Bu yüzden her insan, insana yürüyüşte kendine ait bilgiyi edinmelidir, Bilge Çocuğa göre. Felsefe, yani sorgulama eylemi her dizenin ardında soluğunu duyurur, düşündürür insanı. Bilge çocuk kendisinin yaşadığı gerçekliği, yani insanın gerçekliğini okuyana vermeye didişir.

Çöl kitabı boyunca, insanın yanlız kaldığını, yalnlız bırakıldığını duyumsarız. Fakat, umut, insanın insanlaşma savaşımın içinde sonsuz bir yayılışla kendini vareder. Umut, kitabın hiçbir yerinde yok olmaz. Kitabın en son dizesi, umudun en güzel ifadesidir.

"Kar suyu güneş vurdu mu döner yağmur suyuna"

Bilge Çocuk kendi göğünü yaratmıştır, artık. İnsani gerçekçilik belki de budur.

Günler/Kitaplar/Dergiler

Ruşen HAKKI

CAN PAZARI YOLCULARI

(10 Eylül 1997, Çarşamba)

Zihni Anadol ile Sargazi 1.Kültür ve Sanat Şenliği'nde karşılaştığımızda, ilk sözüm "Zihni abi, kusura bakma, ortalıkta eşek yok. Bulursam, eşeği sana bindireceğim." oldu.

Şimdi, "Bu söz nereden çıktı, eşek, adama bindirilir mi?" diyeceksiniz. Bu söz Kütahya'dan çıktı! Liseyi Kütahya'da yatılı olarak okuyan **Zihni Anadol,** beni ne zaman görse, oranın ağzıyla konuşur ve "Hemşerim, eşeği bana bindirive" der, gülüşürüz. Kütahya'nın onun yaşamında bir başka yeri daha vardır. Anadol bunu şöyle anlatır:

"141,142'den altı defa yargılandım. Bu altı yargılamanın beşinde tutukluydum. Yıl 1941 142'den Kütahya'da yargılandım. Altı ay içerde yattım. Kütahya'ya üniversiteye giriş için gitmiştim. O zaman 23 yaşındaydım."

Sarıgazi Şenliği'nde **Hasan Kıyafet**'le sohbet ederlerken, anılardan bir ırmak akıtıyorlar ve en çok da **Hasan İzzettin Dinamo**'dan söz ediyorlar. Onlar konuşurken, gözüm "Can Pazarı Yolcuları"na takılıyor. Kasım 1995'te Demet Yayıncılık'ta çıkan kitabın arka kapağında şunları okuyorum:

"Ülkemizdeki sosyalist harekete ilk gençlik yıllarında katılan Zihni T.Anadol, parti içindeki sınıfsal mücadelesini, hem eylem, hem de kalem insanı olarak şimdilerde de sürdürmektedir.

Bu yolda, acı-tatlı anılarla büyüyen yaşamının kitap olarak ilk seslenişi Truva Atında İlk Akşam'la yapmış, onu **Kırmızı Gül ve Kasket, Aydınlığa Omuz Verenler** ve **Ağlama Duvarı** izlemiştir. Tarihi bir roman dokusu, içinde zenginleşen, bir adı da geçmişe ışık tutmak olan bu türdeki çalışmalarının sonuncusu ise elinizdeki **Can pazarı Yolcuları**'dır.

Yazarın, yoldaşlarıyla birlikte yaşam yolculuğu, omuz omuza mücadele ederek ve kalem kaleme dayanışarak geçmiştir. İşte elinizdeki kitapta, bu mücadeleler toplamını geçmişe geleceğe bağlayarak dile getiriyor, Anadol..."

Zihni Anadol, bu kitabıyla da geçmişten günümüze bir anılar ırmağı akıtıyor. Bu ırmakta yüze yakın insan görüyoruz. İşte bunlardan bazıları:

Nâzım Hikmet, Nihat Balyoz, **Orhan Kemal,** Balaban, **Fahri Erdinç,** Mustafa Birtem, **Reşat Fuat,** Suat Derviş, **Hasan İzzettin Dinamo,** Zeki Baştımar, **Dr.Şefik Hüsnü,** Mehmed Kemal, **Tuğrul Deliorman,** Ziya Yamaç, **Ömer Faruk Toprak,** A.Kadir, **Aziz Nesin,** Esat Adil Müstecaplı, **Abdülbaki Gölpınarlı,** Abidin Dino, **Sabahattin Ali,** Cevdet Kudret, **Ulvi Uraz,** Şahap Akalın, **Ruhi Su,** Mihri Belli, **Nuri İyem,** Hasan Basri, **Mehmet Zekeriya Sertel,** Hüseyin Cahit Yalçın, **Enver Aytekin**, Şevki Akşit, **Enver Gökçe,** Dr. Hikmet Kıvılcımlı, **Mehmet Ali Aybar,** Asım Bezirci, **Rıfat Ilgaz...**

Zihni Anadol'a ve can pazarı yolcularına selâm olsun...

BEHZAT AY'IN NİŞANI

(18 Eylül, Perşembe)

Ne zamandır Bostancı'daki Eleştiri Kültür merkezi'nde gerçekleştiği söylenen "salı" ve "perşembe" toplantılarını merak eder dururdum. Bu toplantılara katılan İstanbullu yazar-çizer arkadaşlara, orada neler yaptıklarını sorduğumda, "gel de gör" derlerdi. Ne ki gitmeden de bir şeyler öğrenmiştim. Örneğin, salı toplantılarında **Salâh Birsel**'in "reis" olduğunu, genç şairleri azarladığını... Perşembe toplantılarının ise bir **reisi** yokmuş, ama gene de "perşembe" denince, önce **Ahmet Miskioğlu** akla gelirmiş.

Neyse, hikâyeyi kesip, Bostancı'da buluşalım.

Bostancı'ya **Nejat Gacar**'la birlikte gittik. Vakit daha erkendir diye, Kale'de birer bira içip Eleştiri Kültür Merkezi'ne damladık. **Özdemir Özkan**'ın sahibi olduğu Eleştiri'ye ilk kez gidiyordum. Girişte, baktım, üst katta birileri var... Yukarı çıktığımda ilk gözüme çarpan **Behzat Ay** oldu. Yanında bir bayan vardı. Tanıdık arkadaşlar, "Behzat Ay'ı ve Betül Hanım'ı kutlayabilirsin. Az önce nişanlandılar" dediler Çiçeği burnunda nişanlıları kutlayıp bir masaya oturduk. Tanıdıklar demiştim. Kimdi bu tanıdıklar? Masaları şöyle bir taradım. İşte tanıdıklarım, eski dostlarım: **Necati Tosuner, Bedrettin Aykın, Hüseyin Topçugil, Tekin Gönenç, Agâh Önen...**

Tekin Gönenç'le sohbet ederken, **Bedrettin Aykın** yeni kitabı "Yalnızlıkları"ı (Hera Şiir) imzalayıp verdi Teşekkür ettim... "Nedir bu nişan işi?" dedim **Tekin**'e anlattı... **Behzat Ay** ile **Betül Erman** geçen hafta Eleştiri"de tanışmışlar ve nişanlanmaya karar vermişler Behzat içkiyi bırakmış. **Betül Erman** da **Behzat Ay** gibi içkiciymiş, ama o da bırakmış. Behzat, bir ara şöyle dedi: "Hatay'da sınav vereceğiz. Siz rakılarınızı içerken, biz de kola ve çay içeceğiz..."

Tekin Gönenç"e tanımadıklarımı sordum. Tanıttı. **Nevzat Odyakmaz, Rüştü Ergun, Mahir Ünlü, İsmet Aydınoğlu, Ahmet Miskioğlu...** "Miskioğlu'nu tanıyorum, bir kere görüşmüştük" diyorum. Sonra **Tekin,**

"**Halil İbrahim Bahar**" deyince çok şaşırıyorum. Çünkü **Bahar** 1970'lerden tanıdığım, dergisi Soyut'a şiirler yazdığım bir arkadaş...

Toplantıya daha sonra **Mehrizat, Sabahattin Kömürcüoğlu, Güvenç Elman, Osman Numan Baranus, Sema Ündeğer, Yılmaz Congar** da katılıyorlar ve **Mehrizat** bir şiir şöleninin kapısını açıyor.. Derken **Elif Sorgun** ile **İsmet Kemal Karadayı...** Yeni gelenler de **Behzat Ay** ile **Betül Erman**'ı kutlayıp mutluluk diliyorlar... **Sema Ündeğer,** nişanlıların karikatürünü çiziyor... Bakıyoruz, bir kupa ve kupaya başını dayamış bir kedi...

Ve akşam merhaba derken, Hatay'a geçiyoruz, ama azalmış olarak... **İsmet Kemal** ile **Hüseyin Topçugil** daha önce damlamışlar Hatay'a ve upuzun bir masada yerlerini almışlar. Bir eski dost olan **İsmet Kemal**'e yakın olmak için yanına oturuyorum, karşıma da **Nejat Gacar...** O akşamın Hataycılar'ı: **Tekin Gönenç, Ahmet Miskioğlu, İsmet Aydınoğlu, Mehrizat, Elif Sorgun, Sema Ündeğer** ve çiçeği burnunda nişanlılar... **Behzat Ay,** kolasını içerken, rakı içenlere gülümseyerek ve biraz da hüzünle bakıyor...

İsmet Kemal sofradan kalkarken **Nevra Bucak** geliyor, sonra oğluyla birlikte **Oya Uysal,** en son da **Aslı Durak... Elif Sorgun**'la konuşuyoruz, biraz tedirgin. Çünkü pazartesi günü hastaneye yatacak ve kalbinin pili değişecek... Biz kalkarken, **Ahmet Miskioğlu,** nişan nedeniyle bizimle yeterince ilgilenemediğini söyleyip özür diliyor ve bizi yeniden Eleştiri'ye davet ediyor. Herkesle vedalaşıp istasyona doğru yürüyoruz. **Nejat Gacar,** "Çok güzel bir gün oldu Ruşen abi. İlk fırsatta gene gelelim Bostancı'ya" diyor...

KİTAP FUARI NOTLARI

(27 Eylül 1997, Cumartesi)

İzmit Saraybahçe Belediyesi'nin 19 Eylül'de Sanat Sokağı'nda açtığı 3. Düşünce ve Kitap Fuarı dün akşam sona erdi.

Kocaeli Edebiyatçılar Platformu'nu oluşturan şair ve yazarların sekiz gün boyunca katkıda bulundukları fuarın açılışını Anayasa Mahkemesi Başkanı, şair ve yazar **Yekta Güngör Özden** yaptı. **Özden,** kitaplarının bir bölümünü belediyeye armağan ederken, imzaladığı kitaplarının gelirini de Atatürk Vakfı'na bıraktı...

İkinci gün önce Prof. Dr. **Toktamış Ateş**'le beraber olduk. Daha sonra **Sunay Akın, Akgün Akova** ve **Yusuf Eroğlu** da kendilerini bir sevgi yumağının içinde buluverdiler. Sanat Sokağı o akşam söyleşi, şiir ve müzikle bir güzel akşam yaşadı...

Pazar günü önce **Mahmut Makal**'a merhaba dedik, sonra **Cengiz Gündoğdu, Berrin Taş, Afşar Timuçin, Anıl Meriçelli, Yılmaz Elmas, Osman Bozkurt, Ayhan Ergün, İsmet Alıcı ve Gülnihâl Küken**'e.

Cengiz Gündoğdu, arkadaşlarını tanıtırken, onların özel yanlarına da değiniyor. Örneğin, **Anıl Meriçelli,** şiir çevirilerine büyük özen gösterir ve istense de her şiiri çevirmezmiş. Hemen belirtmek istiyorum, **Anıl Meriçelli,** en az 25 yıldır görüşemediğimiz bir eski dostumdur. İlk şiir kitaplarımız Yeditepe Yayınları arasında çıkmıştır. **Yeditepe**'den söz ederken, **Hüsamettin Ağabey**'in kulaklarını çınlatıyoruz... Onu yıllar sonra görmekten sevinç duydum ve geçen yıl yayımlanan **İstanbul Gözlerimin Ucunda** (GRAPHİS Yayınları) ile **Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım**'ı (şiir çevirileri, İnsancıl Yayınları) sevinçle bağrıma bastım.

Gene **Cengiz Gündoğdu**'dan öğreniyoruz. **İsmet Alıcı,** zamanının büyük bir bölümünü partisine harcarmış, **Cengiz,** reklam olmasın diye partinin adını söylemedi, ama ben öğrendim: Özgürlük ve Dayanışma Partisi... İstanbul'un her yerine dergiler dağıtmakla tanınan **Yılmaz Elmas,** gözlüksüz yapamadığı halde, okurken gözlüklerini çıkartırmış... **Yılmaz Elmas**'tan söz açmışken, **Cengiz** tuvalete gitmiş, ardından tuvalete giren **Yılmaz** sormuş: "Burası erkekler tuvaleti mi?" **Cengiz,** "Yahu" diyor, susuyor.

Afşar Timuçin çok güzel yemek yaparmış, en güzel yaptığı yiyecek ise poğaça imiş. **Afşar,** bayanların ısrarı üzerine poğaça tarifi yapıyor... **Osman Bozkurt,** "teorikçi bilinçci" olarak tanınırmış.... **Berrin Taş,** insanları iyi tanımanın yolunun gözlemcilikten geçtiğini savunurmuş... İyi para saklayan ve İnsancıl'dan başka hiçbir yere şiir vermeyen **Ayhan Ergün** ise yemek yerken takma dişlerini çıkartırmış. **Ayhan,** takma dişlerini evde unuttuğundan, İzmit'e de dişsiz gelmişti... Yeni tanıdığım **Gülnihâl Küken**'i ise **Cengiz** "özverili bir insan" olarak tanıtıyor.

Bu arada şiirler okunurken, **Cengiz Gündoğdu** arkadaşlarını "Dikkat edin, Ruşen Hakkı ne söylerseniz yazar. O, İnsancıl'ın paparazzisidir" diye uyarıyorsa da, kendi uyuyor! Nasıl mı? **Osman Bozkurt,** şiirlerini **Cengiz**'in okumasını istiyor, o da kabul ediyor, ama karşılığında **Osman**'dan bir paket Tekel 2000 sigarası istiyor... Sonra bazı dizeleri çok güzel bulduğunu belirtip, tekrar okuyunca, dayanamayıp laf atıyorum: Sanırım, Tekel 2000'i iki pakete çıkartmak istiyorsun...

Pazartesi gününün ilk konukları **Baki Öz** ile **Adil Atalay** oldu, daha sonra **Hasan Kıyafet**'i, **Mustafa Taner**'i selamladık. Günün son konukları ise **Tuncer Cücenoğlu** ile **Ülkü Ayvaz** oldu...

Salı günü **Güngör Gençay, İsmet Kemal Karadayı, Sennur Sezer, Adnan Özyalçıner, Suna Aras, Zihni Anadol, Gülsüm Cengiz ve Raşit Kara** ile bir şiirli gün daha yaşadık...

Çarşamba günü **Nedret Selçuker**'in şiir dinletisi ve **Zeynep Oral**'ın söyleşisi de büyük ilgi gördü... **Yaşar Nuri Öztürk,** Sanat Sokağı'ndan şöyle bir geçip, konuşmasını Nikâh Salonu'nda yaptı...

Perşembe gününün ilk konuğu **Şafak Pavey** oldu. Kısa konuşup daha sonra soruları yanıtlayan ve "3 Nolu Peron" adlı kitabını imzalayan **Şafak**'ı özellikle bayanlar sevgi çemberine aldılar.. **Ragıp Demirkol**'un yönettiği "Eğitim Gerçeği" konulu söyleşinin konuşmacıları **Vedat Günyol, Mehmet Başaran, Şükran Soner** ve **Öner Yağcı**'ydı. **Başaran**'ın Türkçe'ye gösterdiği özen dikkat çekti...

Fuarın son gününün konukları Ankaralı şairler **Gülten Akın, Ahmet Telli, Şükrü Erbaş, Abdülkadir Budak ve Hüseyin Şahin** oldu... **Ahmet Telli**'yi yıllardır görmemiştim, **Gülten Akın, Abdülkadir Budak** ve **Hüseyin Şahin**'i ise ilk kez görüyordum... Şiirler okundu, söyleşildi.. Daha sonra **M.Bedri Gültekin**'i dinledik. **Gültekin,** solda birliği savundu...

Daha sonra, yemek öncesi Çağdaş Toplum Kitabevi'nde sohbet ederken, şiir dinletisi sırasında, Abdülkadir Budak'a niye "Abdülkadir Bulut" olarak seslendiğimi açıkladım. Bulut'u İzmit'te tanımış ve çok sevmiştim. Hem insan hem de şair olarak sevdiğim Abdülkadir Bulut'la dostluğumuz, sonraki yıllarda da sürüp gitmişti. Abdülkadir Budak, aynı yanlışlığa birçok yazarın da düştüğünü, Varlık'ta çıkan ilk şiirinin ve bir antolojideki şiirlerinin "Abdülkadir Bulut" imzasıyla çıktığını, Necati Cumalı'nın da aynı yanlıştan geçtiğini söyleyerek, "Bunlara şimdi de sen eklendin Ruşen Ağabey. Bunları bir kitapta toplayacağım." dedi...

Saraybahçe Belediyesi 3. Düşünce ve Kitap Fuarı'nın mekânı olan Sanat Sokağı'ndan 70 şair ve yazar gelip geçti ve herkes İzmit'ten güzel duygularla ayrıldı, fuarın herşeyi ve sunucusu olan Saraybahçe Belediyesi Başkan Yardımcısı, eğitimci ve hukukçu Ertuğrul Kazancı ile arkadaşlarına teşekkür etti ve bir teşekkür de Kazancı kanalıyla Saraybahçe Belediye Başkanı, Mimar Hikmet Erenkaya'ya iletildi...

"AŞK VE KUYRUKLUYILDIZ"

(1 Ekim 1997, Çarşamba)

Akgün Akova'nın Çınar Yayınları arasında çıkan "Aşk ve Kuyrukluyıldız" adlı şiir kitabını okuyorum... Dönüp dönüp okuyorum. Anlamadığımdan değil, anlıyorum, her şiirin bir öyküsü var... Dönüp dönüp okuyorum, çünkü ben de **Akgün Akova** gibi, "Şair, bu şiirde ne demek istememektedir" diye düşünüyorum... Ne demek istediğini bir anlasam... Şimdi, kitaba adını veren şiiri birlikte okuyalım:

"gittiğim bütün hekimler aynı şeyi söylediler
söz birliği etmişcesine
'aşk hastalığıdır bunun adı
ve çok sarsar insanı bu yaştan sonra'

oysa ne yalan söyleyeyim
ben yalnızca bir kuyrukluyıldıza
çarptığımı sanmıştım
yaşamın çıkmaz sokaklarında yürürken
yüreğim bir patlamayla aydınlanınca"

Ben çıkaramadım, bari siz söyleyin, "şair, bu şiirde ne demek istememektedir?"

Gökyüzündeki uzun kanatlı kuş sürüleri, birinin, "Barış nedir sevgilim?" diye sorması, saçlarımızın birbirine karışması, ateşböcekleri, çiçeğe durur gibi uyanışlar, İstanbul'da gül devriminin başlaması, ancak karıncalara merhaba derken diz çökülmesi, sevdanın karanlığa yaylım ateşi, hiçbir kafesin maviye boyanamayışı, bir ağzın Girit yasemini, kar altı yalnızlığı, öpüşen çiftleri alkışlama ekibi, kuyrukluyıldızın peşindeki kırlangıç ve kırık bir kemansa yaşadığımız hayat, hep hüzünler ve aşklar taşıyor yüreğime...

Peki, aşk nedir?

Akgün Akova'nın tanımı şöyle:

"Yaşamın çıkmaz sokaklarında yürürken, bir kuyrukluyıldıza çrpmaktır aşk. Söylendikçe bizim olan bir şarkıdır. Tene dağılan mıknatısıdır, isteğin masalıdır. Uzun bacaklı bir yaban hayvanıdır aşk. En derin kuyumuza düşen kemandır. Dikey bir şiirdir bütün kuşları aynı anda havalandıran. Aşk yasemin kokan bahçeleri ve ateşböceklerini bir arada anımsamaktır.

Çocuk Kalmışlar Derneği'ne üyedir aşk. kente kanadı kırık melekler yağdırır. Aşk, ilkyardım çantası olmak, dalgakıran olmaktır. Kırık camlara sevdiğinin adını yazmaktır iki kişinin bildiği bir dilde. Aşk, sevenlerin yüzlerinde tahtlar devirir, saraylar yıkar. Bilgisayarları eritir, oyuncak mağazaları için soygun planları yapar. Aşk, **Öpüşen Çiftleri Alkışlama Ekipleri kurdurur sevilenlere. O, uzun saçlı bir yıldızdır,** yüreğin içinde taranır.

bilimle açıklanamaz aşk,
şiirle açıklanabilir ancak..."

Aşk üstüne başka ne söylenir?

"KIRMIZI KIRMIZI BİR GÜLDÜR AŞKIM"

(6 Ekim 1997, Pazartesi)

Anıl Meriçelli'nin çeviri şiirlerini içeren "Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım" adlı kitabını, yirmi gündür elimin altında olmasına karşın, okuyamamıştım. Çünkü, kitabın başlarında yer alan "Çevirmenin Notu", bana bir uyarı gibi gelmişti. **Anıl Meriçelli,** bir yerde şöyle diyordu:

"İşte Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım" elinizde. Robert Burns'le başlayıp Robert Burns'le biten, içinde Walt Whitman'dan Emily Dickinson'a, Carl Sandburg'dan W.H.Auden'e, Ezra Pound'dan T.S.Eliot'a, e.e.cummins'den Dylan Thomas'a kadar birçok şairden çeviri şiirler bulunan kitabım elinizde. Lütfen bu kitabı okuyup bitirmeden elinizden bırakmayın. Bu şiirleri en az benim sevdiğim kadar sevin. Ben bu çevirilere çok emek verdim..."

Kitabı bugün okudum, elimden bırakmadan, bırakamadım, çevirmenin notu bir yana, şiirleri gerçekten çok sevdim.

"Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım'da (İnsancıl Yayınları, Eylül 1997, 124 sayfa), 29 şairden 59 şiir bulunuyor. kitabın sonuna bir de "Biyografiler" eklenmiş, iyi de olmuş.

Ahmet Necdet'in kitabın başında yer alan "Çeviri

Şiir,Yazınsal Bir Yaratı mıdır?" başlıklı yazısını okuduğumda, **iyi ki yabancı dil bilmiyorum,** diye geçirdim içimden. Çünkü bir yabancı dil bilip de şiir çevirmeye soyunsaydım, bu işi beceremez, bunalıma düşer ve kendi şiirimden de olabilirdim.

Şiir çevirmenin zorluklarına ve çıkmazlarına değinen **Ahmet Necdet,** yazısını şöyle bitiriyor:

"Dostum Anıl Meriçelli, bundan otuz yıl kadar önce, bakınız ne demiş: 'İnsan çevirmek istediği şiiri yeniden yazmak, yeniden yaşamak zorunda. Bu da büyük bir güç, büyük bir yetenek isteyen iş' (Çağdaş İngiliz-Amerikan Şiiri, 1968)

Meriçelli'nin bunca yıl sonra, çevirmek istediği bir şiiri yeniden yazması ve yaşaması, yüreğinin büyüklüğü kadar, gücünün ve yeteneğinin büyüklüğüne de bir kanıt oluşturuyor.

Yaşasın şairler ve onların şiirini başka dillere, kültürlere bıkıp usanmadan taşıyan alçakgönüllü çevirmenler!"

Yaşasın, "Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım" ile bize hiç tanımadığımız şairlerden, Robert Hly, Melissa Blake, Dennis Brutus, Evelyn Tooley Hunt, Ronald Dahl, Kaysın Kuliev, Georgi İvanov, K. Meçiev ve R. Rojdestvenski'den gönlümüzün şiir bahçesine şiir fideleri diken **Anıl Meriçelli.**

HAYDİ HAYIRLISI...

(10 Ekim 1997, Cuma)

Ben hiç hapis yatmadım...

Siz yattınız mı?

Sizi bilmem, ama ben cezaevinde yatmak isterdim!

Öyle yüz kızartıcı suçtan değil elbette, düşünce suçundan hapis cezasına çarptırılmak isterdim!

Düşünüyorum da kendimden utanıyorum!

Demek ki "düşünce suçu" işlemeyi bile beceremeyen sıradan bir yazarım...

12 Mart ve 12 Eylül sonrasında birçok sendikacı, öğretmen, hukukçu, bilim insanı ve yazar çizer, gözaltına alındılar, işkence gördüler, tutuklandılar ve hapis yattılar. İçlerinde arkadaşlarım vardı. Mektuplaşırdık. Cezaevlerinin birer okul olduğunu, en iyi okurun buralarda yetiştiğini yazarlardı. Cezaevleri yalnızca iyi okurlar değil, şairler ve yazarlar da yetiştirmiştir...

Durup dururken cezaevi de nereden çıktı, neden yazıyorum bunları. Bunları elbette durup dururken yazmıyorum. Amacım, Kayseri Belediye Başkanı **Şükrü Karatepe**'ye bir geçmiş olsun demek!

Şükrü Karatepe yakınım ya da arkadaşım değil. Hiç yüzyüze gelmedik. İki satır olsun yazışmadık, ama gene de tanıdık biri **Karatep'e.** Onu televizyonlardaki görüntülerinden, gazetelerdeki fotoğraflarından ve de attığı çok heyecanlı nutuklarından tanıyorum. Bazı Refahlı belediye başkanları ve milletvekilleri gibi, acayip konuşmalar yapan, ama sıkıyı gördüğünde söylediklerini yalayıp yutan, suçu "bir takım medya"ya atan bir kişi olarak da tanınıyor **Şükrü Karatepe!**

GÜNEŞTİR GÜLÜŞLERİ

Çiselerken yağmur inceden
yolda rastlasam
bir gülüş sarar yüzünü, katıksız
yağmur diner, güneş açar.

Yaşama karşı dimdik, onurlu
şiir damla-damla çiğ yaprağında
gövdesi bahar
ki öylesine sevdalı
dal-dal umut geleceğe
koca bir çınar.

Ne zaman "mavisini" düşlesem
göğün
inançlı, gür sesinde kükrerce
"İki yampiri bıldırcın" geçer usumdan
yarım kadeh rakı, bir dilim portakal
bir de usul-usul Ruşen Hakkı
-sığmayan gecelere-
ulu dağlar gibi başı dumanlı.

Fatma Türk KUŞKAYA

Bu zat-ı muhterem, yani RP Kayseri Belediye Başkanı **Şükrü Karatepe,** bir konuşması nedeniyle Ankara Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı ve bir yıl hapis ile 420 bin lira para cezasına çarptırıldı...

Mahkemeye göre **Karatepe**'nin suçu, "Halkı, din farklılığı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik etmek..."

Böyle bir karar beklemediğini ve temyiz edeceğini söyleyen **Şükrü Karatepe**'nin morali gene de yerinde. Dava adamı olmayı cezasını çektikten sonra da sürdüreceğini ilan eden **Şükrü Karatepe,** şöyle konuşuyor:

"Hayırlı olsun. Beterin beteri var. Türkiye'de siyaset yapmak riskli iştir... Sayın Cumhurbaşkanı Demirel de üç dört kere hapse girdi çıktı..."

Hapis yatanlardan yalnızca şair ve yazar çıkacak değil ya, arada bir böyle **Demirel** gibi Cumhurbaşkanı, **Ecevit** gibi Başbakan Yardımcısı da çıkar...

Şükrü Karatepe, "Hayırlı olsun" diyor.

Benim dileğim de odur. Bakarsınız günün birinde **Karatepe** de cumhurbaşkanı ya da başbakan, başbakan yardımcısı olabilir!

Neden olmasın?

12 Eylül'den bu yana neler olmadı ki!

Lahey'de Bir Pazar Günü

Murat TUNCEL

Evden çıktığım zaman nereden geldiği belli olmayan bir meltem beni karşıladı. Belli ki Kuzey Denizi'nden yola çıkmıştı ama Hollandalıların denizin kıyısına yaptıkları yapma tepelere çarpınca yönünü şaşırmıştı.

Evimizin yakınındaki otobüs durağında biraz bekledikten sonra gelen 18 numaralı otobüse bindim. Amacım Hollandsspoor'da inmek, oradan da tramvayla Mauritzhuis'e gitmekti. Fakat Hollandsspoor'a varınca otobüsten inmekten vazgeçtim. Otobüsün içini dolduran güneşe bakınca içime bir sevinç doldu. Canımın istediği yerde otobüsten inmeye karar verdim. Otobüs şehrin merkezine yakın bir yerden geçip Lahey Merkez İstasyonu'na vardı. Hâlâ içimde inmek için bir kıpırdanma yok. Otobüs yeniden hareket etti. Otobüsün hareket etmesiyle inme isteği içime doldu. Bu değişikliğin neden kaynaklandığını anlayamadım, ama ilk durakta kendimi otobüsten dışarı attım. Böyle acele acele inmeme bir anlam veremeyen bazı yolcular arkamdan sesli sesli güldüler, ama aldırmadım.

Yemyeşil Malieveld'e bakarak yürürken yüreğimde küçük sevinçler koşuyordu. Yolu geçip kanalın kenarında beyaz kuğuların yüzüşünü seyrederek yürüdüm. Mondrial'ın kübik ve yeni modern anlayışa göre yapılmış büyük binalar karşıladı beni kanalın bitiminde. Korte Voorhout Caddesi'ne döndüm. Görkemli Amerikan ve Fransız elçilik binalarını geçince karşıya geçtim. Modern ve büyük binalar arasına adeta sinmiş Den Haag Şehir Tiyatrosu'nun ön tarafına asıl afişlere bir göz attım. Satre'ın bir süre kaldığı evin bulunduğu sokağa ve her akşam bira içtiği bara buruk buruk baktıktan sonra Meclis binasının arka tarafına çıktım. Meclis binası ile aramızda büyükçe bir havuz vardı. Havuzun tam ortasında suyu on metre yükseliğe fırlayan bir fıskiye. Fıskiyenin çevresindeki salkım söğütler de dallarını havuzun sularına batırmışlardı.

Güneş inanılmaz bir güzellikte görünüyordu ağaçlar arasında. Dayanamadım bu güzelliğe. Yürüdüm bir oturağa doğru. Ayaklarım rengarenk yapraklara gömüldü. Yüzüm güneşe dönük başladım sonbaharı seyretmeye. Bir daha böyle güzel güneşi kim bilir ne zaman görebilirim? Belki de hiçbir zaman....

Güneşin parlak ışıkları bakışlarımı çabuk yordu. Havuza doğru bakarken yeniden ağaçlardan dökülmüş yapraklara ilişti bakışlarım, renklerin karışımına daldım. Birden usuma bir dize yerleşti, "sonbahar yapraklarını dökmüş / ağaçlar çıplak" diye. Bir şiir kırıntısı mı diye geçirirken, bakışlarım yine havuza doğru uzandı. Yeşil başlı ördekler salkım söğütlerin dallarında yüzüyormuş gibi bir duyguya kapıldım. O an bir başka dize birinci dizeye eklendi, "sular ağaca çıkmış / ördekler dallarda yüzüyor" diye. Gülümsedim ve güneş soğuluncaya kadar bekledim, ama bir başka dize dolanmadı dilime.

Saate batınca yerimden fırladım. Kapanmadan daldım Meclis binasının yanındaki Mauritshuis' e. Müze küçük ama sıcak bir ortamı var. Her yerinde 17 Yüzyıl sinmiş. Yani Hollandalıların Altın Çağı (Gouden Eeuw-1609/1650) yansıyor duvardaki resimlerden. Resimlere bakınca bir yanda Rubens' i, bir yanda Rembrant' ı, bir başka köşede ise Pieter van Noort' u görüyor insan. Hepsinin ellerinde fırçalar Flemenk Okulu' nu boyuyorlar. Bu okul onlara Calvenizmin sanatı kiliseden kovması ve İtalyan kiliselerinin saatçılara karşı katı tutumlarının bir hediyesi. Şöyle ki, adını andığımız her iki kilisede de barınamayan sanat Hollanda'daki hoşgörülü katolik ve protestan kiliselerine sığınmıştı. O dönemi çok iyi değerlendiren Flemenk sanatçıları sanata, özellikle de resme yeni figürler katmış ve daha özgür bir anlatım kazandırmışlar. Böylece de Flemenk okulu ya da Flemenk sitilinin temelini atmışlar.

Mauritshuis'den çıkınca yorulduğumu hissettim. Yorgunluğumu gidermek ve cappacino içmek için bir yerde oturmayı düşündüm. En iyisi Cafe December'e gitmekti. Çünkü orada en lezzetli capacinoyu içebilrdim. Hele o İtalyanlara benzeyen güzel barmen yaparsa capacinonun tadı daha başka oluyor. O Hollandalılardan çok Çingenelere benzeyen yeşil gözlü delikanlı da güzel yapıyordu.

Cappacino içip biraz da dergilere baktıktan sonra yolumuz üzerindeki merkez kütüphanesine doğru yürüdüm.

Kütüphanenin zemin katındaki günlük gazetelere göz attıktan sonra edebiyat dergilerinin bulunduğu üçüncü kata çıktım. *Tweede Ronde* (İkinci Tur) Sonbahar sayısını Rus yazızına ayırmıştı. Raster adlı öykü dergisinden Cyrlle Offermans' ın *Monsieur Chrono* adlı öyküsünü okudum. Belli bir konusu olmayan bu modern öykü şöyle başlıyordu:

(Öykünün Adı)
- Neden o bisikleti seviyor? (soru)

Çünkü bir yere bisikletle giderken düşünmesine gerek kalmıyor. (Yanıt)
(düşünmek istemiyorum.)
Ve neden bir yere giderken (bisikletle) düşünmek istemiyor? (soru)
Onun için. (Yanıt)

Onun için (demek) bir neden değildir. (Ne soru, ne yanıt.)

Öykü bazen böyle soru-yanıt, bazen de yorumlamalarla devam ediyor. Fakat çoğu soru tümceleri sadece "onun için" sözcükleriyle yanıtlanmış.

Bu modern öyküden sonra bir şiir dergisinden okuduğum şiirlerle pazar günümü kapatıyor, eve dönüyorum.

YEDEKLENEN GÖKYÜZÜ

Şafak yorgunu bir kıyıda dolaşıyorum esrik
Yitik denizci düşlerimde siren özlemi
Yakamozlar çiziyorum tuzlu suya
Çoban yıldızıyla yarışan

Kan rengi bir gelincik çekiyorum
Sıyırıp eskimiş sevileri üstüme
Kimliksiz insan figürleri/fonda gökyüzü
Uzanıyorum içi boş kumsallarda yalanın koynuna

Küçük küçük insanlar yerleşiyor gelip sahile
Küçük dediysem
Okyanus yürekli dolunay yüzlü
Şahin pençesi gibi kavrayıp yaşamı
Taşıyan bir anne özeniyle

Kentle kuruyorlar duyarsız kıyıların/duyarsız çamurundan
Biraz sevgi hoşgörü biraz
Kanaviçe gibi işliyorlar harcını
Çemberi zeytin dalı gül bahçesi avuçlarında

Derin çukurlar açıyorlar çağın kirli yüzüne
Doldurup oyuncak silahları tahta sapanları
Barış türküleriyle aydınlatıyorlar evreni
Yağlı ipini çekip utancın

"Erik kuşuyla seviştiğin doğru mu" diyor
Ansızın bir deniz minaresi
Bundan mı kuşlara ve çocuklara serpiştirmen
Sevgiyi her akşamüstü
Kırık birkaç dal parçası
Şişeyip sakladığın gökyüzü
Ya o özgür maviye tutkun bundan mı

M.Nejat GACAR

Aforizmalar

Dost KÖRPE

Üç parçaya bölünmüş durumdayım. İki karşıt güç ve karar vermek zorunda olduğunu düşünen, ama kendini seçmeyi asla aklına getirmeyen, çünkü kendisini ortalarda göremediğinden ancak kendisi olmayanlara hizmet eden üçüncü bir varlık, bir bilinç. Sağ tarafım alevler içinde; sol yanımda mor bir deniz dalgalanıyor. Bu güçlerin görkemi karşısında küçülüyor, onları kavrayamıyorum. Bana ulaşan tek şey insanüstü (bilinen "insan" kavramı ele alındığında) güçlerin savaşı sonucu yıkılan köylerin; çorak kalan uçsuz bucaksız toprakların ve dikenli ovalara yer yer serpiştirilmiş, dumanı tüten harabelerin görüntüsü. Gitmeli mi, uzak mı durmalı? Alaycı bir yalnızlığa mı sığınmalı, yoksa önünde diz çöküp gözyaşları içinde geri döndüğümü mü fısıldamalı? Ama biliyorum, tüm yaşadıklarımdan sonra biliyorum ki birini seçmek diğerini özlemek anlamına gelecek, yakıcı bir tutkuyla kıvranırken denizi düşünmek, mor pırıltıların ortasında çocuksu bir neşeyle yüzerken o alev dünyasının görkemini, olasılıklarını hissetmek... Ve ikisinin ortasında zavallı bir varlık duruyor, yarattıklarının karşısında acizleşen, son sığınak noktası olarak düşünceyi bulan bir tanrı.

***

Kendimi parçalıyorum. Hiçbir kurgu yok, hiçbir plan yok, hiçbir metod yok. Evrenin büyük patlamanın ardından yavaşça, milyarlarca yıl boyunca dağılışı gibi, bulutsu, düşlere özgü... Moleküllerim merkezden dışarı kayıyor, jelatin kaplı bir gücün kontrolünde (ki buna ruh diyorum), son noktaya gelene dek ayrılmayı sürdürüyor, sonrasızlığın bulunduğu konumun yanı başına kadar geliyorlar. Biraz daha ilerleseler ne olacak? Hangi varoluş moduna geçilecek? Bilinmez. Evrenin, tüm gizemlerine karşın içinde barındırmadığı tek bilgi bu. Evrendeki hiçbir varlık bilmiyor. Evrenin kendisi bilmiyor. Çünkü tam o anda, tam o jelatinin sınırlarının aşılacağı anda, gürültüsü her şeyi aşan ikinci bir patlama işitiliyor, bir ters-patlama. Suyun içindeki kabarcıkların delice koşuşturarak gökyüzüne doğru yükselmesi gibi, tüm moleküller o inanılmaz çağrıya uyarak hızla geri dönüyorlar, geri çekiliyorlar, merkeze, onları dışarı göndermiş olan yere. Şimdi çok daha hızlı hareket etmelerine karşın geri dönüş süreleri yola çıkış süreleriyle aynı.

Kalbimin tek bir atışı bu.

Acı, ruhlar dünyasına acı hakim. Özel meleğini arayan pek çok ruh acı çekiyor. Doğrusu aradığını bulan birine rastlanmış değil, böyleleri varsa bile kimsenin onlardan haberi olmuyor. Bu da iyice çılgına çeviriyor ruhları. Umutsuzluklarının içinde debelenirken çocuklukları yükseliyor yavaş yavaş. Yanlarında olmayan kişinin yerine onu koymak zorunda kalıyorlar. Kimi karanlığın ortasında kaybolup olduğu yere çökmüş avazı çıktığı kadar bağırarak, parmaklarının bükülmüş eklemleri yumulmuş gözlerinde, ağlıyor, kimiyse kovboy şapkasıyla bir ata binmiş, altıpatlarlarıyla geriye rastgele ateş ederek hüznün dayanılmayacak kadar acı bir tablosunu çiziyor; öyle acı ki, kendisini izleyenleri ağlatıyor.

***

Bir kral kraliçesini arıyor. Elinde kırk cariye, kırk çakıl taşı var ve hepsinin teker teker incelemesi, en uygun kişinin bulunup seçilmesi gerekiyor. Kral cariyeler arasında dolaşıp her biriyle habersizce, çok özel görüşmeler yapıyor. Sorun şu: bu kırk çakıl taşının bir kısmı daha en başta, zahmetsizce ayıklandı, ancak geri kalanlar arasında bir seçim yapmak çok zor, çünkü her çakıl taşı kralın yalnızca kendi dünyasında kalmasını istiyor; ancak kralın tüm dünyaları teker teker denemesi gerek. İhanet kavramı böyle çıkıyor ortaya. Kral bir açmazda. Diyelim kendine yakın bir çakıl taşı buldu. Daha denemediği çakıl taşları da bulunduğundan bu çakıl taşına ihanet edip diğerleriyle ilgilenmesi gerekecek. Eğer daha önce bulmuş olduğu çakıl taşı gerçekten ona en yakın olansa, onu terk edip sonra geri dönmesi ilişkinin masumluğunu sonsuza dek yok edecek. Öte yandan böyle bir ihanetin yapılması da şart.

***

Bir başka açıdan bakıldığında aynı durum cariyeler için de geçerli. Onların dünyasında da, aynı şekilde, bir prenses kralını arıyor. Bu da iki tarafın da çaresiz bir umutsuzlukla birbirini itmesine, güç dalaşına girmesine, bir ilerleyip bir gerilemesine yol açıyor.

Başlanılan işi bitirmek. Yapacak bir tek bu kaldı geride. En ufak bir olumsuzluğun en kahredici aşağılamalara baskın çıktığı bu dünyada gizemlerin ard arda gelebilmesi için, bu durumun devam edebilmesi için onları paylaşacak kişiden vazgeçilmesi şart koşuluyor. Tüccarlar kuyruğunda bekleyenlerin ayakları nasır tutmuş, acımasız bir güneş sokakları kasıp kavuruyor. Sıcak bir rüzgar haklı kılıyor tüm şüpheleri. Yaz gününün neşesiyle çılgınca bir güzelliğe boğuluyor ortalık. Ölümlülüğün damarlarında akan kanla somutlaşması bir tek tutkuya, bir tek yazgıya yer bırakıyor ancak: tende esen ılık yağmurların dünyasına adım atılması, gölgelerle dolu bir korunun serinliğinde.

İnsancıl Okurunu Değiştirmeye Karar Verdim

Yeni Mahmut D.GÖSTEREN

Sayın *İnsancıl* okuru, bu sayıdan başlayarak, size *İnsancıl Dergisi*'nden sesleneceğim. Amacımı anlatmadan önce adımla ilgili bir açıklama yapmak istiyorum. Aslında adımla ilgili açıklama yaparken amacımı da anlatmış olacağım.

Sayın *İnsancıl* okuru, benim eski adım Mahmut Doğruyugören'di. Ancak Sovyetler Birliği'nin yıkılması ve Yeni Dünya Düzeni beni fena çarptı ve benim doğruyu görmediğimi gösterdi. Ben, bu çarpılmanın sonucu şunu gördüm ki, Sayın Temel Demirer ne kadar bağırırsa bağırsın, eşitlik ve insanlık gibi bir ütopyanın peşinden gitmek yanlıştır. Bu çarpılmanın sonucunda şu gerçeği açık seçik olarak gördüm ve kabul ettim: Her insan yalnız ve yalnız kendi çıkarı için mücadele eder. Özveri, vefa, toplumu ve insanlığı düşünme boş şeylerdir.

Yeni Dünya Düzeni'nin beni çarpmasıyla birlikte gözüm açıldı ve Yeni Dünya Düzeni'ne uygun olarak adımı Yeni Mahmut Doğruyu Gösteren olarak değiştirdim. Dikkatli *İnsancıl* okuru, adımdaki diyalektik nitel sıçramayı herhalde gözden kaçırmamıştır.

Yeni Dünya Düzeni'ne uygun bir düşünme ve hayat biçimi tutturduktan ve de bu biçimin bendeki olumlu izlerini gördükten sonra, dört yıldan beri okuduğum *İnsancıl Dergisi*'ne ve bu derginin siz sayın okurlarına acımaya başladım. Bilindiği gibi *İnsancıl Dergisi* yıllardan beri aynı sakızı çiğner durur. Neymiş efendim, kapitalist sistem herşeyi metalaştırmışmış. İnsan ancak, insanın binlerce yılda oluşturduğu değerlerle insan olabilirmiş, yok sanatta star sistemiymiş... Neyse fazla uzatmanın gereği yok, siz de bunları biliyorsunuz. Oysa Yeni Dünya Düzeni'nde *İnsancıl*'ın savunduğu görüşlerin hiçbir değeri ve maddi karşılığı yoktur. Burada çarpıcı bir örnek vereceğim. Felsefeyi doksan dakikada öğreten kitapların yazıldığı bir dönemde Sayın Afşar Timuçin 800 sayfalık kitap yazıyor.

Sayın Afşar Timuçin'in bu kitabı, Yeni Dünya Düzeni'ne uygun değildir. Biz bu kitabı okumaya kalkışırsak, televizyondao canım dizileri, o güzelim reklamları ve şok haberleri ne zaman izleyeceğiz. Ne zaman bara gideceğiz, "Kurşun ata ata biter" eşliğinde hüzünlü hüzünlü ne zaman göbek atacağız. Oysa doksan dakika kitaplarıyla hem içkimizi yudumlar hem felsefe öğreniriz, hem bara gideriz.

Burada bir anımı anlatmak istiyorum. Sayın Cengiz Gündoğdu'nun isteyene okuma listesi verdiğini biliyordum. İki yıl önce bana da verdi. Tam 120 kitap. Deli mi ne... Ben o tuzağa düşmedim.

Sözü fazla uzatmadan konuya gelirsem. Ben *İnsancıl* okurunu, Yeni Dünya Düzenine uygun olarak değiştirmeye karar verdim. Ve Sayın Cengiz Gündoğdu'ya başvurdum. Sayın Cengiz Gündoğdu beni dikkatle dinledikten sonra aramızda şöyle bir konuşma geçti. Yalnız bu konuşma sırasında son derece dikkatli davranmaya kararlıydım. Çünkü sayın Gündoğdu'nun çeşitli sorularla insanın kafasını karıştırdığını söylemişlerdi.

Gündoğdu- Size göre biz, *İnsancıl* okurunun bilincini boş şeylerle dolduruyoruz, öyle mi.

Ben- Evet.

Gündoğdu- Siz yazılarınızla *İnsancıl* okuruna doğruyu göstereceksiniz (Burda insanı sinir eden bir şekilde kıkırdadı)

Ben- Evet.

Gündoğdu- Peki, İnsancıl okurunu, Yeni Dünya Düzenine uydurmak için ne kadar süre istiyorsunuz.

Ben- Benim için altı yazı yeter.

Gündoğdu- Bu yazıları bir kerede mi yayınlamayı düşünüyorsunuz.

Ben- Hayır. Her ay olabilir, iki ayda bir olabilir.

Gündoğdu- İsterseniz oniki yazı yapalım. Belki beni de değiştirirsiniz (Burda da kıkırdadı)

Ben-Yani kabul ettiniz önerimi

Gündoğdu- Tabii. Yalnız yazısı ilk kez yayınlanandan bir kereye özgü 2000 cigarası alırım.

Ben- Biliyorum, buyurun size iki tane 2000 sigarası getirdim.

Gündoğdu- Üç pakete çıktı.

Ben- Ne zaman?

Gündoğdu- Ekim ayında

Ben- Sık sık zam yapmıyor musunuz?

Gündoğdu- Hayır... Yılda bir kez

Şöyle hesap ettim. Bu adam, bize inat yaşamaya devam ederse, örneğin on yıl sonra, ilk yazı için koli koli sigara taşınacak sayın Gündoğdu'ya.

Ben- Bu ne zamana kadar böyle devam edecek?

Bunu söyler söylemez yüzüme baktı. Çok değerli sayın İhsan Üren haklı. Tıpkı bir Kerberos'a benziyor Gündoğdu. Beni hemen yerle bir edecek sandım. Köpek balığına benzeyen gözleriyle bana bakmaya devam etti. "Bu adam dişimin kovuğuna sığmaz. Biraz daha semizlensin de ondan sonra... "diye düşündüğünü sanıyorum. Sonra o boğuk sesiyle şöyle konuştu.

Gündoğdu- Benim zammı düşüneceğinize, siyasi iktidarın zamlarını düşünün.

Üstüne varmadım. Daha önceden sinirli ve kızgın olduğunu biliyordum. Kendisiyle görüşmeye geldiğimde beni yarım saat başka odada beklettiler. Sayın Şadiye Güle, nazik bir dille, sayın Cengiz Gündoğdu'yla görüşmek istiyorsam, biraz beklemem gerektiğini söyledi.

Sayın Güle odadan çıktıktan sonra, yazılacak konu yokmuş gibi Farenin Ölüm Baladı diye tuhaf şiirler yazan sayın İsmet Alıcı, "Cengiz abi, sinir krizi geçiriyordurdur." dedi. "Neden?" diye sorduğumda "Enis Batur için sempozyum yapılıyordurdur da" dedi.

Bu sayın İsmet Alıcı'nın şiiri gibi konuşması da bir tuhaf.

Sayın Gündoğdu sinir krizleri geçirse de ben doğruyu göstermeye devam edeceğim.

23 Ekim tarihli *Cumhuriyet Kitap Dergisi*'nde sayın Turhan Günay "Enis Batur'un dergimizde oldukça sık bir biçimde yer aldığı dikkatinizden kaçmamıştır sanırız. Biz dergi olarak Enis Batur'un üretkenliğine yetişmekte bir hayli zorlanıyoruz denebilir." diyor. Sayın Günay'ın bu sözlerinde bir mahcubiyet, gizli bir özür seziliyor. Sayın Turhan Günay, buna hiç gerek yok. Yapıtlarıyla şimdiden ölümsüzlüğe ulaşan yüce Enis Batur için, her hafta özel bir bölüm yapılsa azdır.

Bütün sözlerinde dehanın pırıltısı açık ve seçik görünen ölümsüz ve yüce Enis Batur, divan şiirinin trigonometrisi çıkarılmalıdır diyor.

Hadi bakalım, ölümsüz ve yüce Enis Batur'un bu dediğini sıkıysa yapın. Sizler şiirin kare kökünü bile çıkaramazsınız. Oysa ölümsüz ve yüce Enis Batur, şiirin hem trigonometrisini hem de kare kökünü çıkardı.

Sayın profesör ve değerli bilim adamı eşsiz Mustafa Durak, ölümsüz ve yüce Enis Batur'u, düzleşme noktasına çekilme uğraşına ve devingenlik içinde kımıltısızlığı ve de durağanlıkta hareketliliği ve trigonometrinin kare kökünü anlamayanlara "saçma" diyor.

Saçma değil. Saçmanın kare kökü.

Bu yüce gönüllü büyük insan Enis Batur, 2 Haziran tarihli *Cumhuriyet*'deki köşesinde kendisi için yapılan ve kendisinin lütfen kabul buyurduğu bu sempozyumların sık sık yapılmasını istiyor. Alçak gönüllü olduğu için kendi adını vermiyor.

Çok haklı. Her ay bir sempozyum yapılmalı yüce gönüllü bu büyük insan için.

Uzaktan müridi olduğum, pek yakında yakından müridi olmayı umut ettiğim yüce ve ölümsüz Enis Batur'a acizane adadığım bir şiirle yazımı noktalıyorum.

Kırmızı karekök
Kurbağa yeşili trigonometri
Zırtıl pıl

Güneşin püskülü
Kare kök zembil

Zırtıl pıl

Taşsal bükünlü
Santursal -tarih-
Zırtıl pıl

KUŞBAKIŞI

benim sevinçlerim mi bu tepeler
övündüğüm kadar kar yokmuş üstlerinde
ya acılarım mı bu kıyı: kasım bekleyen
                    kuytularım
gizlemeyeceğim artık kendimi
                    mağaralar eteklerimde

şiir alıyor yükünü kanatlarımdan
duymanın, insan olmanın
gözleriniz gökyüzünde olsa da
düşmeyeceğim yeleli sırtlanlar
eli hançerli dostlarım

ne kadar da az geliyor sesiniz
hileli zarlarla oynayan tanrıları ömrümün
köknar sevgiler diye düştüğüm mevsimsiz
                    yollarda
bir führer hayaleti olup dikildiniz karşıma
gidin korkak kadınların sonsuzluğuna yamanın
yitirin yağmurlu şiirlerinizi ocak başlarında

dalgaları boşuna taramayın, kurşunlarınıza
                    yazık
suskun zaptı olmaz, diyorum asi suyun
ve iptal ediyorum son aşk şiirimi de

akşam vakitleri
ah! akşam vakitleri
o yalanlı bulvarda
boş yere beklemeyin beni
          yürekleridir
          sığındıkları son örgütevi
                    yalnızların

Ruhan MAVRUK

İnsancıl'a Mektup

Merhaba,

Mektubunuzu iki hafta önce aldım ve o gün heyecanımı dile getiren bir yazı hazırladım. Şiir üstüne düşüncelerimi bir araya getirmek zaman alınca yeniden yazmaya karar verdim.

Ocak-*İnsancıl*'da yayınlanan şiirim beni çok mutlu etti. Gazete bayisinde ki adama okudum.

Mektubunuz umutsuzca bekleyişimi, sıkıntımı düzene koydu... Umutlar ve umutsuzluklar... Artık darmadağınık değiller. Çözüm üretecek ilk adımı atmak için güçlendiğimi hissediyorum. Bir işe yaramak için...

Malatya'da *Şairler ve Yazarlar Derneği* kuruluyor. Maddi sorunlar aşılınca çalışmaya başlayacağım. Aslında daha çok şimdi çalışmak gerekiyor ama... burada *Armoni Sanat Galerisi* adında ticari amaçla kurulmuş bir yer var. Orada okuma günlerimiz var. Her hafta *İnsancıl*'dan yazılar okuyacağız. Orada güzel şeyler yaratılabilir.

Derginizin yayınladığı "Barış için bir milyon imza girişimi" etkinliğine katkıda bulunmak için imza topluyorum. Fotokopi yapıp dağıttım. Yeteri kadar olunca postalarım.

Şiir nedir? Yalnızlıkta çoğalıştır şiir
Yanıbaşında değilken sevgili
Deli demelerine aldırmadan
Konuşmak onunla
Dur durak bilmeyen
Yolu ve yolcuyu kendi içinde taşıyan
Umuda gebe toprak
kuşa kesmiş gökyüzü
Bazen avuntudur şiir
canlılarmış gibi sevmek
naylon bebekleri
O içindeymiş gibi
Dimdik tutmak
Elbiselerini
Gücün bittiği yerde
doğrulan, doğrultan
avuntu belki çoğu zaman
Neden diye sordunuz mu hiç?
Aşıkken şair kesilir kalemler?
Aşk kadar güçlüdür şiir
Bir potinciğin titrek bacaklarına
Şahinin onuruna
papatya'ya...
çocuğa aşıktır.
tüm yazılanlar yazılmış
gün ekleme gereksiz kalmıştır.
ama şiir... aynı da olsa dizeleri
ayakta kalmayı başarandır.

Şiir bencilliğidir şairin
Ve şair bencilliğidir şiirin
Şiir annesini doğuran
O ilk bahtiyar çocuktur
(Koşun ebeler... doğum var
bir ana doğuruyor kendinden
İlk yavrusunu doğurarak
Kadın)
Devenin hörgöçündeki sudur şiir
Çölü aşılır kılan
Yaşamı çekilir kılan
"Ozan, ozon tabakasıdır dünyanın" diyorlar
doğru...
Doğruluğu yokluğunda anlaşılacak
Her şiir yeni doğmuş çocuk gibidir
Fenilketanürü testine tabidir
(Topuktan değil, yürekten alın kanı
Yürekten)

En çok özgür, en çok cesur oluyorum... şiir yazarken. Dünyanın hiç tanımadığım bir yerindeki bir insana ulaştığımı düşünüyorum... Çoğalıyorum.

Şiir kendime yabancılaşmadan kurtarıyor, (kurtardı). Sonra şiire layık olmak var. Bir işe yarıyor olmanın sevincini taşımak gerekiyor. Şiir yazarı yalan yazmamak zorunda. Yalanı anlatırsa kendisiyle uyuşmazlık yaşar. Ve eninde sonunda yazmayı bırakır. Bırakmasa bile şiirinin bittiğini okur, hisseder.

Hiçbir şey kaçırmamak zorundayız. Yetmiş yıllık yaşamın, yirmi üç yılı uykuda geçiyor... Bizim kuşak özellikle çok çalışmalı... İnsanların duyarsızlaştırılmalarına karşı mücadele vermeli. Şiirin yeri bu noktada kendini koyuyor. İnsanları kendileri olmaya çağırıyor. Ben böyle hissediyorum, düşünüyorum.

Her insanın şiirsel bir öyküsü var. Tanıdığı yeni insanlar yeni şiirler anlamına geliyor... Gezmek, okumak, gözlemek, özü bu üç şey üzerinde kuruluyor. Sonra sancılı bir şekilde şiir doğuyor. Hücre hücre sorgulayıştır şiir. Sürekli ileri götürme çabasıdır. Zaman kayıplarına, uyutulmaya, akmayan gözyaşına, açmayan kahkaha çiçeğine isyandır, duyarsızlığa verek çoğalandır.

Şiir umudun devrimidir
düşlerin

En kolay öğrenme şeklidir. En güzel insan işçiliği ve... Üzerinde ahkam kesilecek en güzel şey.

Çoğu konuşmalar gereksiz geliyor
Suskunluğum bu yüzden
Yabancılarla konuşma denildi yıllarca
Yabancıyım kendime
Küsüşüm bu yüzden

Şiir kancasına takılınca yüreğim
Sözcük sözcük kanadım
kanımda yüzüyor sandığım
tüm insan teknesi
batımda battı
Sözcük sözcük kanarken
İnsan insan kaybettim

Sözcükten şiir
Kumdan kale
Sözcükten şiir
Bittim artık ben dememek için
İçimdeki söz suratlı insanlar çekip gitti
Dememek için
Bittim artık ben dememek için
Bitiriyorum
Etten kemikten değil
Şiirden sandığım kendimi
Sözcükten şiir
Kumdan kale
Sözcükten şiir
Üfle üfle
karartmasın içini
içimin karanlığı
18 Aralık '96

Evrensel dilindeyim şiirin
Gülüyorum... kahkahalarla açan
Karanfili kokluyor
Dünyalılar
Ağlıyorum... yağmura yazılmış bir fiş şiir
Sanıp kaynatıp
İçiyor gözyaşlarımı
Dünyalılar
Uyuyorum... Öldüm sanıyor ağlıyor
Arkadaşlar
-Sabahı beklemeliyim oysa-
Ölüyorum... kendi tarihim ihanetim
Sanıp yaptığımı
Kalkıp kendimi yeniden
Öldürüyorum
Gülüyor dünyalılar
-Ya sen zaten ölüydün-
Evrensel dilinde miyim şiirin
1995

HEMŞİRE-POSTACI

Postanesini seviyorum en çok bu kentin
Kimsin... kim değilsin diye
Sormadan geçiren
döner kapısını
hiç tanımadığım bir kentte de
İlk postahaneleriyle hemşeri çıkarım
nöbetten nöbete hastaneden
yorgunluğu gür bir
hemşire çıkarım
-kepimin tokası ağrıtmakta-
Kapımı hiç açmadan
Kapı altından girerim evime
yanlış adrese postalanmış
bir mektup gibi
yabancı bulurum
uzanıp bedenimle sarmaş dolaş
koltuğumda yatanı
İçim titrer... yine yorgun
yine dargın
Serüvenimden habersiz başlayışım
Yeni bir yorgunluğa postalanışım

En çok postanelerini seviyorum bu kentin
Hastaneyle eş anlam gezinen
Hadi söyle... yaşama ya da ölüme
postalanmak için
giriyor mu hastaneye
İnsanlar...
Hemşireyim...
hayatın yorgunluğu gür
postacısı
-Kepimin tokası ağrıtmakta-
'96

BARIŞA DAİR SAVAŞ

"Kolay çıkmaz mürekkep
lekeleri
Savaş ilanları taşıyan
kağıtlardan"
Barış... onu hiç görmedim ki kendisiyle
anlatayım
Düşmanlarımız tanıyarak
öğrenmedik mi dostlarımızı?

1-
Savaşı anlatıyorum savaşı...
kangren olmuş kolunu bacağını
İnsanlığın
kesin artık kesin artık
kurtarın büyümek için şart olan
çocuk uykularını

2-
Neyin kavgası diye yıllarca soruldu
Yıkık kentler dolusu kırık insanlar
Ve en çocuk yaşta ki umutlarca
soruldu
Neyin korkusuydu
Bir miras gibi devredilen
İnsanın korkusu... Ölüm kokusu?

3-

Barış için savaş...
ya bir gün barışa yetecek kadar
kalmazsa insan
Savaşı bir çırpıda atamazsa
Uçmak için kanatlanan barış kuşları
kanarsa kokulara... kanarsa
kanla karışık yağmaya
başlarsa
umut
kucaklaşırken birbirimizi sarmaya
yetmezse
yarısı uçmuş
barışı simgeleyen kuş olmuş
kolumuz
Barış için savaş insanca...

4-
Gözlüklerimiz kanadı
bakışlar saçma saçma
saçma kinler yüzünden dağıldı
hepimiz yarım öldük işte
bu yüzden
ağzımız yarı açık
hayretler içinde
yağanın kurşun olduğuna şaşarak
-Mevsimsiz kalmaktır şimdi ölümün adı, her mevsimin aynı oluşu, hergün kurşun yağışı-
dili delik sözcükler gibi
harf harf havada kaldık
Ak kuşlar gibiydik ölüme kanımız tazeyken
Sembolik uçuyoruz şimdi
barışa seçilmiş adımız

5-
Barutla karışık yoğruluyor
teknelerde hamurlar
acıya dair gülüyor ya çocuklar
İşte en çok bu koyuyor
kopuk şiirler gibi şairler
parça parça ölüyorlar
Ve en son hep bir ağızdan:
"Kara derili, beyaz derili, kızıl derili
Yetmez mi
İnsan olmanın delili
hepsinden akan kan
kırmızı"
diyorlar
Kasım '96

Güneş benim
gök senin
Gök benim
güneş senin
yetti belki biraz adam çıkmak gerek
artık büyümek biraz bizleşmek
bencilliğin paytak bakışlarına doğrultmak
yumrukları
Ve yumruklar içinde bulduklarımızı
savurmak sineklere
gökyüzünün kara deliklerini
anlatmak kadar zor olsa da
deneylerle başarılır
bir kaç ödün sonrası mutluluklar
Aralık -'96-

OĞUL'A

Elini tutup gözlerine bakarken çocuk
sana "bıraktığım yerden devam et"
diyebilmek için
gidiyorum
kırılma... avuçlarımda ve gözlerinde
taşınarak-taşıyarak
gidiyorum
bıraktığın yerden devam et
demeye layık olmak için
gidiyorum
kökleri... filizleri ve
kaybolunuşları bile anlamlı olan
gidişleri unutma
Aralık-96-

Şiiri şiirlerle anlatmak istedim. Şiirde kendi sesimizi yakalamak zor oluyor. Bazen çok çelişkiye düşürüyorum. Ama sırf bu yüzden şiiri bırakmak anlamsız olur... Kendimi... kendi sesimi yakalamak için devam ediyorum. Bir de sizin sözünü ettiğiniz gibi. Kadın şairler hakkındaki önyargıyı kırmak için...

Çeşitli gazete ve dergilerden "Kadın şair olmaz, şiir yazanlar da erkek bakış açısıyla yazıyorlar" vs gibi yazılar okudum. Çok şaşkınlık verdi bu. Çünkü hatırladığım kadarıyla bunları söyleyen insanlar severek okuduğum şair ve yazarlardı. Çağdaş (?) şairlerdi. Hatta söylenenlerden biri çok ilginçti: "Kadın şiir yazmaz, kadın şiirin kendisidir. Zaten " Kadının toplumsal yaşamda geri planda kalması şiir düyasını da etkiliyor, dedim. Kanıt olarak gösterdikleri de kadın şair sayısının az olmasıydı. Bir de şunu düşünüyorum. Neden bir erkek için "şair" sözü yeterliyken, biz de ayrıntıya girerek "Kadın şair" ifadesini kullanıyorlar. Belki bunda da bir kasıt aramak gerekiyor. Şiir hakkında söylenecekler bitmez. Bu kağıdı daha fazla uzatmaktan kurtarıyorum.

Tüm *İnsancıl Emekçileri*'ne direnç dolu bir yıl diliyorum.

Umutla donanık kalsın yüreğiniz

Hoşçakalın...

Arzu KAYA/Malatya

Dağ Gölleri

Arzu Görücü, "Daha ilerisi vardır ve yürür gideriz"

Ruhan MAVRUK

Merhaba sevgili İnsancıl okuru,

Sanatın aynasında güzelleşmeyen hiçbir canavar yoktur, der Boileacu. Metropollerin insansız sokaklarında rengarenk bir türkü oluyor zaman zaman. Taşıttan inerken ayağımız sürçse, düşsek tutup elimizden kaldırıyor. Tozlu bir dosyayı aralıyoruz ellerimizde usanç, dünyaya gözlerini yeni açmış bir tay başını kaldırıp gökyüzüne bakıyor. Ilık ılık tütüyor ova... Firarileri saklıyor yaz otları. Asi bir şiir gibi onlar, ölümüne güzel vahşilikleri... Gözlerini yakalamaya çalışıyorum. Kendi gözlerindeki "ben"i onlara göstermeyi o denli istiyorum ki. Yüreğimdeki sokak fenerleri, aydınlık, sıcak ve uzak... Keşke hiç sevmeseniz, hiç saymasaydınız da biraz olsun anlasaydınız beni. Biz seni onlara anlatırız dercesine eteklerimi çekiştiriyor kır çiçekleri, en aykırı renklerini kuşanmışlar sığlığa karşı. Sağnak gibi yıkıyor kederi doğanın dinmeyen akışı... değişim... Farklı olan her şey büyüleyici. Acı çekmesem bu denli mutlu olamazdım diyorum kendi kendime.

Evet bir tutku yaşamak ve yazmak. Yalnızca arınmak ve mutlu olmak için değil, yaşamın şiirini, bu şiirin renklerini, tınısını ve kokusunu başka yüreklere taşımak için. Akıp giden yaşam içinde kalıcı olmaya hak kazanmış- ya da kazanma yetisi olan-her adı ve her adımı sonsuzlaştırmak için.

Çünkü sığlık gri bir tül gibi örtmüş gerçeği, en büyük aşkları toza buluyor, en haklı kavgaların önüne soru işaretleri yığıyor. Bu yüzden yaşamı dönüştürmek savını taşıyan insanlar kendilerini sürekli geliştirmek zorunda. Boy atmak, güvermek, yeni alanlar kazanmaksa, derinleşmek de kök salmaktır. Gerçek güç de buradadır işte. Tarihi yazacak olan güzel insanların teori ve direniş ruhu kadar estetik ve incelikle de donanmış olmaları gerekir. Olaylara yansız ve önyargısız bakmaları.

Ancak bunların varlığında daha iyi anlayıp sevebilirler diğer insanları ve kültürel dönüşüm bir dayatma şeklinde değil güzel bir etkileşim şeklinde gerçekleşir.

Aynı şekilde program yapımcılarının, sanat eleştirmenlerinin ve araştırmacıların da bireysel çekişmelerin, kırgınlıkların etkisinden alabildiğine arındırmaları gerek kendilerini sanatçılara karşı. Bir değer taşıyan her bireye kendini ifade etme şansı verilse, ne kadar değer ve anlam kazanır yaşam.

Sevgili okurlar, bu sayıda yetenekli ve hızla gelişmeye açık genç bir sanatçıyla tanıştırıyorum sizleri. Bozkırdan gelen türküyü duyar gibi olacaksınız bu söyleşiyi okurken, Arzu Görücü'nün çağdaş yorumu, abartısız tarzı ve filiz yeşili, sarı, ebrulî renkler taşıyan sesiyle.

Geçen hafta Çevre Radyo'da yaptığım söyleşiyle sayısı yetmişbeşi bulan "dağ göllerimin" arasında kişilik çatışması yaşadığım tek sanatçı oldu Arzu.

Ama insanları, yaşama değer ve anlam kazandıracağına inandığım bir sanatçıyı yakından tanımaktan yoksun bırakırsam yaşama karşı ne denli büyük bir suç işleyeceğimi düşünmek bile ürkütüyor beni. Akarsuya zehir atmak gibi bir şey bu.

Evet, Arzu Görücü'yü okurun da tanımasını istiyorum. Çünkü hem arayışın sonsuzluğuna inanıyor, hem de sanatçının (insanın) çağına, toplumuna karşı sorumluluğuna. İki ucu açık insanlar diyorum ben bunlara. Öyküleri çıkmaz sokaklarda bitmeyecek olanlar.

Şimdi dinleyelim genç müzisyeni, özgürlük, doruk ve arayış, çok renklilik gibi konulardaki yaklaşımlarını öğrenelim.

-Arzu Görücü'yü tanıyabilir miyiz kendi sözcükleriyle, özgün yanları neler, hangi rüzgârlarla, hangi yolları aşıp geldi bu ses yüreğimize?

-Çok özgün sayılabilecek bir özellikten sözetmek güç. Sokakta yürüyen harhangi bir kadından çok da farkım yok, şarkı söylemek dışında.

Dinmeyen Müzik Topluluğunda başladım şarkı söylemeye. Dört yıl topluluğun solistliğini yaptım. 1996 Ocak ayında Dinmeyen'le "Sisler Bulvarı" adlı bir albüm çıkardık. Harmanyeri'de benim ilk solo albümüm.

Şarkı söylüyorum aslında müzik yapmaktan öte, "şarkıcıyım." demek daha doğru geliyor bana. Müzisyenliği ayrı bir yere koyuyorum. Müziğin kendisini üretmek biraz daha başka bir şey. Şarkı söylemek bu serüvenin bir parçası, sözlerin yazılması, müziklendirilmesi ve düzenlenmesi gibi... Bir müzik pratiğinin içinde, şarkıyı söyleyerek varoluyorum.

-Müzik nedir sizin için, bir tanımını yapmanızı istesek?

-Sürekli bir yolculuk bu. Yolun sonunu bilmiyorum, bilmek de istemiyorum. Hep yenilenen, beni de kapsayarak yenilenen bir serüven. Her adımda bir başka kapı daha... Hep devinen hep akan bir şey. Keyifli, sıkıntılı, heyecanlı bir yolculuk. Bilmiyorum sonumu. Şimdiden isteyebildiğim bitmemesi. Biterse, ben de bitecekmişim gibi geliyor.

-Bana açık denizleri anımsattı bu tanım. Dalgaların kâh nazlı, kâh öfkeyle söyleyip durduğu ezgiyi. Deniz kızlarıyla yunusların dansını, hatta boğulan balıkların çığlığını. Bir anlıktı bu anımsama sonra kaygan bir düş gibi kaçıp gidiverdi.

Korkunç bir susuzlukla ardından koştuğumuz ve yakaladığımızı sandığımız an yitiveren sonsuzluk gibi.

Kimi sanatçı için ilkler çok önemlidir. Kimisi için "ilk" hiç bitmez. Siz grupla çıktığınız ilk sanat etkinliğini hatırlıyor musunuz?

-1993 Eylül'dü. Gebze'de bir işçi direnişine destek nitelikli bir etkinlikti. Pek çok sanatçı ve topluluğun katılımıyla gerçekleşmiş bir organizasyondu.

Güçlü sanatçılar içlerindeki nehiri insan denizine açtıklarında hep heyecan duyarlar, denir. Operadaki Hayalet'in genç oyuncuya söylediği sözler geldi şu an aklıma, siz heyecan duydunuz mu bu ilk kavuşmada, halâ konserlerinize başlarken duyar mısınız aynı fırtınayı içinizde?

-Tabii ki. Konuşurken güçlük çeken bir insan değilim. Ama sahnede sıra bana geldiğinde inanılmaz bir heyecan duyarım, aynı o ilk konserimdeki gibi. Seyirciyle aramızda ciddi bir elektrik akışı var zaten. Şarkıyı söylemeye başladığımda biter bu. Bir hikaye anlatılmaya başlanmıştır sanki ve sürer. İnsanlarla karşı karşıya olmanızın getirdiği bir şey bu. Bir sürü insan sizi izliyor ve hata şansınız yok. Budur heyecanın aslı.

-Şairler bu elektriğin yanısıra okudukları şiirin halâ yazıldığını ve hiç bitmeyeceğini hissettikleri zaman okurken heyecan duyduklarını söylerler. Aslında en güzeli de bu heyecanın hiç bitmemesi. Ne denli yıpratıcı olursa o denli iyi. Sanat ilk çağlardan bu yana değişik arayışlar ve bunların uzantısı olan ekoller içinde çeşitli tarzlarda ifade edildi. Bir ekol yaratıp onu aşan, yeniden biçimlendirme çabasına giren ya da onu yoketme isteği duyan sanatçılar tanıdık. Zaman zaman sentezlere gidildi. Siz kendi müziğinizi hangi tarz içinde değerlendiriyorsunuz, genç kuşak içinde bu alanda önemsediğiniz isimler kimler?

-Buna "özgün müzik" dendi, "çağdaş halk müziği" dendi. Ama yeni bir ad bulmaya gerek olduğunu düşünmüyorum. Ben türkü söylüyorum. Halk müziğidir bu da.

Biz bir senteze gittik. Bağlama kullanmadık. Ney ve tamburla yorumladık ağırlıkla ve kemanla. Bu bir deney anlamı da taşıyor öte yandan, yeni bir ses arayışı da denilebilir. Türkülerin kendisi de buna izin verecek kadar zengin bir armonik yapıya sahip. Bu yüzden böyle bir çalışmanın önü açıldı. Böyle bir akım oluştu son yıllarda. Yavuz Bingöl ve Ayşegül'ün önünü açtıkları bir tarz bu. Onlar bunun avantajlarını hatırlattılar en önemlisi. Çok iyi bir çabaydı bu.

Son yapımlardan Şükriye Tutkun'un albümünü sevdim iyi bir albümdü.

-Değişik türleri iyi izlemek, araştırmak her sanatçı için önde gelen gelişme koşullarından. Hem karşıtlar da birbirini barındırmıyor mu içinde? Siz kendi tarzınıza gerek benzer gerekse çok farklı özellikler taşıyan diğer müzik türlerini izliyor musunuz, Rock, Blues, Jazz gibi müzik türleri hakkında ne düşünüyorsunuz?

-Tabii ki, olabildiğince çok müzik dinlemeye çalışıyorum. Sadece bu topraklarda bile tek form türkü değil sonuçta. Ayrıca ne kadar çok vokal dinlersem, o kadar çok imkânını, rengini, çoğulluğunu keşfediyorum sesin, insan sesinin. Yalnızca vokal açısından bile böyle bu, kaldı ki müzik bambaşka bir evren.

Saydığınız tüm türlerin çok iyi örnekleri var ve parça parça hepsini izlemeyi deniyorum. İyi bir Rock dinleyicisi değilsem de çok sevdiğim topluluklar var. Blues ve Jazz daha çok sevdiğim türler. Blues'un hüznü muhteşem. Jazz'ı çok özgür buluyorum. Daha derinlikli, dinleyenin de yeniden üretimine -kendinde üretimine- olanak tanıdığından sanırım ve izlemeye çalışıyorum.

Ayrıca etnik müzikler çok ilgimi çekiyor. Başka topraklarda, başka dillerde, başka halklar kendilerini nasıl sesler, nasıl ritmlerle ifade ediyor, bunu merak ediyorum! Çok da güzel açılımlarla karşılaşıyorum. Lâtin ayrı bir önemle varlığını sezdiriyor. Latin-Jazz da tangolar da çok sevdiğim müzikler. Zaten güney halkını da yakın buluyorum kendime. O toprakların mayasından mı bilmem, müziğini de edebiyatını da, mücadele geleneğini de çok seviyorum, ve Akdeniz ritmlerini çok sıcak ve yakın buluyorum. Klasik bir deyişle "iyi yapılmış herşeyi dinlerim" diyemeyeceğim. Örneğin Pop ve Arabesk dinlemiyorum. Türkü yorumluyorum, genelde onları sevmekle birlikte sevmediğim türküler de var.

- İletişimsizlik ve yabancılaşma dünyanın yeni devi. Kentlerdeki mimarî uslûp karmaşasında "ahşap" özleniyor ister istemez. Tarihin çekmecesinden bir çağı çalar gibi yangınlara verdikleri, çocukluğumuzun perdeleri ağ ipinden cumbalı evleri. Müzik diye dayattıkları yarısı kompüterden yükselen çığlıklar ve kakafoni karşısında da geçmişin o güzel ezgilerini özlüyorum. If you go away, Sound of Silence, El Condor Pasa ve daha birçoklarını. bunlar daha insansı geliyor bana. Müziğe kompüterin girmesinden mi kaynaklanıyor dersiniz bu "mekanikleşme"" duygusu, bu konuda neler söyleyebilirsiniz?

- Akustik çalındıkları için böyle düşünüyorsunuz sanırım. Ben de ağırlıkla, akustik olandan yanayım. Teknolojinin sunduğu olanakları reddedemiyorum. Bazen hiçbir şey bir distortion gitarın verdiği duyguyu veremez diye düşünüyorum.

Sanırım bu sorun müziğin endüstrileşmesiyle ve piyasayla kurduğu direkt ilişkinin kültürel yansımasıyla da yakından ilişkili. Müzik, insanlara en kolay ve en çabuk ulaşılan alanlardan biri. Bu yüzden bu kadar endüstrileşti, üzerinde büyük ticarî hesaplar yapılıyor, medya ve show dünyası da kullanılarak, gizil bir ideolojik aygıt haline getirildi. İnsaniliğini kaybettiği yer de burası.

Pop, örnekse, tüketilmek için hazırlanan bir tarz. Anında tüketiyorsunuz, hatırlamanız istenmiyor zaten. Sözlerin anlamsızlığı önemli değil. Aynı ritmi tüketiyorsunuz küçük varyasyonlarla. Ciddî bir pazar günkü. Sizin de sıkça söylediğiniz gibi yaşamın şiirselliği yokediliyor. Bu yüzden insanî bulmuyoruz sanırım.

"Özgür olmadan kendini özgür sanan insan kadar kimse tutsak değildir... "der Goethe. Özgürlük konusunda neler söylemek isterdiniz Arzu Görücü. Bu ülkede insanın, sanatçıların özgür olduklarına (olabileceklerine) inanıyor musunuz?

-Toplumsal anlamda bir özgürlükten sözedilemediği ölçüde sanatçının da özgürlüğünden sözetmek olası değil. Bu toplumun üyesi bir birey olarak baktığımda da özgür olmadığımı rahatlıkla söyleyebilirim.

Ama sanatın, sanatsal bir yaratının biraz daha açılımlı olduğunu düşünüyorum. Çünkü sanat sezgisel bir eylemdir biraz da. İmgelerden yola çıkar. En sıkışık noktalarda bile imge dünyasının gerçeklikten çok daha geniş açılımlar sağladığı, insanın yaratma gücünü çok daha fazla harekete geçirdiği, ürettiği bilinir. Sanatın ve onu yaratanın bu bağlamda özgürlüğünden sözedilebilir.

-Bunların temelinde de düşünce özgürlüğü gerekli değil mi?

-Bir gereklilik tanımlanacaksa ilk tanımlanması gereken bu zaten. beynin sınırları o kadar geniş, üretmeye o kadar elverişli ki buna nasıl kilit vurulabilir? Düşünce, sözcük anlamıyla da anlatıyor zaten. Düşünüyorsunuzdur ve bunun kısıtlanması imkânsızdır, mantık açısından. Ancak bizimki gibi toplumlarda, böyle bir sistemde, hukukî düzenin üzerinde baskının olduğu yerlerde düşünce özgürlüğünden sözedilir. Yoksa düşünce doğası gereği özgürdür zaten. Ama polis tutanaklarıyla, bant kaydı bile göstermeye gerek duymaksızın Eşber Yağmurdereli'yi yirmi iki buçuk yıla mahkûm eden bir ülkede "düşünce özgürlüğü" diye bir kavramı tanımlamak ve bunu üretmenin önkoşulu olarak koymakla mükellef oluyoruz ne yazık ki.

-Özgür olmaya mahkum insan bir varoluş biçimi olarak kendinden ve evrendeki herşeyden sorumludur. Dilerseniz biraz da sanatçının çağına, toplumuna karşı sorumlulukları üzerinde konuşalım:

-Bunu toplumsal düzlemde insanın sorumluluğundan ayrı tutmuyorum. Akıl sahibi bir yaratık olan herkesin yaşadığı topluma, ortama karşı sorumlulukları var elbette, Robinson Crusoe olmayı seçmedikçe. Sanatçı ya da üreten, fikir işçiliği yapan insanların biraz daha ortada olmalarından, kapsadıkları insan sayısından yola çıkarak sorumluluklarından sözediyoruz. Ama bu sorumluluğu herkese yaymanın daha doğru olduğuna inanıyorum. Doğal bir istek ve süreç olmalı çelişkilerin, sıkıntıların, iktidar ilişkilerinin, egemen mantığın, ideolojinin, sömürünün tartışılması ve çözüm için sorumluluk yüklenilmesi.

Sanatçılar, sanat gibi bir dile sahip oldukları için ayrıcalıklı bir anlam yüklüyoruz bu konuda. Ama sanatçılar yetmez tek başlarına.

- "Aramak Lali Berte demekse ben seni ölümde bile arayabilirim," demiş Mecit Ünal, ölümle yargılandığı uzun tutukluluk yıllarında, La Liberte sözcüğünden arıtıp düşsel bir sevgili olarak gökselleştirdiği, sevdiği, seviştiği özgürlüğü için. Evet arayış delice bir susuzlukla peşinden koştuğumuz sonsuzluğumuz bizim. Pekiyi, bu tırmanışın sonunda ne var. Olumlu anlamda daha çok susuzluk, olumsuz anlamda da aşağıdakileri artık göremeyecek kadar esridiğimiz, inişin başlangıcı olan o nokta. Doruk ve arayış birbirine düşman iki kavram bence. Siz bu kavramlar üzerinde ne düşünüyorsunuz?

-Bunu üretene sorduğumuzda yaşadığı (veya vardığı) şeyin doruk olduğunu söylemeyecektir size. Hep daha fazlası vardır çünkü, bir adım sonrası. Her zafer yenilgi olasılığı ile vardır. Yenilirsiniz, yenisini üretirsiniz. Her yeni eskir sonunda ve yenilenmek ihtiyacı duyar.

-Sanatçının kendini aşması ne demektir sizce?

Sanatçıdan değil de üreten insandan sözetmeyi tercih ederim. "Aşmak" sözcüğünü de çok sevmiyorum. Gerekli gereksiz ayrımından oluşan bir antipatim var. "Sürekli bir üretim"den ve bir "sanat pratiği"nden sözetmeyi daha anlamlı buluyorum.

Samuel Beckett şöyle der:

"...
Hep denedin
Hep yenildin
Olsun
Gene dene
Gene yenil
Daha iyi yenil..."

ve Nazım Hikmet'in dizelerindeki gibi:

"...
En güzel şiir henüz yazılmamış olandır..."

Böyle kavrıyorum. Yaptığımız hiçbir şey yetmeyecektir. Hep eksiktir. Daha ilerisi vardır ve yürür gideriz.

İmam Şaşırdı

Kemal BEKİR

Öğle namazından sonra canı sıkıldı imamın. İkindiye değin nasıl geçirecekti onca saati? Her gün bir bahaneyle çarşıya iner, bir tanış bulur, çene çalardı. Nedense bugün canı çekmedi. Mescidin yanıbaşındaki evinin ikinci katında sedire uzandı. karısı aşağıda çamaşırdı, ocaktı, günlük işlerle uğraşıyor. Uğraşsın... Aldı eline gazeteyi, evirdi, çevirdi. O parti başkanı, bu parti başkanına neler demiş? Üst köşedeki, alt köşedeki çerçeveli yazılar nelerle ilgili? Yarı anlar, yarı anlamaz, okudu. Ama o, yazılanların daha ötesini anladığını sanıyor, hemencecik anlayıvermesinden de hoşnut oluyordu. Hele hele, diyordu arasıra içinden, "çıh-çıh-çıh!" diye şaşkınlık belirtisi sesler çıkarıyordu. Okunmadık yer bırakmadı gazetede. Sonunda canı sıkıldı, göbeğini devirdi. Hem yaşına, hem başına uygun düştüğüne inandığı sakalının yumuşaklığını okşadı, yastığı çekti başının altına. Uyusa... Olmuyor, uykusu yok.

Sabah namazına kalkarken uykusunu alamamış olurdu çokluk. Namazdan sonra kahvaltı eder, karnını bir güzel doyurur. Sonra da bir ki dua, sakalını sıvazlama, ardından şu sedire uzanıverme... Öğle namazına doğru karısı uyandırınca çabucak apdes alır, kendini mescide atar. Ama olacak işte, bu gece uykuya doymş anlaşılan. Uykunun birazını öğleden sonraya bırakamamış.

Olmadı, öte yana devrildi. Gözlerini yumdu. Ama yok, bir türlü kendinden geçemiyor. "Kalk len," diye düşündü, "günah! Uykun yoksa yok. Boş duranı Allah sevmez."

Bir bacağını dikti, ötekini onun üstüne attı. Aldı gazeteyi yine. Okunmadık satırlar aradı. En ufak haberlere kadar tümünü taradı. Kısa bir haberi okurken usul usul açılmaya başladı gözleri, dizi üstüne koyduğu ayağını yavaşça aşağı indirdi. Kıçını geri geri çekti, doğruldu. Merakı giderek büyüyor, şaşkınlığa dönüyordu. Evet, şaşırmıştı imam. Şu satırların arasında adı geçen, o bildiği kişi miydi acaba? Olmaz, olamaz, olmamalı. İnsan insana nasıl benzerse, isim de isme benzer Kendi köyünde bile iki kişi aynı adla anılıyor; iki kişinin adı da Veli Odun. Elli evlik, bilemedin yüz evlik, topu topu beş yüz kişilik köy. Koskoca İstanbul'da, Kayhan Düzcüoğlu adında kimbilir kaç kişi var? Ama olur mu, olur. Bu Kayhan Düzcüoğlu belki de odur. Solcular sinsi olurmuş, gizlerlermiş kendilerini. Kentli takımının tümü sinsidir zaten. "Hoş onlar sinsi oldukları için ben de sinsiyimdir ya... Hemen söyler miyim dilimin ucuna geleni? Hemen ele verir miyim kendimi? Önce bir ölçüp biçerim karşımdakini, tartarım, eh, ondan sonra belki bir iki söz..."

"Ama çok ölçüp biçtiydim ben onları." diye mırıldandı, bir daha okudu haberi.

Okuduğunu doğru anlamış. Kayhan Düzcüoğlu adlı kişi, yazdığı kitapta zehirli düşünceler saçmış, ceza yasasının bilmem kaçıncı maddesine aykırı davranmaktan hakkında soruşturma açılmış, dün savcılığa çağırılmış.

Gözlerini faltaşı gibi açarak haberi üstüste okudu imam Ahmet. Savcılığa çağırılan Kayhan Düzcüoğlu'nun cezaevine kapatılıp kapatılmadığını çıkaramadı. Yok, yok, olamaz, olmamalı bu. Doğruldu. Sıkıntı dağıtmanın tek aracı babadan kalma dürbünü aldı eline.

Evin bu penceresi altındaki dar yoldan sonra mescidin duvarla çevrili avlusu görünür. Avlunun öte duvarının ardında, asfaltlanmayı bekleyen, belki de aşağıya dikilen apartmanlara yerleşim tamamlanınca asfaltlanacak toprak yol uzanır. Onun gerisinde de, kapıları, burdan görünmeyen sokağa bakan bir dizi apartmanın arka yüzü.

Dürbünü, yedi katlı apartmanın beşinci katına, arka balkona çevirdi. Kayhan Düzcüoğlu arasıra çıkar balkona, çamaşır asar, toplar, oraya atılmışları karıştırır. Demişti ki ona bir gün, şöyle dokundurarak:

"Sizin üstünüzde bir efendi var, kötü örnek oluyor bizim karılara. Camları siliyor, balkonu süpürüp yıkıyor. Hah-hah-hah!"

Doğruydu bu. İmamın tanıdığı Kayhan Düzcüoğlu'nun üstünde oturan, daha çok yardımcıydı karısına. Ama o akıllı fikirli, beyefendi görünüşlü Düzcüoğlu payını almıştı bu sözden, imamın kahkahasına gülümseyerek katılmıştı. Bunları kurnaz kurnaz düşünerek dürbünü dolaştırdı balkonlarda. O balkonlara yatak odalarından geçilir. bir takım ev kadınları içeri girip çıkıyorlar. Ama Kayhan Düzcüoğlu'nun evnide kıpırtı yok. Olağan buldu bunu. Zaten onlarda pek kıpırtı olmaz.

Ne var ki, İmam Ahmet, bu kıpırtısızlığa büyük anlamlar verdi bugün. Öyle ya, savcılığa çağırılan buysa belki tutuklanmıştır. Ağzını yusyuvarlak, aptalca açtı, şaşırdı bunu düşünürken. "Hele bak! Ben de onu ne sandımdı!" diye kendi kendine fısıldadı, elini şappadanak alnına vurdu, anımsadı. Bu Kayhan Düzcüoğlu, her yıl bir gün, işini gücünü bırakır, onu arabasına alır, söyleşe söyleşe, kaynanasıyla kaynatasının mezarı başına götürürdü. Besbelli, arabanın arkasında oturan, az konuşan, ama konuşunca sözünü dinleten karısının gönlünü hoş etmek istermiş. Kaç yıl önce gelmişlerdi o apartmana? Beş yıl. Beş yıldır sektirmemişlerdi. Dönüşte de kibar kibar bir zarf uzatır, yolu yordamıyla cebine sokuştururdu. Elli, yüz, yüz elli... Ekmeğin, zeytinin ederi arttıkça o da artırmıştı. Hani, bu kadarına ince düşünceliydi bu Kayhan Düzcüoğlu.

Dahası, dua sırasında boş durmaz, mezardaki yoz otları toplar, pek öyle içten gelerek amin demese de, yüzüne el sürerdi. Şu gazetenin yazdığı Düzcüoğlu, hiç o gönlü hoş etmesini bilen genç adam olabilir mi?

Doğruldu. Bir işe koyulmalıydı, ama hangi işe? Aklına geliverdi. Kayhan Düzcüoğlu'yla nasıl tanışmıştı? Yani onu, nerden, nasıl bulmuştu Kayhan Düzcüoğlu? Bakkal Arif aracılığıyla, değil mi? Evet, önce ona gitmeli.

Aşağıda, sokak kapısı önünde, pabuçlarını ivedi geçiriyordu ayağına.

"Nereye efendi?" dedi karısı.

"Geliyorum, geliyorum." diye çekti kapıyı.

Yürüdü. Ama bakkal Arif'e girip çıkan müşteri çok. Adamın selamlaşmaya bile vakti yok. Bekledi. Bir kenarda sessizce durdu. Ama Arif, onun sessizliğinin altında yatan telâşı sezmemiş değildi. Ahmet, her zamanki gibi girip çıkan müşterileri gözlemlemiyor çekmeceye konan paraları göz ucuyla saymıyor, raflara yeni konanlarla, raflardan eksilenlerle ilgilenmiyor. Dükkânın kalabalığı eksildikten sonra tek tük gelenleri yeğeniyle oğluna bıraktı Arif:

"Hayr'ola hoca'fendi?"

"Hayırdır." dedi İmam Ahmet.

Gözlerinde, gazete haberini okuduğu zamanki ilk şaşkınlık, bön bön bakınıyordu. Siyasete ilişkin konuşmayı kendine yakıştırmaz; ucundan, kıyısından girişti söze:

"Yahu, Arif Efendi..."

Arif, bir çocuktan aldığı çukulata parasını çekmeceye atıyor, yeğeni genç kıza peynir tartıyor, oğlu bir önceki müşternin paketlerini poşete dolduruyordu. Neden sonra karşılık verdi:

"Ne oldu?"

"Senin sokakta, şurda bir apartman var."

"Hangi apartman? Apartman çook."

"Şurda. Senin karşı sırada, aşağı doğru, birinci değil, ikinci değil, üçüncü değil. Dördüncü ya da beşinci..."

"Eeee?"

"Hani şöyle babayiğit biri vardı. Genç, esmer, efendiden biri. Karısının anasıyla babasına okutup üfletir... Hani canım, senin burda yüz yüze geldiydik onunla..."

Arif duraladı, suçlu gözlerle baktı İmam Ahmet'e. Terazi başındaki yeğeni de, poşeti müşterinin eline tutuşturan oğlu da işlerini yavaştan alıyorlardı.

"Esener apartmanında?"

"Esener mesener bilmem ben. Aklına geldi mi benim dediğim adam?"

Arif'in karşısında müşteri yoktu:

"Sen de mi duydun?" dedi.

İmam Ahmet çarpıldı:

"Deme be! Sahi mi?"

Bakkal Arif başıyla doğruladı. Bakışları koyun bakışı gibi anlamsız!

"Biz de komşulardan duyduk." dedi. "Kendinden duymadık."

Peyniri alan kız çıkıp gitmişti.

"Gazete yazıyor." dedi Ahmet.

"Gazetede mi yazıyor? Öyleyse doğruymuş." diye oğluna baktı bakkal Arif.

Onların davranışlarında da hem inanmışlık, hem inanmamışlık, daha çok da şaşkınlık sezdi İmam Ahmet:

"Vallahi ben de inanamadım."

Müşteriler girip çıkmayınca, kendini bunca tedirgin eden olayı, onların artık umursamadıklarını da sezdi. Saatine baktı. İkindiye daha epey var.

Yola çıktı. Hızlı hızlı yürüdü. Minibüs dolmuşa zor atladı. Kötü, çok kötü karışmıştı kafası. Üzerinde, elinde olmadan işlediği bir günahın ağırlığı, çevresiyle ilgilenmiyor, kimseleri görmüyordu. Kendi içine çevrilmişti gözleri. Gazeteyi almış mı yanına? Yokluyordu; almış. Elini içcebine atmak, göğsü üstündeki yıllanmış not defterini çıkarıp, arasındaki dörde katlı kağıt parçasını bulup açmak, bir kez daha okumak istiyordu. Ama günahın en büyüğüne bulaşmak korkusuyla ürperiyordu. Çünkü o dörde katlanmış kağıdı, Kayhan Düzcüoğlu olacak, neydiği belirsiz herif yazıp vermişti. Şiir midir, nedir öyle bir şey... Hoş, kendisi de çanak tutmuştu ya!.. Memlekete gittiğinde, mezar taşlarına yazılacak türden yüreğe işleyen, dokunaklı, güzel sözler, deyişler istiyorlarmış; onlara verebileceği bir şeyler biliyor muymuş? Kayhan Düzcüoğlu da bunu yazıp vermişti işte. Geçende yitirdikleri bir arkadaşı mezar taşına yazılmasını vasiyet etmiş, karısı da mermere kazıtmış bu sekiz satırı. Dili kopsaydı da sormaz, istemez olsaydı. Aman ne güzel, ne hoş diye alıp cebine yerleştiren kendi değil miydi?..

Neyse, şimdi Mehmet'e gidiyordu. Askerden sonra elini çabuk tutup İstanbul'a kapağı atan ağabeyinin oğlu, yeğeni Mehmet'e. Gidecek, bir çayını içecek, söyleşecek, işin içyüzünü ondan öğrenecek. Ne cingözdür o Mehmet, ne bilmiştir. Sendikacıların başını çeken o, işçi bayramı dedikleri 1 Mayıs günlerinde, elde bayrak ön saflarda yürüyen o... Her an bir yere koşuyor, her an hareketli, sanki ileride kimsenin bilmediği, tanımadığı bir şeyi, yalnız onun gözü görüyor, başka bir şeyi de görmüyor. Ne bilmiş, ne cingözdür, babasından almış. Fabrikalarda işçiyken ayrıldı, bir dükkan edindi. Daha genişi, daha büyüğü derken, doğrama atelyesini kuruverdi. Yanında adam bile çalıştırıyor şimdi.

Bir de kendi oğlu geliyordu gözünün önüne. Düne kadar Tanrı'nın günü imam hatip'i bitirdiğinde, devir hatimi, mevlût okuma gibi işlerden kazanacaklarını aylığına da katarsa toplam ne kadar elde edeceklerini hesaplardı. Apdes almaların, cemaate namaz kıldırmaların, beş vakit ezanın dışında düşündüğü hep buydu. Ama şimdi yeğeni Mehmet'in kafası, o bilgiç, o alaycı alaycı gülen suratı gelmiş, oğlunun ince gövdesinin üstüne yerleşivermiş sanki. O sırıtıklığın ardında, oğlunun okuyup üflemekten, eski yazı kitaplara baka baka kafa sallamaktan ferini yitirmiş gözleriyle durgun, solgun yüzü beliriyordu. Bir pislik, bir terslikle bulanıyordu içi. Yeğeni Mehmet'in karga gibi öten o bilgiç sesi de kulağında:

"Din afyondur, amca."

Hastir ordan! Tövbe estağfırıllah! Ulan, gidip söyleyecek şimdi. Din afyondur da bu nedir? Açıp gösterecek gazeteyi... Oku şunu...

Ama aşırı öfkeyi, yüreğindekini belli etmeyi kaldırmazdı bu işler. Önce doğru dürüst anlatmalı, sonra onu dinlemeliydi. Neresinden başlamalı önce? Anımsadı.

Mezarlığa ilk gidişlerinde, hocayı yanına oturtmuştu Kayhan Düzcüoğlu. Karısı arkadaydı, dudakları boyasızdı. Söz arasında, punduna getirip ne iş yaptığını sorduğunda, yanıt vermemiş, geçiştirmişti genç adam. Ama hakçası, mezar başında dua ederken, o da kendine düşeni yerine getirmişti. Kuru otları yolmuş, arabanın arkasına koyduğu bidondaki suyu, karısının pek sevdiği ananın babanın mezarına dökmüştü. Duadan sonra içindekini gizlememiş, karı kocaya hayranlığını dile getirmişti. Hele kadına. Çünkü genç adamın karı hatırına buralara geldiği belliydi. Ama istemese neden gelsin? Belli ki, karısı kadar olmasa bile o da dine imana saygılı. Elbette, bu kentte de dine imana saygılı adam çok. Ama bunlar gibisini az görmüştü imam Ahmet:

"Allah her ana babaya senin gibi evlat nasip etsin." dedi kadına. "Ben nelerini gördüm. Bir gelirler, iki gelirler, sonunda unutuverirler. Hem şimdi böyle mezar başına hoca getirip okutan üfleten mi kaldı?"

Kayhan Düzcüoğlu'yu da yoklamıştı şöyle bir ilk yıl geldiklerinde:

"Ezandan rahatsız oluyor musunuz?"

"Kim? Biz mi?" demişti Düzcüoğlu.

"Minaremiz evinize yakın da... Kusura bakma gayrı, bazan kafanızı şişiriyoruz belki."

"Müslüman mahallesinde salyangoz satılmaz."

Doğrusu ya, bu sözü işitir işitmez hoşlandığını belli etmekten kaçınmamıştı. İkinci yılı bir umutla bekledi sanki. Günü geldi, dedi ki:

"Seni de görelim gayri camide, aramızda Kayhan bey."

"İnşallah!"

Hele hele! Açıktan açığa gelirim dememişti, ama burun da kıvırmamıştı Kayhan Bey. Evet, böyle bir adam sevilmez mi? Yüreğinin temizliğine inanılmaz mı? Sözüne güvenilmez mi? Ağzından çıkan söze kulak verilmez mi? Üstelik cebinde duran kağıda yazdıkları da ne ince, ne dokunaklı sözlerdi.

Bunu anımsayınca içi cız etti İmam Ahmet'in. Kötü değildi, ama ilerisini gerisini düşünmeden, neden verdi memleketlisi hacılara, hocalara? Kendini bağışlayamıyordu.

Öfkesini yatıştırarak girdi doğrama atelyesine. Hızarların sesi susmuş, makineler çalışmıyor. Ötede birkaç işçi ellerini yıkamış, kuruluyor.

"Hoş geldin, amca."

Talaşların ince tozu, kaşını kirpiğine, saçını alnına, bıyığını dudağına yapıştırmış Mehmet'in.

"Hoş bulduk."

"Hayr'ola amca? Geç otur. Elimi yüzümü yıkayayım, çıkarız"

Çırak elinde havlu, musluğun başında ustasını bekliyordu. Mehmet de anlatıyordu:

"Bugün öğle yemeğine geciktik. Yetiştirilecek işler vardı da... Karnın aç mı? Şurda iyi bir kebapçı var, oraya götüreyim seni."

İmam Ahmet, yeğeninin yanına kırk yılda bir gelirdi; o da zorunlu olursa. Çoğu zaman aç olmasına karşın, böyle çağrılarına uymamış, tok olduğunu söylemişti. Mehmet lafını sözünü bilmez değildi, ama ne olur, ne olmaz, belki bir tersliği tutar, o da boş yere incinirdi. Ama şimdiki suskunluğu yemeğe gitmeyi kabul ettiği anlamına geliyordu. Mehmet, saçlarına çeki düzen vererek sokuldu:

"Gidelim, amca."

Kebap kokularını soluyunca iştahlanıvermişti birden. Garsonlar, çabucak masa ayarladılar Mehmet'le konuğuna. Belli ki, elüstünde müşteri. Garsonlarla, birkaç tanışıyla konuşmasından da anlışılıyor. Amcasının yiyeceğini bile o seçiyor. "Bana bırak istersen amca, beğenirsin." diyor. Yazık, hafızlığına kibirli oğlu, amcası oğlu Mehmet'e benzemeyecek. Nedense yine Kayhan Düzcüoğlu'yu anımsadı. Mezarlıkta işlerini bitirip sokağın başına geldiklerinde, onun otomobilden inişi, hazırladığı zarfı uzatışı, almakta nazlanınca, cebine koyuverişi geldi aklına. Bunlar kitapsız diye düşündü, hem de hesapsız...

Mehmet, amcasındaki değişikliğin ayrımına vardı, ama üstünde durmadı. Kebaplarını bekledikleri sürece ayranlarından yudumladılar, birbirlerine boş boş baktılar.

"Eee, amca, başka?"

"Mehmet, sana bir şey soracağım."

"Sor, amca."

İmam Ahmet, yol boyunca anımsadıklarını, gözlerini devire devire ölçüp biçerek bir bir anlattı. Sonunda sustu. Uzun uzun süzdü Mehmet'i. Mehmet de gülsün mü, şaşırsın mı, ne diyeceğini bilemeden dudak büküyordu:

"Eee?" dedi sorarak.

"Oku şunu!"

Dürülü bükülü gazeteyi çıkardı, parmak ucuyla gösterdi.

Okudu Mehmet. Okuduğunu anladı anlamasına, ama amcasının amacı ne, onu kavrayamadı. Kayhan Düzcüoğlu bir hemşeri, bir tanış mı acaba?

"Ben bilmiyorum bu adamı. Neye okuttun?"

"Karısını yanına alıp mezar başına beni duaya götüren adam bu işte."

Önlerine konan domatesli, biberli kebaplara Mehmet'in saldırdığı gibi saldırmadı İmam Ahmet. Belki iyi dinlememiştir, belki de kendisi iyi anlatamamıştır diye baştan aldı, bir daha anlattı.

"Soğutma, ye." dedi Mehmet.

"Yerim ben, yerim. Sen hele söyle bana."

Amcasını ikircikli eden çelişkiyi kavramıştı Mehmet. Ama kendini de çelişki içinde duyumsuyor, yanıt veremiyordu. Anlattığına göre bu Kayhan Düzcüoğlu'nun koyu bir dinsizliği filân yoktu. Yine de solcu bilinen bir adamın bu kadarcık dindarlığını açıklayamıyordu:

"Neyi söyleyeyim amca?" dedi. "Doğal bir şey bu."

"Yani sen olur diyorsun, ha?"

"Elbette. Olabilir."

"Eee, öyleyse sen şimdi kendi inancını anlat bakalım bana."

"Yani neyi anlatayım?"

"Solcu değil miydin sen?"

"Amca, şimdi geç bunları. Gelmişsin şuraya. İki lâf ediyoruz, yemek yiyoruz karşılıklı..."

İkisi de parmaklarını yalıyordu:

"Yani ona mı sorayım? Gidip kedine mi sorayım?"

"Öyle ya, git ona sor. Hem efendiden adam diyorsun, bak. Kitap çıkarmış. Okur yazar, aydın biriymiş. Biz emekçiyiz, sonradan öğrendik."

İmam Ahmet, kâğıt peçeteyle parmak uçlarındaki yağı sıkı sıkı siliyordu. Öyle ki, bu yaptığı da şu ağırbaşlı konuşmanın önemli bir ayrıntısıydı sanki. Şöyle bir gerindi, elini içcebine atıp kalın defteri çıkardı, katlanmış kâğıdı çekti, uzattı:

"Al, bunu da oku bakalım. Okumuş ki ne okumuş!"

Mehmet, pörsümüş kâğıttaki yazıyı, şaşkın şaşkın, ama iyi anlama çabasıyla sindire sindire okurken amcası söyleniyordu:

"Ah, ah, aaah! Kimlere yazdırdım ben bunu, kimlere! Kaç mezar taşına kazındı bu kimbilir, kaç mezar taşına!"

Mehmet'in dalıp gittiğini görünce, aklı karışmasın diye birden sustu. İki dörtlükten oluşan bir şiircikti Mehmet'in okuduğu. "Bir inilti duydum serviliklerde" dizesiyle başlıyordu. Hoşlandığı da belliydi. Baştan alıp bir kez daha içinden okumuş, "eski bir sevdayı anan rüzgâr mı" diye işitilebilir sesle mırıldanarak başını kaldırmış, bunun da son dize olduğunu vurgulamıştı:

"Güzel." dedi. "Ben şiirden miirden pek anlamam, ama hoşuma gitti. Demek bunu o bey verdi sana?"

Bakışları kıvılcımlandı İmam Ahmet'in. Ne hınzır bunlar! Sanki şu an tanıştılar, el sıkıştılar, ufacık kâğıt parçasında yazılı sekiz satırın arasında buluştular, gizlice anlaşıverdiler.

"Bunu ben de yazayım." diyordu ki Mehmet, amcasının bakışlarını, kendi omuzbaşından başka bir yere yönelttiğini gördü. O da başını çevirdi. "Vay Hasan! Burdaydın da neye gelmedin yanıma, Otur, otur."

"Rahatsız etmeyeyim, Mehmet ağbi..."

"Ne demek rahatsızlık? Otur hele, otur Hasan..."

"Bizimkilere uğradım. Karnım açtı, tanıdık filan görürüm dedim, girdim. İşte seni gördüm. Merhaba amca..."

Oturdu. Mehmet kısaca tanıttı Hasan'ı. Acaba bilir miydi amcası? Bu mahallede doğup büyümüştü. Hasan'ın çocukluğunda buralar tam gecekondu bölgesi. Üniversiteyi bitirmişti Hasan. Çalışkandı, zekiydi. tuttuğunu koparırdı. Evlenmiş, İstanbul'un başka bir semtinde ev tutmuştu. Ama mahallesini, ağabeylerini, arkadaşlarını, komşu teyzelerini, amcalarını unutmamıştı. Hatır sormaya gelir, yüzünü gösterirdi işte böyle arasıra.

"Bu sefer arayı fazla açtın, Hasan."

"Kusura bakma, Mehmet ağbi. Tezi hazırlıyordum. Doktoramı verdim."

"Yaa, kutlarız. Demek en sonunda üniversiteye karar verdin. Sevindim, çok istiyordun... Al, bir de sen oku şunu..."

Kâğıdı uzatırken:

"Bak amca," diye imam Ahmet'e döndü Mehmet, "bizim Hasan, edebiyat fakültesini bitirdi. kendi de yazar çizer. Böyle şeylerin iyisini kötüsünü ayırır... Bunu amcam şimdi bana okuttu Hasan. Ona da biri vermiş, mezar taşları için pek uygundur, demiş."

Hasan, gözlerinde bir hoşca gülücük, dudaklarını da bir hoşca büzerek başını iki yana salladı, sakallı amcaya baktı. Eski biçemde ayaklı, uyaklı, ama içtenlikli, duyarlı bir şiircikti okuduğu. Sakallı amcayı gücendirmekten çekindi:

"Güzel, hoş." dedi. "Ben bu şiiri bir yerden anımsar gibiyim. Ama şimdi çıkaramıyorum."

"Bizim Hasan bilir." diye gururlandı Mehmet.

"Estağfırıllah ağbi."

Gencin alçakgönüllü konuşması yumuşatmıştı İmam Ahmet'i. Yine de işkillenmeyi elden bırakmadı:

"Gazeteyi göster, Mehmet. Kim vermiş, onu da bilsin, belki bir şey söyler."

Mehmet gazeteyi istemeden uzattı, amcasını öykünerek parmak ucuyla gösterdi. İkisinin gözü de onun üstündeydi. Hasan, yine gülümseyerek okudu, gülümseyerek başını kaldırdı:

"Evet," dedi, "Kayhan Bey'den mi almış o şiiri amca?"

"Ondan almış." dedi Mehmet. "Sen tanıyor musun bu beyi?"

"Tanırım, ama yakından değil. Derya adamdır. Sıyırır bu davadan. Boş iş bunlar, boş..."

İmam Ahmet'in üstüne bir ağırlık daha bastırdı. İşte, biri daha gelmişti masaya. Bu çocuk da öğrenciliği sırasında, o işçi yürüyüşlerinde Mehmet gibilerin yanında en önlerde bayrak açmış, bağırıp çağırmıştır.

"Mehmet ağbi, şu şiiri verir misin, bir daha okuyayım."

Hasan, böyle söylerken başka bir şey düşünürmüş gibi dalgın, usulca çekmişti kâğıdı Mehmet'in elinden. Okurken başını kaldırıyor, bir Mehmet'e, bir amcasına bakıyor, gülümsüyor, bir şey söylesin mi, söylemesin mi, kararsız kalıyordu. Kayhan Düzcüoğlu'nun adı anılınca, şiir üzerine belleğini yoklamıştı:

"Bu şiir bizim koca şairin Mehmet ağbi." dedi. "İlk gençlik şiirlerinden... Pek bilinmez bu. Ama sana da anlatmıştım, ben onun bütün şiirleri üzerine bir çalışma yapmıştım ya..."

"Amca," dedi Mehmet gülerek, "bizim Hasan her şeyi bilir."

"Estağfırıllah ağbi. Öyle anımsıyorum. Yanıldığımı sanmıyorum.

"Söyle bakayım oğlum," dedi Ahmet, "Kimmiş bu koca şair?"

Sakallı amcanın sesi pek hoş gelmedi Hasan'ın kulağına. Tatsızlık çıkarmayı sevmez. Mehmet ağbi'nin bakışları da sorulu. Arada amcasına bakıyor. Hay Allah diye geçirdi içinden. Mehmet Akif dese, bu adam bile inanmaz. Tevfik Fikret dese, tutar yanı yok. En iyisi doğrusunu söylemeli:

"Nazım Hikmet." dedi birden. "Bu onun şiiri. Ama kimse bilmez pek. Şiire yeni başladığı yıllarda, belki de çocukluk çağında yazmış."

Mehmet, amcasının ikircikli kaygısını gülerek geçiştirmek istiyordu. Ama görünümünün şakaya gelir yanı yoktu. Donup kalmıştı öylece. Nerdeyse soluk bile alamayacaktı zavallı adam. Kebabı da unutmuştu, ayranı da. Sanki bir batağın içine saplanmış, biraz kıpırdasa gırtlağına kadar batacak. Amcasının oracıkta yığılıp kalacağı, soluğunun kesilivereceği korkusuna kapıldı. Şuraya yemeğe getirdiğine, onunla söyleştiğine bin pişman. Hasan, lise öğrencisi bir çocuk gibi ağzı açık baka kaldı. Bir Mehmet'e, bir amcasına dönüyordu gözleri. Yalvarıyordu bu gözler, bir yanlışlık yapmıştı, bağışlanmalıydı.

"Mehmet ağbi, kabahat bende mi oldu? Böyle birdenbire..."

İmam Ahmet usulca doğrulmuştu yerinde:

"Yok oğlum, yok... "demişti yalnız.

Mehmet onun sesinden de ürküntü duydu. Boğuk, derinden, hırıltılı, ama anlamsız, hayır, tam tersine anlamı çok değişik bir sesti bu. İçini dinleyen, yüreğinin vuruşunu duyan, durgun, dingin birinin yumuşak yatıştırıcı sesi.

"Gideyim ben..."

Kalabalığın arasında, masaların ucuna bile değmeden kapıya yöneldi. Mehmet de kalktı, amcasının kolundan tutmaya hazır, yanında yürüdü. Hasan da büyülenmiş gibi hemen onun ardında.

Kapı önünde başını çevirdiğinde sanki başka bir adamdı imam Ahmet:

"Sizinkilere selam..." demişti aynı sesle. "Gelme, gir içeri sen. Otur, yemeğini bitir."

Yürüdü. Mehmet iki adım, Hasan bir adım attı.

"Gelme. Ben kendim binerim."

Döndü. Ne yavaş yavaş, ne hızlı hızlı yürüdü. Ayakları yere hafifce basıyor, sanki ağır bir gövdeyi taşımıyordu.

Mehmet'le Hasan, ardından bakakaldılar. Caddenin, sokakların karmaşık bağırtısından uzak, kamyonlardan, otobüslerden, tekerlekli tezgâhlardan, çözülüp düğümlenen kalabalıktan kopuk, yolcu bekleyen minibüslerin arasında yitip gidişini sessizce izlediler.

GÖZLERİ HÂLÂ ÇOCUK

Adressiz yolculuklar matarasında
Sırt çantasında yalnızlığı
Gözleri hâlâ çocuk

Naftalin kokuyor türküleri
Unutulmuş zamanlardan
Geleceği anılarda arayan
Gözleri hâlâ çocuk

Dağ gibi yaralı
Nehirler gibi çılgın
Düşbaz türküler taşıyor
Gün itimi şafaklara
Gözleri hâlâ çocuk

Kimliksiz kentlerin sürgünü
Tuzdan geçiyor yüreği üstünde
Şehirler ayaklanıyor ardından
Gözleri hâlâ çocuk

Mehmet ÖZER

Yıldız Güncesi

Cengiz GÜNDOĞDU

3 Ekim Cuma

ÖDP Genel Başkanı, Ufuk Uras'ı tanırım. Yakın bir arkadaşlığımız yok ama, nerede rastlaşsak hal hatır sorarız. Benim tanıdığım Ufuk Uras, dürüst bir insandır. Bilgilidir... kültürlüdür.

Ufuk Uras, bilgisini... kültürünü sisteme satmıyor. bilgisiyle kültürüyle güzel bir dünya için mücadele ediyor.

Ufuk Uras, hem şahsiyetiyle, hem mücadelesiyle sevgideğer, saygıdeğer bir insandır

ÖDP'nin içini tam bilmiyorum. Ama gördüğüme, gördüklerimden çıkarsamama göre, ÖDP'nin içi güzel bir dünya mücadelesine uygun değil. Ufuk Uras'ın işini zorlaştıran da bu bence.

Türkiye'de hem sağda, hem solda bu iç sorun vardır. Bu iç sorunlar çözümlemediği için örgüt tam istediklerini yapamaz. Sözgelimi, bu ülkede şeriatçı düzen kurmak isteyen bir örgüt "Hemen yarın" diyenler yüzünden çalkalanır başarılı olamaz. Sosyalist sistem kurmak isteyen örgütlerde iç sorunlar yüzünden başarılı değil.

İnsancıl bütün Türkiye'de kültürü örgütleyemedi. İşte bu iç sorunlar yüzünden.

Benim bunca yıldan sonra vardığım nokta şu. Her insan bir sorundur Türkiye'de. Bu yüzden insanlar sorun çözemez. Sorun çıkarır.

Bizim insanımız sorunlarını çözemediği için gerçeklerden kopuk yaşar. Kavram tutsağıdır. Sorun çözücü düşünce üretemez. Bakın Türkiye'yi yönetenlere... Yeni gelenler n'aptı. Hiçbir sorunu çözmediler. Yeni sorunlar çıkardılar.

Ufuk Uras'a geldikte... Bir zamandır Ufuk Uras'ı, sabahın er saatinde çocuğuyla sokakta görüyorum. Aynı yerde... aşağı yukarı aynı saatde. Selamlaşıyoruz. O kadar.

Ufuk Uras bir partinin genel başkanı. Orda burda faşist örgütlere karşı sert konuşuyor. Sonra çocuğunun elinden tutuyor... sabahın er saatinde yollara düşüyor.

İş değil bu.

Türkiye'nin sokaklarında zincirli, bıçaklı, tabancalı, insan öldürmeye hazır faşist caniler dolaşıyor. Böyle bir ortamda ÖDP'nin Genel Başkanı Ufuk Uras, tek başına sokakta dolaştırılmaz.

Şimdi bakın, ben, bu soruna el attım. Hemen iki sorun çıktı. Tanıdığım bir ÖDP'liye "Ufuk Uras'ı sabahın er saatinde sokağa yalnız çıkarmayın. Yanına iki partili verin." dedim. ÖDP'li son derece kararlı bir tavırla, "Bizde hiyerarşi yok." dedi.

"Peki" dedim, "söyleyin eşi götürsün çocuğu okula."

"Partimiz, erkek egemen tavra izin vermez." dedi.

İşte iki sorun. Genel Başkanınıza saldırabilirler, diyorum, yanına iki partili katın diyorum, birinci sorun çıkıyor. Hiyerarşi.

Eşi götürsün... O zaman da bu erkek egemen tavır oluyor. İkinci sorun... Bir sorunu çözmek istedim, iki sorun çıktı karşıma.

Bu sabah Ufuk Uras'ı gördüm. Yanına gittim. "Ufuk Uras" dedim, "senin bu saatlerde buralarda dolaşman doğru değil. Başına bir gelir."

Ufuk Uras, "Evet, haklısın" dedi, "Bir önlem almak gerekiyor."

Şimdi ÖDP'lilere söylüyorum. Ufuk Uras'ı sokakta mı buldunuz da, sabahları sokağa yalnız başına bırakıyorsunuz.

Ufuk Uras'ın başına bir iş gelirse, iki elim yakanızdadır. Bunu unutmayın.

7 Ekim Salı

Yeni Biçem Aylık Edebiyat Dergisi'nin ekim sayısında *1977 Adam Şiir Yıllığı ve Şiirimizin Genel Görünümü* bir yazı var. Bu yazıyı İhsan Üren yazmış. İhsan Üren bu yazıda beni de ele almış. Bakın neler demiş benim için. "Temmuz ayının o yok olasıcası Sivas'ını anımsamıştım ki, ayın dergilerinden birinde, günlük yazan bir kişinin mırıldanmalarını gördüm, onun kendine nasıl bir paye verdiğini doğrusu kestiremiyorum. İşi gücü bir şeyler üretip göze batan yazarları karalamak olan bu kişi, beş yıl önce yediği golü unutmamış olmalı ki yıllıkları bir arada görüp öfkelenmiş, mızıldama ile saldırı arası bir şeyler gevelemiş. Bu çok ibret verici bir kokuşmuşluk, sol tandaslı bir kişi de asla hoş görülemeyecek bir tavır. Objektif olunup başarılı bir yapıtın yüceltilmesi ona daha büyük bir onur kazandırabilirdi. Bu fırsatı da ne yazık ki kaçırmıştır. Ne yaparsınız ırası bu.

Edebiyatımız Kerberosı

Edebiyatımızın hasetçi başısı; geceleri gökte parlayan yıldızları bile edebiyatımıza girmiş yıldız sandığından kudurup kendinden geçmekte, kıskançlığın halesinde kavrulmaktadır. Rate bir megolaman; kıskançlığın kanamalı hastasıdır. Kıskanç C.G edebiyatımızın kerberosudur. Başarılı her sanatçı ona göre yıldızdır. Yıldızlara ölüm! Rate öykücümüz; kerameti kendinden menkul uyandırıcı, irşad edicimiz! Mızıldanma şampiyonu günlükçümüz! Değer yargıları oluşmamış amatör filozofumuz! İnançlı anarşist yıkıcımız. Beşi bir yerde'yi görünce kıskançlık damarları kabarıp bu olumlu birikime öylesine saldırmış ki temmuz sıcaklarında edebiyatımızın Hades'ini bekleyen bu Kerberos'a acıdım.

Bu kıskançlık neme ne şey ki, insanı böylesine kasıp kavuruyor. Üstelik iki üç yeni ve değişik yıllık çıkmışken! Bizler böylesi değişimlerden mutluluk duyarız; siz hangi duygular içindesiniz bay Kerberos? Teşebbüs halindeki yıllık düşüncesine böylesine saldıran bir kişinin, onun başarısı karşısında kuduracağını tahmin ediyordum. Üstelik ondan başarılı bu işin sonucunu görünce; ben yanılmışım diyecek bir büyüklüğü asla beklemiyordum. Böyle bir tavrın cüce ruhta bulunabileceğine ihtimal vermiyordum. Herhalde dünya tersine döner diyordum. Mehmet H. Doğan, başarılı yapıtlarıyla bunu kanıtlamış, kendine güvenli, başka yıllıklarda olsun diyecek kadar gönlü geniş bir kişi. Enis Batur, hani o resminin üzerine çarpı koyup beğenmediğiniz Enis Batur, geçen beş yılda; sen on kalıcı sözcük yazamazken, en az on yapıt belki de daha çok verdi. Siz gevezelik üretin, dedikodu yapın, ona buna taş atın. Edebiyata böyle gireceğini sanıyorsanız yanılıyorsunuz, ummayın. İyisi mi gidip siz kumda çelik çomak oynayın!"

Bu yazıyla ilgili düşüncemi söylemeden önce Kerberos nedir, onu görelim. Pek sevdiğim Hesiodos, Kerberos'u şöyle anlatır. "Derler ki Ekhidna Typhanıla çiftleşmiş, /o fıldır fıldır gözlü bakire/ ve azgın yürekli çocuklara gebe kalmış: Orthos'u dünyaya getirmiş ilkin/öküz çobanı Geryon'un köpeğini/ Sonra bir azgın, canavar daha doğurmuş: Adı dile alınmaz Kerberos'u çobanı Geryon'un köpeğini, /Sonra bir azgın canavar daha doğurmuş: Adı dile alınmaz Kerberos'u,/Hades'in o tunç sesli, elli başlı/ O aman vermez yırtıcı köpeğini. (*Hesiedos Eseri ve Kaynakları* Çev. S. Eyüpoğlu, A. Erhat. T.T.K.Yayınları, Ankara, 1979)

Azra Erhat, aynı kitapta Kerberos için şöyle der, "Yeraltı dünyasının köpeği Kerberos, başka birkaç canavarla .birlikte Typhon ile Ekhidna'nın birleşmesinden doğmadır. Kerberos, Hesiedos'a göre, elli başlı, tunç sesli, acımasız ve yırtıcı bir köpektir. (....) Ölüler ülkesini bekleyen, içeriye giren bir ölünün bir daha yeryüzüne çıkmasını engelleyen Kerberos efsanelerde sık sık sözü edilen renkli ve çarpıcı bir tiptir. Çokluk üç başlı olarak gösterilir. Kuyruğu kocaman bir yılandır, sırtında da kara yılanlar dikilir."

Şimdi geliyorum İhsan Üren'in yazısına... İhsan Üren, benim düşüncelerimi yerlebir etmiyor. Doğrudan doğruya kişiliğime saldırıyor. Buna argaumentum ad hominem denir. Peki, bu nasıl olabiliyor. İhsan Üren niçin benim kişiliğime saldırıyor. Anlatayım.

Kapitalist sistem, insanı hem kendine, hem öbür insanlara yabancılaştırır. Yabancılaşmayı kıramayan kişi, insanın ürettiğini, insana karşı kullanır. Afşar Timuçin yabancılaşmayı şöyle anlatıyor: "En genel çerçevede yabancılaşma, Hegel'ci ve Marks'çı anlamlarının ötesinde bilincin sağlıksız bir gelişim içinde gerçekliğe uymayan ve dolayısıyla kendinde tutarsız bir bilinç durumuna girmesidir. Bu tür yabancılaşmanın neredeyse dönüşsüz olduğu ve ruhsal yabancılaşmaya ya da hatta çılgınlığa temel olabileceği kesindir. (...) Yabancılaşma dehayla ilgili değilse tam olarak uyumsuzlukla ilgilidir, bu arada elbette zihnin yetkin olmasıyla ilgilidir."

Yazısından çıkaramadım ama, İhsan Üren belki de bir deha. Ne olursa olsun İhsan Üren yabancılaşmanın burgacında.

İhsan Üren, kapitalist sistemin insanı ne duruma getirdiğinin canlı örneği. Yabancılaşmanın burgacında olmasaydı dili, hakaretler sistemi merkezine düşürmezdi. Güzel, insani eserler üretirdi.

Ben, kapitalist sisteme bu yüzden karşıyım. Bakın, bir insanı ne duruma düşürüyor. İhsan Üren'in bilinci hakaret.... sövgü içerikli kavramlarla dolu. Bilgi içerikli kavramlara yer kalmamış bu yüzden.

Ben *Düşünce Yöntemi* derslerine başlarken şöyle derim öğrencilere, "Türkiye'de insanın bilinci ortalama elli kavramlıdır. Bu elli kavramın kırkı hakaret... sövgü kavramıdır. Gerisi şudur budur. Gerisiyle günlük hayatını yürütür "

Elli kavramın kırkı hakaret... sövgü oldukta bu kişi sanat yapmaya kalktıkta, İhsan Üren çıkar karşımıza.

Derslerimde İhsan Üren'in yazısını kötü örnek diye okuyacağım bundan böyle. "Aman" diyeceğim böyle olmayın.

Devam ediyorum.

Kişiliğime saldırıda bugüne kadar rekor "sabık dostlarımdaydı." İhsan Üren bu yazısıyla "sabık dostlarımın" rekorunu kırdı. Ama hakaret... sövgü kavramlarının hepsini kullanmasaydı. Çünkü bu mücadele devam edecek. Yeni saldırılarda ne yapacak. "Dahi" olma ihtimali düşünülürse yeni sövgüler bulabilir.

Enis Batur'un üstüne çarpı çekmeye geldikte. Enis Batur'un hakettiğinin çok altındadır bu işlem. İnsanın yabancılaşmasını pekiştiren edebiyat yapan Enis Batur'a kökten çarpıyı, yabancılaşmayı kıran insan çekecek.

İhsan Üren, Enis Batur'u, Mehmet H.Doğan'ı baştacı yapıyor ya, bu nedeni yabancılaşmanın burgacında olması. Gerçeği göremiyor.

İhsan Üren, meta sisteminin yöntemiyle düşünüyor. Bunun için dille gizleme yanlışı yapıyor. Biliyorsunuz meta sisteminin canavarları vardır. Enflasyon canavarı, trafik canavarı, terör canavarı, Van Gölü canavarı. Meta dilinin bu canavar kavramlarıyla çalışandan, işçiden gerçekler gizlenir. İhsan Üren şimdi bir C.G. canavarı çıkardı. Üç başlı, elli başlı, yüz başlı bir canavarım ben. Bir köpek. Kuyruğum kocaman bir yılan, sırtımdada karayılanlar.

Anneler, babalar, yaramazlık yapan, zamanında uyumayan çocuklarını, "Seni C.G. canavarına veririm" diye korkutabilir.

İhsan Üren beyefendi, canavarı filan bırakın. Asıl sorunu gizlemeyin. Şuna yanıt verin. Mehmet H.Doğan, sekiz yıldır yayınını sürdüren *İnsancıl* dergisini görmüyor. Bunu doğru buluyor musunuz.

Kerberos'a... geldikte... Kerberos n'apıyor, ölüler ülkesini bekliyor, içeriye giren bir ölünün bir daha yeryüzüne çıkmasını engelliyor.

Bakın İhsan Üren beyefendi, burjuva sınıfnın değerlerini estetize eden edebiyat ölü bir edebiyattır. Neden böyledir bu. Çünkü burjuva sınıfının, insana verebileceği hiçbir insani değer yoktur.

Bu ölü edebiyat, allanıp pullanıp, diriltilmek... yeryüzüne çıkarılmak isteniyor. Ben de bunu önlüyorum. Bundan ötürü beni Kerbaros'a benzetiyorlar.

Ölü edebiyatın... tarihen ölüme mahkum bu edebiyatın Kerberos çığlıkları, benim savunduğum emekten yana insani edebiyatın başarısıdır.

Sövgüden... hakaretten başka kavramı kalmamış bir görüşün yarını yoktur. İhsan Üren... beyefendi, senin savunduğun burjuva edebiyatının yarını yok. Bu yüzden anlamsızlığa gizlenirsiniz. Açığa çıkarıldıkta, işte böyle söversiniz. Sövgülü... hakaretli yazısıyla bunu gösterdiği için İhsan Üren beyefendiye teşekkür ediyorum.

Sakın unutmayın. Ben ölü edebiyatın Kerberos'uyum. Azra Erhat'ın deyişiyle renkli ve çarpıcı bir tipim. Bir çarptım mı soluğunu keserim kişinin... ya da işte böyle gırtlak yırtmacasına çığlık çığlığa bağırtırım kişiyi.

Ben Kerberos'um... renkli ve çarpıcı bir tipim.

9 Ekim Perşembe

Hürriyet Gösteri'nin Eylül sayısındaki Dosyası, *100 Türk Büyüğüne karşı 100 Kudret Simsarı*'na ayrılmış. Dosyanın girişinde şöyle deniyor. "Yükselen değerlerin oluşturulmasında, starların yaratılmasında, modaların perde arkasında hep onların varlığı hissedilir. Bazıları gözönündedirler bazılarını da sadece ilgililer bilir. Yaratırlar ve yokederler. Her alanda olduğu gibi kültür sanatında kudret simsarları vardır. Üstelik etki ve yetki alanları diğerlerinden çok daha fazladır. Kültür sanat cangılının tek hakimidir onlar. Kültür sanat alanı belli adacıklardan oluşur. Her adacığında da mutlaka bir yönlendiricisi, güç simsarı vardır. Onların izini olmadan ortaya çıkabilirsiniz ama varlığınızı sürdürebilmeniz, sanat aristokrarisinde kendinize bir köşe kapmanız için mutlaka onların izini olması gerekir. Farklı alanlarda ve farklı konumda olabilirler ama aralarında müthiş bir söz birliği vardır. Aradan sıyrılmanız mümkün değildir. Şimdiye kadar hep bugün unutulmuş ve tarihin oluşturulmasında etkili olmuş isimlerden seçilmiş 100 büyükler sıralanmıştır. Bizi sizi bugüne getiriyoruz ve 100 kudret simsarını açıklıyoruz."

Edebiyat dünyasında star yaratan kudret simsarları *Gösteri*'ye göre şunlar. Memet Fuat, Fethi Naci, Hilmi Yavuz, Doğan Hızlan, Erdal Öz, Yalvaç Ural, Enis Batur, İnci Asena, Atıl Ant, Mehmet Ali Yalçındağ, Yaşar Kemal, Attila İlhan, Yüksel Pazarkaya, Talat Sait Halkman.

Bu kudret simsarlarıyla ilgili küçük notlar da var dosyada. Sözgelimi, Enis Batur için şöyle deniyor, "Onun da muritleri, yüzdeye vurursanız, edebiyat dünyasında epey bir sayıya ulaşır." Hilmi Yavuz için söylenen şu. "Mürit bakımından en zengin olan şairimizdir."

Gösteri dergisi bu kudret simsarlarını yermiyor. Yüceltiyor. Şair yazar olmak isteyenlere yol gösteriyor, edebiyatın şeyhlerini açıklıyor. Seçin birini, gidin mürit olun diyor.

Bu dosya gerçekliğin bir yanını yansıtıyor. Ama gerçekliğin bütününü yansıtıyormuşcasına... işte gerçeklik bu, tasarımı oluşturmak istiyor.

Ben, 1984 yılında yayınlanan Sanatta Star Sistemi yazıyla bu kudret simsarlarının ekonomi politiğini çözümlemiştim. Bir kez daha gerçekliğin iki yanını göstermek gerekiyor.

Dosya'nın dili kendini ele veriyor. Dil, benim meta dili dediğim dile canlı bir örnek. Dosya "sanat aristrasisi" diyor. "kendinize köşe kapmanız için" diyor, "tarihin oluşturulmasında etkili olmuş isimler" diyor.

Bu dile karşı şunu söylemek gerekiyor. Sanat, bütünüyle sanat aristrosisinden oluşmaz. Her sanatçının sorunu değildir köşe kapmak. Kişiler tarihin oluşturulmasında belli ölçüde etkili olur.

Dosya'nın yansıttığı gerçekliği görebilmek için şunu bilmeliyiz, "Her yazar kişi, çeşitli toplumsal çıkarların somut bir kesişme noktasında yer alır, edebi yaratımına giren kendi değerlendirmesindeki güdülenme bununla belirlenir.(...) (Bu) yazarın temsil ettiği sınıfsal çıkarların belirleyici rolünün bilincinde olması gerekmez bir yazarın. Yazar, kendi güdülenmelerinin yalnızca kendi bireyselliğinden kaynaklandığını, varolan toplumsal çabalara hiçbir bağıntısı olmadığını sanabilir. (...) Edebiyat, sınıflı bir toplum içinde varolduğu sürece ister kuramsal olarak anlaşılsın ya da anlaşılmasın, ister bunun bilincinde olunsun ya da olunmasın, ister böyle bir şey amaçlansın ya da amaçlanmasın sınıfsal bir özellik taşır, sınıfsal çıkarlar da değerlendirmedeki güdülemenin belirli toplumsal belirtenleri'ni oluşturur." (Horst Rodiker, *Edebiyat Estetiği*, Çev.A.Çalışlar, Kuzey Yayınları, Ankara 1986)

Burda şunu söylemek gerekiyor. Yazarın sınıfsal konumu her zaman doğrudan doğruya sanatını etkilemeyebilir. Balzak, Gogol, Samim Kocagöz bunun canlı örnekleridir. Ama bu şimdi konumuzun dışında.

Edebiyatın sınıfsallığı açısından baktıkta, benim sanatta star sistemi dediğim... Gösteri bunlara Kudret Simsarı diyor... alanda yer alanlar, bu alanda köşe kapma mücadelesine girenler, ister bilincinde olsunlar ister olmasınlar, sınıfsal kökenleri n'olursa olsun, burjuva sınıfının somut kesişme noktasında, burjuva sınıfının değerleriyle sanat yaparlar. Ama burjuva değerleriyle sanat mümkün değil. Çünkü burjuvazinin insani değeri kalmadı. İşte o zaman şu çıkıyor ortaya, "Sanatsal üretimin öznesi, artık toplumsal praksisin öznesi olarak görmemektedir kendisini, gerçek toplumsal praksisten yalıtmıştır kendisini, böylece edebiyatın kendini gerçekleştirdiği iletişim bağıntısı ister istemez kesikliğe uğramıştır. Bireyin ortak birlikteliğe ilişkin bir varlık doğrulaşının bir anlatımı değil de tek başına kendini yalıtmış, yabancılaşmış, yalnız kalmış sanatçı bireyin kendini doğrulayışının bir anlatımı haline gelmiş olan sanat, estetiksel değer içeriğinin, dolayısıyla sanatın kendisinin olumsuzlanışından başka bir şey değildir." (H.Redeker)

Sanatta Star Sistemi sanatçıların ortak paydası "yaşamdan elayak çekme"dir. İşte bu kendine yabancılaşmış birey, sanatı yozlaştırır.

Burdan şuraya geliyorum. Kudret Simsarları'nın oluşturduğu edebiyat Türkiye edebiyatının bütünü değil. Türkiyede emekten... insandan yana edebiyat yapan kendine yabancılaşmamış bireylerin oluşturduğu bir edebiyat da var. Bu alanda Kudret Simsarları'nın etkisi yoktur.

Peki sorun nerde.

Sorun şurda. Edebiyatı hayattan, somut bireyden koparan, edebiyatı, sanatı yozlaştıran Sanatta Star Sistemi, sistemin Kudret Simsarları, bu edebiyatı, baskın... egemen bir Türkiye sanatı yapmak istiyor. Söz gelimi, Orhan Pamuk, gidiyor yurtdışına Türkiye Edebiyatı üzerine konuşuyor. Yanlış. Orhan Pamuk, Türkiye'de burjuva sınıfı edebiyatı üstüne konuşabilir.

Hiçbir yazar "ulusal" değil bu aşamada. Hiçbir eleştirmen de "ulusal" değil. Sınıflı bir toplumda yaşıyoruz. Her sınıfın yazarı... şairi... ressamı olacak.

Kudret Simsarları bunu kabul etmiyor. Türkiye edebiyatını kayıtsız şartsız biz temsil ederiz, diyorlar.

Sorun burda çıkıyor. Bu sorun içiçe başka sorunları doğuruyor. Sözgelimi Mehmet H.Doğan, "Burjuva eleştirmenin gözüyle Türk Şiiri" demeli. Demiyor, nesnellik, ulusallık savı güdüyor. İkinci sorun burda çıkıyor.

Üçüncü sorun *Gösteri*'nin mürit dediklerinden çıkıyor. Ben, 1987'de de *Utangaç Sokağı* adlı yazımda söyledim bunu. Tapınıcıları vardır bunların dedim. Gerçekten de Enis Batur'un tapınıcıları var. Tapınanla, tapınıcı arasındaki ilişki özgür... insani bir ilişki değildir. Bilinç dumura uğramıştır böyle kişilerde.

Dördüncü sorununa geldikte Kudret Simsarları kendini saklıyor, dedim. Saklamak zorundalar. Sözgelimi, maddi durum elverişli olsa, *İnsancıl* "Sosyalist Gözle Türkiye Şiiri" diye bir yıllık çıkarır. Ama Mehmet H.Doğan, "Burjuva gözle Türk Şiiri" yıllığı çıkaramaz. Yaptığı bu ama. Yaptığını saklıyor. Kendine sadık değil.

Bakın eksiği gediği de olsa *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi* çıktı Türkiye'de. Ama Memet Fuat, "Burjuva Kültür Ansiklopedisi" çıkaramaz. Burjuva kültür ansiklopesine ya genel kültür ansiklopedisi, ya çağdaş kültür ansiklopedisi der. Kendilerini... amaçlarını açıkça ortaya koyamazlar. Koyduklarında, sıfırlanırlar da ondan. Bundan ötürü, Sanatta Star Sistemi despotiktir. İçten de dıştan da eleştiri kabul etmez.

Ben yıllarca, insanın açıkça kendini ortaya çıkarması için mücadele ettim. Kendine sadık ol, dedim. Tabii beni dinlemediler. Ama su sızdırdı testi. Şöyle İhsan Üren, Sanatta Star Sistemi içinde yer alan... iradesiz...ağzı bozuk bir kişi. Sistemin en aşağısında tabii. Beni aşağılayan yazısında bakın ne diyor. "Edebiyata böyle gireceğini sanıyorsanız yanılıyorsunuz, ummayın." Süyun sızdığı nokta burası. İhsan Üren şunu söylüyor aslında. "Biz burjuva değerleriyle edebiyat yapıyoruz. Ulan Kerberos, ne yaptığımızı sen de biliyorsun, açık ettirme durumu. Gel, Mehmet H.Doğan'a, Enis Batur'a boyun eğ. Onların müridi ol. Ondan sonra "bizim edebiyatımıza" girmezsen, yıllıklarda yer almasan, o zaman konuş. Ama böyle yaparsan, dalgamıza taş atarsan, "bizim edebiyatımıza giremezsin, anladın mı lan kerberos."

Ben bunun böyle olduğunu biliyordum. İradesiz birinin de günün birinde su sızdıracağını... durumu açık edeceğini biliyordum.

İradesiz İhsan Üren su sızdırdı. Açık etti durumu. İhsan Üren'e bir kez daha teşekkür ediyorum.

Edebiyata girmeye geldikte... Ben, sizin edebiyatınızın içinde değilim, sizin edebiyatınızın içine de girmeyi düşünmedim.

Benim insana borcum var. Bu nedenle emekten yana, insani edebiyatın içindeyim.

Ben sizin edebiyatınızın Kerberos'uyum.

13 Ekim Pazartesi

Ateşi Çalmak'ı okurken Marks'ı, Engels'i bir kez daha sevdim. (*Ateşi Çalmak 2*. Galina Serebiyaka, Çev. Nursen Özkan, Evrensel Basım Yayın, İstanbul 1996).

Hem Marksı, hem Engels'i sevmemin nedeni şu. İkisinin de düşünceleri son derece yalın. Sevgili karısı Jenny'e, bir konuşmalarında şöyle diyor, "Değerli dostum, sen cehaletin ayrıcalıklı sınıfın elinde ustaca kullandığı bir silah olduğunu gözardı ediyorsun. "Prometheus için, ateşi tanrılardan çalıp insanlığa vermek o kadar da kolay olmamış."

Marks'ın bu saptaması son derece doğru. Kitapta 1815 Viya Kongresinden sonra "Avrupa'nın fiili hükümdarı oldu" denilen Prens Klemens Metternich, "Gericilerin İlahı" bu adam, ajan Bernestrdt'na şöyle diyor, "Sizi Fransa'ya gönderiyoruz, 1830 yılından sonra bu ülke, dünyanın çöp sepeti oldu. Tüm isyancılar, komplocular devrimciler, insanlığın tüm pisliği oraya kapak attı. Çok da iyi oldu, böylece bulaşıcı hastalığın dünyaya yayılmaması için onları kuşatmak veya yakmak bizim için kolay olacak. Devrim, veba gibi tehlikelidir. Aslında plepler, kaslarının gücüne rağmen, asla kazanamayacaklar. Onlar başsız bir vücut. Bay Proudhon'ları, Blancıları, Blanqui'leri ciddiye almam. Bizim gibi yüksek kültüre ve zekaya sahip insanlar basit halka gidemezler. Eğer onlar doğuştan patrisiyen değillerse, haindirler, satınalınabilirler. Hiç şüphe yok ki, devrimcilerin yok olması kaçınılmaz, hiçbir zaman kendi bilimadamları, önderleri olmayacak."

Burdan şu dersi çıkarmak gerekiyor. Metternich'in "plepler" dediği halkı mutlaka cahillikten kurtarmak gerekiyor. Çünkü Marks'ın söylediği doğru. Cehalet, egemen sınıfın en güçlü silahı.

Marks'ın bir yanılgısını okurken hüzünle gülümsedim. Marks, bir zamanlar işçi sınıfına ait insanların, çocukluk dönemlerinden itibaren içinde bulundukları koşulların verdiği güç gereği hata yapmamaları görüşünde. Ama yanıldığını anlıyor. Şöyle diyor "Onların hepsi sadece birer insan ve tıpkı bizim gibi yanılgıya düşebilirler."

Proleterin yanılmadığını... yanılmayacağını düşünmek son derece yanlış bir düşünce. Kitapta şöyle deniyor. "Karl'ın büyük çabalar sonucu elde ettiği silahla silahlandırak istediği proleter, silahı almamakla kalmıyor, sınıf mücadelesine engel olmaya çalışıyor."

Bunları bilmek gerekiyor. Ancak bu bilgi sosyalist mücadelede insanı umutsuzluğa düşürmez.

Ateş Çalmak, önemli... ciddi bir soruna bir kez daha netlik getiriyor. Şöyle. "Bakunin; "Rus gericiliği ile mücadele etmek için tüm Slavlar'ın birleşeceğini umut ediyordu." Bu görüşünü söyledikte Marks, şöyle diyor, "Devrimde belirleyici olan ırklar değil, sınıflardır."

Görüyorsunuz değil mi. Marks, bin dereden su getirmiyor "Devrimde belirleyici olan ırklar değil, sınıflardır."

Irkçılık-milliyetçilik sosyalist hareketin bugün bile üstünden atamadığı bir illet bu. Herhangi bir ulusun, özgürlük hareketinde... insanın özgürleşmesinde belirleyicilik savı, marksizme kesinlikle karşıdır. Burda şunu da söylemem gerekiyor. Herhangi bir kişi, ulusun, devrimci belirleyici olduğunu düşünebilir. Bu kişi, "Benim ulusum"un mücadelesi insanı özgürleştirmek, devrimi ateşleyecektir." diyebilir. Böyle düşünen kişi, tam tamına milliyetçidir. Sözgelimi, Wagner böyle düşünüyordu. Wagner'e göre alman ulusu, insanlığı bataklıktan kurtaracaktı.

Herhangi bir mücadelede belirleyici ögeyi netleştirmek, hem bugün... hem gelecek için son derece önemlidir. 1900'lerin başında Balkan sosyalistleri bu ögeyi belirleyemedi. Sosyalizm adına milliyetçilik yaptılar. Hem Balkanların, hem Orta-Doğu'nun emperyalizmin pençesinde inim inim inlemesinin önemli bir etkenidir bu.

Ateşi Çalmak önemli bir kitap. Yalnız Marks'ı değil, o dönemi ayrıntılarıyla anlatıyor. Marksizmin hayatın içinden net bir şekilde çıktığını görüyor insan.

Bence gecikmiş bir kitap. Ama siz gecikmeyin. Okuyun bu kitabı.

20 Ekim Pazartesi

Dün *Beksav*'da *Düşünme Yöntemi* semineri başladı. Bu yıl değişik bir yöntem uygulacağım. Şöyle. Seminerin başında şunu söyledim. Bu seminere katkıda bulunmak isteyenler bana adını yazdıracak. Sonra bu kişilere belirli konular verilecek, bu konuda hazırlanıp burda bize seminer verecekler.

Dokuz genç adını yazdırdı. Gençler şu konularda seminer verecek

- İnsanın ayağa kalkması
- Din olgusu
- Felsefenin doğuşu
- Hint-Çin felsefesi
- Sümer'de düşünce
- Antik Yunan felsefesi
- Dilin oluşumu-Bilinç
- Teknoloji-Üretim

Aynı yöntemi *İleri Gözetleme Kültür Evi*'nde uyguluyorum. Amacım şu. Gençleri seminer verecek duruma getirmek. Sözgelimi, iki yıl sonra o gençlerden birkaçı neden seminer verecek duruma gelmesin.

Daha önce söyledim. Derslerimde İhsan Üren'in yazısını kötü örnek diye göstereceğim, aman böyle olmayın diyeceğim dedim.

Bu söylediğimi dün yaptım. Olgusal bilinçle elli kavramla günlük hayatınızı sürdürebilirsiniz... kahvede tavla oynayabilir... yumruk yumruğa kavga edebilir, maçlarda hakeme tepkinizi dile getirebilirsiniz. Oralarda göze batmazsınız... belki de sevilirsiniz. Ama olgusal bilinçle... elli kavramla şairlik... yazarlık yaparsanız işte böyle olursunuz dedim. İhsan Üren'in yazısını okudum.

Bu yıl her konferansta... her seminerde İhsan Üren'in yazısını okuyacağım. Sonucu merak ediyorsa, gelsin yazısını kendi okusun İhsan Üren.

İster gelsin, ister gelmesin ama şunu bilsin İhsan Üren, hakaretleri onu bir ağ gibi saracak. Bir gün gelecek hakaret denizinde başı boş dolaşamayacak.

İhsan Üren oksijensiz kalacak.

21 Ekim Salı

Kış geldi.

Bugün ısıtanı yaktık dergide. Soğuğa direniyordum ben. Isıtanı yakmak istemiyordum. Ama İsmet Alıcı, "çok üşüdüm" deyip parkasını giyince sobayı yakmak zorunda kaldık.

İnsancıl çok odalı. Merkezi ısıtma çalışmıyor. Berrin Taş'la İsmet Alıcı'nın odalarını da birer ısıtan almak gerekiyor. Eskiden küçük gaz ısıtanları vardı. Bugün bir iki yere sordum, bilmiyorlar bile.

İnsancıl'ın elektrik donanımı sağlıklı değil. Geçen yağmurda iki kez yangın tehlikesi atlattık. Bu yüzden elektrik ısıtanı kullanmak zararlı olabilir.

Kış geldi. Sorunlar başladı.

22 Ekim Çarşamba

Günlerdir görünmüyordu. Bu sabah salına salına çıktı geldi güneş. Sevinemedim. Güneş geldi ama Eşber Yağmurdereli hapse girdi. 23 yıl 3 ay hapis yatacak. Bir de Nurettin Şirin var. Kudüs gecesinde konuşmuş. Bu konuşmadan ötürü 17,5 yıl hapis kararı verildi.

Bu ülkede düşünce özgürlüğü için, yıllardır yıllardır yüzlerce, binlerce kez kanıtlar getirildi. Düşünme... düşündüğünü çeşitli yollardan dillendirmenin suç olmaktan çıkarılması için neler neler yazıldı. Ama bunların hiçbiri etkili olmadı. Olmuyor.

Neden.

Bu durumun üç nedeni var. Biri, iç neden. İç neden burjuva sınıfı. Prof. Dr. Eren Omay, bugün *Cumhuriyet*'de şunları söylüyor, "kapitalist yoldan ülkemizi kalkındıracağı umulan, fakat bu umudu gerçekleştiremeyen burjuvazi, ülkemizi ekonomik ve toplumsal sorunlardan oluşan bataklığa sürükledi. Ülkemiz bu bataklığa gömüldü, kaldı. Toplumumuz hastalandı. Bu nedenle burjuvazi, ülkenin sorunlarından sorumludur. Ağır vebal altındadır ve suçludur."

Türkiyede başlayacak bir özgürleşme, ülkeyi bataklığa sokan burjuvazinin sonunu getirir.

Burjuvazi bunu bilir. Bunu bildiği için hiçbir hukuki, insani, tarihi kanıt burjuvaziyi ikna etmez.

İkinci neden... dış neden. Türkiye'de başlayacak bir özgürleşme hareketi, Balkanları, İran'ı, Suriye'yi, Irak'ı, Afganistan'ı, Mısır'ı, Libya'yı, Cezayir'i ciddi bir biçimde etkiler. Bu ülkelerin dikta yapıları çöker.

O ülkeler bunu bilir. Bunu bildikleri için Türkiye'de özgürleşme hareketini engeller bu ülkeler. Bu ülkelerin hiçbiri Türkiye'yi özgürleştirecek bir harekete destek vermez.

Türkiye'de başlayacak bir özgürleşme hareketi, Almanya'yı, İsveç'i, Fransa'yı, İngiltere'yi, ABD'Yİ, Kanada'yı, Japonya'yı sarsar. Bu üçüncü neden... dış.

O ülkeler bunu bilir. Bunu bildikleri için Türkiye'de özgürleşme hareketini engeller bu ülkeler.

Bütün bunları bir tek, kendilerine samimiyetle sosyalist diyenler bilmiyor.

Durum budur.

Güneş geldi ama içim karardı.

AFŞAR TİMUÇİN
ÖZGÜR PROMETHEUS
İNSANCIL

Bilgisever
için
ÖZGÜR PROMETHEUS
Afşar Timuçin
Fiat: 400.000,-TL

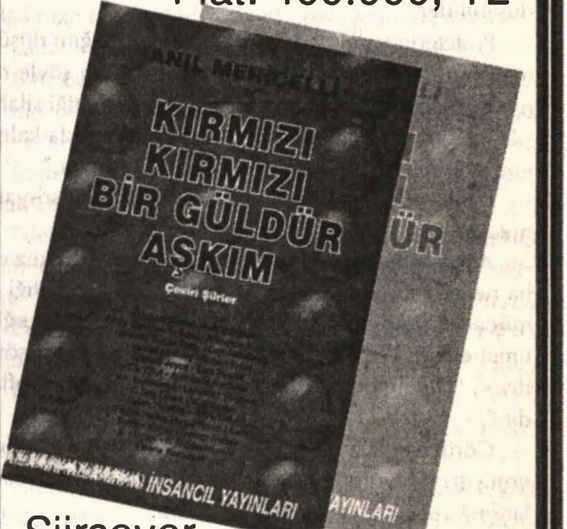

Şiirsever
için
KIRMIZI KIRMIZI
BİR GÜLDÜR AŞKIM
Anıl Meriçelli
Fiat: 300.000,-TL
BÜTÜN TÜRKİYE'DE
BİRYAY GAZETE
BAYİLERİNDE

İnsancıl Abonelerine

*Ceylan, Gerçek Sanat, İnsancıl, Pencere, Yordam Yayınevleri, bütün eserlerinde İnsancıl abonelerine elden satışlarda %50, posta ile satışlarda %40 indirim yapma kararı almışlardır.

*Kitap satışları İnsancıl aracılığıyla olacaktır. Bundan ötürü kitap isteklerinin doğrudan İnsancıl adresine yapılması gerekmektedir.

*Posta ile isteklerde hangi yayınevinden hangi yazarın hangi kitabının istendiği, mektupla ya da faksla net bir şekilde belirtilmelidir

*İstekli, kitap bedelini İnsancıl'ın posta çeki ya da banka hesabına yatırıp, belgenin aslını İnsancıl adresine gönderdikten sonra kitap gönderimi işleme konacaktır.

*Dergide ilan edilen fiatlar, indirimsiz fiatlardır.

*Fiat değişikliği yapan yayınevi, bunu İnsancıl'a bildirecek, değişiklik İnsancıl'da duyurulacaktır.

*Fiat değişikliği İnsancıl'da duyuruluna kadar listedeki fiatlar geçerlidir.

CEYLAN YAYINCILIK

G.Ünlü	
TUTKUNUN GÖNÜLLÜ SÜRGÜNLERİ	150.000TL
Orhan İyiler	
ÖLDÜKLERİYLE KALMADILAR	600.000TL
M.Kaan Polatlar	
İNSANLIĞIN ATILIM ÇAĞLARI	300.000TL
Orhan İyiler	
BİR GÜN BİLE YAŞAMAK	1.000.000TL
Orhan İyiler	
YENİ DÜNYA GERÇEĞİ	900.000TL
Birant Esinoğlu	
DİNLERİN GİZEMİ	300.000TL
Kemal Bekir	
KANLI DÜĞÜN	1.300.000TL
Fikret Görken	
SPARTAKUS	550.000TL
Davıd Marschall Lang	
GÜRCÜLER	500.000TL
Davıd Shub	
HER YÖNÜYLE LENİN	600.000TL
Fuat Ercan	
PARA VE KAPİTALİZM	1.500.000TL
Kamen Kalcef	
IŞÇİ SINIFININ EVLADI DİMİTROV	650.000TL
Umut Uzun Yaşar	
(GÜRCÜ ÖYKÜLERİ)	500.000TL

PENCERE YAYINLARI

Salman Rüshdie	
JAGUAR GÜLÜŞÜ (Nikaragua Gezi Notları)	550.000TL
Victor Serge	
BİR DEVRİMCİNİN ANILARI	1.100.000TL
BİR DEVRİMİN KADERİ	600.000TL
Solomon Volkov	
TANIKLIK TUTANAĞI (Şostakoviç'in Anıları)	1.000.000TL
Alex La Guma	
MEVSİM SONUNUN SİSİ İÇİNDE	550.000TL
Burchard-Sonja Brentjes	
İBNİ SİNA	350.000TL
Oral Çalışlar	
HZ. ALİ MUAVİYE ÇATIŞMASI	650.000TL
REFAH PARTİSİ: NEREDEN NEREYE	550.000TL
İSLAMİYET ÜZERİNE SÖYLEŞİLER	1.350.000TL
Battal Pehlivan	
ALEVİLER VE DİYANET	650.000TL
ALEVİ BEKTAŞİ DÜŞÜNCESİNDE ALLAH	550.000TL
Lev N.Tolstoy	
SAVAŞA KARŞI YAZILAR	300.000TL
Leo A. Müller	
GLADIO (Soğuk Savaşın Mirası Kontrgerilla)	600.000TL
HAYATI SEVİYORLARDI (Fransız Direnişçilerinin Son Mektupları)	400.000TL
Katharine Thomson	
MOZART'IN YAPITLARINDA MASONİK ÖRGÜ	950.000TL
Murat Tuncel	
MAVİYDİ ADALET SARAYI	500.000TL
Murat Tuncel	
YARIMAĞIZ ANILAR	450.000TL
Kemal Bekir	
HÜCRE 1952	600.000TL
Ümit Zileli	
VUR EMRİ	450.000TL
Der, Oğuz Özügül	
DOSTOYEVSKİ'NİN MİRASI	450.000TL
Tahir Abacı	
AYNADA BİR YÜZ	500.000TL
Paul Wittek	
OSMANLI İMPARATORLUĞU'NUN DOĞUŞU	300.000TL
Charles Fourier	
GELECEĞİN AŞK DÜNYASINDAN	650.000TL
Panait Istrati	

SOVYETLER 1929	400.000TL
Victor Hugo	
1793 DEVRİMİ	1.200.000TL
Sidney Finkelstein	
BESTECİ VE ULUS (Müzikte Halk Mirası)	1.200.000TL
Evgenia Ginzburg	
ANAFORA DOĞRU	1.000.000TL
Jaques Attali	
UFUKTAKİ GÖRÜNTÜLER	350.000TL
Mutay Öztemiz	
CUMHURİYET DÖN.DEV.DİN POLİTİKA.	400.000TL
Rıza Algül	
ALEVİLİĞİN SOSYAL MÜCADELEDEKİ YERİ	750.000TL
İsmet Zeki Eyüboğlu'nun Eserleri	
HZ. ALİ'NİN ŞİİRLERİ	550.000TL
FELSEFE AÇISINDAN 12 EYLÜL, DİN,	600.000TL
GELİN CANLAR SÖYLEŞELİM	500.000TL
İSLAMDA BÖLÜNMELER ÇELİŞMELER	450.000TL
GÜLEN ANADOLU	800.000TL
GÜNÜMÜZDE ALEVİLİK (Sorunları-İlkeleri-Gelişimi)	550.000TL
İSLAMIN ÇÖKÜŞÜ	650.000TL
Ayhan Aydın	
ALEVİLİK BEKTAŞİLİK SÖYLEŞİLERİ	1.200.000TL
Aşık Sadık Kara	
ŞİİRLER	350.000TL
Esat Korkmaz	
ALEVİLER VE AYDINLANMA	550.000TL
ALEVİLERE SALDIRILAR	550.000TL
Erol Sever	
İSLAMIN KAYNAKLARI II	900.000TL
Suna Aras	
HAMUR ANA ÖLDÜ (Şiir)	350.000TL
Gülbahar Kültür	
SUSTUĞUN YERDE KAL (Şiir)	550.000TL

KADIN KİTAPLARI

Fatmagül Berktay	
KADIN OLMAK YAŞAMAK YAZMAK	
Lise Vogel	
MARKSİST TEORİDE KADIN	600.000TL
Chanie Roberberg	
KADINLAR VE PERESTROYKA	500.000TL
Shere Hite-Kate Colleran	
İYİ AŞIKLAR KÖTÜ AŞIKLAR	600.000TL
Diana Gittins	
AİLE SORGULANIYOR	550.000TL
J.Mitchel-A.Oakley	
KADIN VE EŞİTLİK	
Mariam Tlali	
SOWETO ÖYKÜLERİ	400.000TL
Tania Modleski	
HINÇLA SEVMEK	400.000TL
Miranda Davies	
ÜÇÜNCÜ DÜNYADA İKİNCİ CİNS	550.000TL
Julia Voznesenskaya	
KAMPLARDAN SEVGİ MEKTUPLARI	400.000TL
Jess Wells	
BATI AVRUPADA FAHİŞELİĞİN TARİHİ	400.000TL
Aleksandra Kollontai	
BİR BÜYÜK AŞK	450.000TL
İŞÇİ ARILARIN AŞKI	750.000TL
Michèle Barrett	
GÜNÜMÜZDE KADINA UYGULANAN BASKI (Marksist Feminist Çözümlemede Sorunlar)	800.000TL
Marina Gambaroff	
SÖYLE BANA, BENİ NE KADAR SEVİYORSUN (Kadınlara Göre Erkekler)	550.000TL
Germaine Greer	
İĞDİŞ EDİLMİŞ KADIN	1.000.000TL
Kate Millett	
UÇMAK	1.500.000TL
Paule Salomon	
GÜNEŞ KADINI (Cinsler Savaşının Sonu)	800.000TL

GERÇEK SANAT YAYINLARI

Şiir Dizisi

TÜKENMEZ/BÜTÜN ŞİİRLERİ	**600.000TL**
Mehmed Kemal	
ANI DAHİ ANDA ASMIŞLAR	300.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
MEVSİMSİZ PEMBE	150.000TL
Kemal Bayram	
KIRIK ZEYTİN DALI ÜLKEM	150.000TL
İbrahim Eroğlu	
CAN KOKUYOR ŞAFAKLAR	250.000TL
Kamil Aydemir	
HURİLER VE GILMANLAR	700.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
YOLUNUZUN ÜSTÜNDE BİR ADAM	150.000TL
Nahit Ulvi Akgün	
IŞIĞIN KANI	250.000TL
İbrahim Yıldız	
YAŞAM DEMİŞİZ ADINA	150.000TL
Enver Atılgan	
770 GÜN TÜRKÜLERİ	325.000TL
Hasan Hüseyin Yalvaç	
YÜREĞİM KOYNUNDADIR	150.000TL

Şaban Akbaba	
GÖZLERİMDE ATLAR KOŞUYOR	150.000TL
Muazzez Menemencioğlu	
AĞACA TIRMANAN ADAM	300.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
AÇLIK VE SAVAŞ	300.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
KEHRİBAR VE TUĞRA	250.000TL
Sıtkı Salih Gör	
BİR FİRARİYSE UMUT	150.000TL
Cafer Yıldırım	
YÜREKTEKİ KISRAK	150.000TL
Nursema Aksu	
UZAY ÇOCUKLARI	150.000TL
Fehmi Eruçar	
NE VARSA YÜREĞİMİZDE	150.000TL
İlhan Karaman	
ÜRETİMDE SEVDA	150.000TL
Ruşen Hakkı	
LAF OLA HARMAN OLA	150.000TL
Nezihi Gülcüoğlu	
KİRLİ EYLÜL	150.000TL
Hüseyin Dilmen	
SATAŞMALAR	150.000TL
Güngör Gençay	
İLKKAHRAMAN PROMETE	150.000TL
Metin İlkin	
SEVDA SURELERİ	150.000TL
Bedrettin Aykın	
SEYİR	150.000TL
İdris Atmaca	
SÖZ GÜNEŞİ	150.000TL
Hasan Akarsu	
YILDIZ KOKUYORDU GÖKYÜZÜ	150.000TL
Oya Uysal	
ŞAFAK ÖNCESİ VURULAN	150.000TL
Şemsettin Murat	
DENİZİN KALBİ	150.000TL
Emine Erbaş	
ŞAFAK ÇOCUKLARI	150.000TL
Fehmi Eruçar	
GÜN SONU	150.000TL
Muzaffer Arabul	
YARIN YENİDEN	150.000TL
Adnan Durmaz	
EMEĞİN SEVDASI	150.000TL
İclal Yapar	
MAYASI ONUR	150.000TL
İdris Atmaca	
YUGOSLAVYA ÇAĞDAŞ TÜRK ŞİİRİ ANTOLOJİSİ	400.000TL
Osman Baymak	
NAZIM'DAN MELTEMLER	150.000TL
Hasan İzzettin Dinamo	
ANAMIZ AĞLAMIŞ BİZİM	450.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
TÜRKÜLER KİMİN İÇİN	150.000TL
Cafer Yıldırım	
MİHRİCAN	200.000TL
Kemal Bayram	
ANNEM BENİ YETİŞTİRDİ	150.000TL
Güngör Gençay	
SERMAYE DESTANI	150.000TL
Müştak Erenus	
VURGUNSUZ SABAHLARA UYANMAK	200.000TL
Güngör Gençay	
TIRPANDIR ELLERİMİZ ACIYA	150.000TL
Tacim Çiçek	
CANEVİMDEN	150.000TL
Ruşen Hakkı	
BARUT YÜKLÜ YILDIZLAR	150.000TL
Güngör Gençay	
ÇİÇEĞE DURDU 7 İKLİMİ TAŞIYAN TOHUM	150.000TL
Tamer Abuşoğlu	
MİLYONLAR KALKACAK AYAĞA	650.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
AĞLAR MISIN GÜLER MİSİN	150.000TL
Haydar Eroğlu	
SEVGİMİ SİPER YAPTIM GÜL KIYIMLARINA	150.000TL
İbrahim Eroğlu	
YANGIN YÜREKLİM	150.000TL
Kamil Aydemir	
ONLAR	150.000TL
PRİAMOSOĞLU HECTORUN ÖLÜMÜ	150.000TL
Ulus Fatih Demirci	
DİPNOTLU ŞİİRLER	150.000TL
İsmet Kemal Karadayı	
YARALI İLKYAZ	150.000TL
Bedrettin Aykın	
DÜNYAYA EKİLEN CANLAR	150.000TL
Kamil Aydemir	
İNSANIM BEN	200.000TL
Birdal Özunan	
ÖKSÜZ ÜLKENİN SÖYLENCESİ	200.000TL
Yılmaz Yeşildağ	
SELAM OLSUN	150.000TL
Haydar Eroğlu	
YORGUN VE YALNIZ	150.000TL
Tamer Abuşoğlu	
EREK TORNA ATÖLYESİ	150.000TL
Hasan Hüseyin Yalvaç	
TUYUĞLAR	150.000TL
Hasan İzzettin Dinamo	
KUMDAKİ RESİM	150.000TL
Osman Bozkurt	

SENDE BİR HAL VAR ÇOCUK	150.000TL
M.İrfan Benli	
ÖLÜ KUŞLAR ÜLKESİNDEN GÖÇ	150.000TL
Nejat Gacar	
ARDINA BAKAN GÜN	200.000TL
Hasan Akarsu	
ZAMANI YARIM KALAN	200.000TL
Şener Aksu	
YAŞAMAK KADAR İNCE	200.000TL
Sabahattin Akman Aden	

Anı-Seçki-Günlük Dizisi

A.KADİR	650.000TL
G.Aktaş, A.Timuçin, A.Hatipoğlu, E.Canberk	
YAŞAMAK UĞRUNA	350.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
İZ	250.000TL
Balaban	
IŞIĞA BİR ADIM	450.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
ÇIRILÇIPLAK YÜREĞİMLE	400.000TL
Behzat Ay	
BİR ŞAFAKTAN BİR ŞAFAĞA	300.000TL
Ruşen Hakkı	

Gezi-Röportaj Dizisi

EY SAMANDAĞ SAMANDAĞ	400.000TL
Fikret Otyam	

Deneme-İnceleme Dizisi

İŞÇİ TİYATROSUNA DOĞRU	150.000TL
Ömer Nida	
EVREN BİLİM VE TANRI KAVRAMI	600.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
MOSKOVA DÜNYA KADINLAR KONGRESİ	750.000TL
Dr. Tülin Tarakçıoğlu	
YARIN BİZ KONUŞACAĞIZ	600.000TL
Ömer Nidan	
EDEBİYAT-I CEDİDE'NİN FELSEFESİ	150.000TL
Hikmet Kıvılcımlı-Emin Karaca	
SONSUZ DEĞİŞİM	600.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
EVREN VE YARATI	700.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
ŞAİRCE DÜŞÜNMEK	450.000TL
Şükran Kurdakul	
ÜNİVERSA-KOZMİK ÇORBA	250.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
BAŞKA DÜNYALAR	250.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
AĞLATI	500.000TL
Mahmut Makal	
İNSANA YATIRIM	150.000TL
Tarık Yasa	
KADIN ROMANCILARIMIZ	250.000TL
Ömer Nida	
ATATÜRK'TEN SONRA KİR, KİN	450.000TL
Behzat Ay	
N.HİKMET'İN OYUN YAZARLIĞI	250.000TL
Zühtü Bayar	
GENE AYNI TANGOLAR	400.000TL
Mehmet Kemal	
DEĞİNMELER	200.000TL
Mesude Honsart Gülcüoğlu	
SOSYALİZM AŞK VE HUKUK	350.000TL
İsmet Kemal Karadayı	
DÜŞÜNCENİN MUSLUĞUNDAN	150.000TL
Güngör Gençay	
DÜŞÜN SARNICINDAN SIZANLAR	300.000TL
Nejat Gacar	

Öykü-Roman Dizisi

ANADOLU'DA BİR YUNAN ASKERİ	275.000TL
Hasan İzzettin Dinamo	
YARINLARI BEKLERKEN	500.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
BALONLAR	250.000TL
Fürüzan Toprak	
BEYOĞLU ÇIĞLIKLARI	350.000TL
Murat Tuncel	
OĞLUMUN GÜNCESİNDEN ÖYKÜLER	150.000TL
Ahmet Sefa	
DÖRT ADIM	150.000
Adem Eryürük	
VE İYİ GÜNLER HEPİNİZE	150.000TL
İsmet Kemal Karadayı	
KENTİN KONUKLARI	150.000TL
Ruşen Hakkı	
DEVRİMDEN KONUŞUYORDUK	850.000TL
Şakir Bilgin	
YAŞAMAK MASAL DEĞİL	300.000TL
Zeynep Aliye	
HAYKIRMAK	250.000TL
Füruzan Toprak	
ASKERCİLİK	250.000TL
Güngör Gençay	
UMUDUN ÇİÇEKLENDİĞİ GÜNLER	375.000TL
Ruşen Hakkı	
YANILGILARA GÖZ KIRPAN UMUTLAR	250.000TL
Zafer Karalar	

KALIBA SIĞMAYANLAR	650.000TL
Balaban	
SÜBYAN KOĞUŞU	150.000TL
Hasan İzzettin Dinamo	

Oyun Dizisi

ZİNDANDAKİ ŞAİR	150.000TL
Şükran Kurdakul	
CANLI MAYMUN LOKANTASI	150.000TL
Güngör Dilmen	
TAMİRCİ	200.000TL
Refik Erduran	
ÖĞRETMEN	150.000TL
Tuncer Cücenoğlu	
SİMAVNALI ŞEYH BEDREDDİN	200.000TL
Orhan Asena	
IRGAT	300.000TL
Haşmet Zeybek	
KUMBABA	150.000TL
Mahmut Türkman	
FERHAT İLE ŞİRİN	200.000TL
Umut Denizer	
ÇOK GEÇ OLMADAN	150.000TL
Cuma Boynukara	
NİHAVENT LONGA	200.000TL
Ülkü Ayvaz	
MEMUROĞLU MEMUR	150.000TL
Dinçer Şümer	
İNSAN AKLINI KORUMA ENSTİTÜSÜ	200.000TL
Bilgesu Erenus	
BATAN GÜN	200.000TL
Yaşar Güner	
HÜZÜN MAHALLESİ OTOBÜSÜ	150.000TL
Murat Karasu	
TEPEGÖZ	150.000TL
Turgay Nar	
DOKUMACILAR	250.000TL
Bilgesi Erenus	
GODOYU BEKLERKEN,	150.000TL
Cahit Atay	
BEBEK UYKUSU	150.000TL
Y.Kenan Işık	
PARÇALANMAK	150.000TL
Erdoğan Akduman	
BİR MARTI	150.000TL
Taner Barlas	
SİLAHLAR VE ÇİÇEKLER	150.000TL
Ferdi Merter	
EVİN KADINLARI	150.000TL
Erman Canatan	
MAKAS KESMEZ İĞNE DİKMEZ	150.000TL
Gülsüm Cengiz	
HEPİMİZ ÇEVRECİYİZ	200.000TL
Gülsüm Cengiz	

Çeviri Dizisi

BEN	250.000TL
Mayakovski	
KÜÇÜK BURJUVA İDEOLOJİSİNİN ELEŞTİRİSİ	250.000TL
Gorki	

Çocuk Kitapları Dizisi

KURNAZ KURT	200.000TL
Hasan Kıyafet	
KAFESSİZ BİR DÜNYA	200.000TL
Şaban Akbaba	
GÜNEŞE KOŞAN ÇOCUK	200.000TL
Yılmaz Elmas	
BEN BİR ELEKTRİK DİREĞİYİM	200.000TL
Hakkı Özkan	
DÜNYA ÇOCUKLARIN OLACAK	200.000TL
Muazzez Menemencioğlu	
HOKUS POKUS	200.000TL
Muzaffer İzgü	
İÇİM DIŞIM GÖKKUŞAĞI	200.000TL
Mehmet Güler	
KARAÇALMA	200.000TL
Abbas Cılga	
GÜNEŞİN TÜRKÜSÜ	200.000TL
Mehmet Başaran	
GÖREN ELLER DUYAN GÖZLER	200.000TL
İbram Erdem	
NASRETTİN HOCA FIKRALARI	200.000TL
Güngör Gençay	
BİR GÜNÜN İKİ SABAHI	200.000TL
Nusret Ertürk	
KEREM İLE ASLI	200.000TL
Nevra Bucak	
KUYU BAŞININ KUŞLARI	200.000TL
Güngör Gençay	
MAĞARADAKİ İNSAN	200.000TL
Abdullah Rıza Ergüven	
BİRCAN'IN GÜNLÜĞÜ	200.000TL
Tansu Bele	
BUGÜN BİZE YETMEZ	200.000TL
Güngör Gençay	
KIRMIZI BİSİKLET	200.000TL
Suat Batur	

YORDAM KİTAPLARI

(KEMAL ÖZER'İN BÜTÜN YAPITLARI)

Şiir Dizisi

GÜL YORDAMI	250.000TL
KAVGANIN YÜREĞİ	250.000TL
YAŞADIĞIMIZ GÜNLERİN ŞİİRLERİ	250.000TL

SEN DE KATILMALISIN YAŞAMI SAVUNMAYA	250.000TL
GECEYE KARŞI SÖYLENMİŞTİR	250.000TL
KİMLİKLERİNİZ LÜTFEN	250.000TL
ARAYA GİREN GÖRÜNTÜLER	250.000TL
SINIRLAMIYOR BENİ SEVDA	250.000TL
İNSAN YÜZÜNÜN TARİHİNDEN BİR CÜMLE	250.000TL
OĞULLARI ÖLDÜRÜLEN ANALAR	250.000TL
BİR ADI GURBET	250.000TL

Deneme/Değerlendirme Dizisi

UMUT EDEBİYATI YEDİ CANLIDIR	325.000TL
ACI ŞÖLEN	400.000TL
GÜN OLUR SÖZE YAZILIR	175.000TL
YAŞADIĞIMIZ GÜNLERİN YAZILARI	400.000TL

Anı/Gezi/Günlük Dizisi

DÜŞMANI KARDEŞ YAPMAK	250.000TL
TANIK GÜNLER 1	525.000TL
TANIK GÜNLER 2	525.000TL

Çocuk Kitapları Dizisi:

TRENLER NE GÜZELDİR	300.000TL
TATİL KÖYÜNÜN ÇOCUKLARI	175.000TL
DÜNYA ONLARLA DAHA GÜZEL	175.000TL
ŞİİRLERLE EZOP MASALLARI	200.000TL
ÇİÇEK DÜRBÜNÜ	200.000TL
ŞİİRLERLE ANDERSEN MASALLARI	200.000TL
NASRETTİN HOCA	200.000TL
SİNEMAYI SEVEN ÇOCUK	200.000TL

Derleme Dizisi

SORULARIN GÜNDEMİNDE	400.000TL
ŞİİRLERLE İSTANBUL	325.000TL
ORADAYDIM DİYEBİLMEK	450.000TL
100 ŞİİR	400.000TL

Çeviri Şiir Dizisi

ZAMANIN SÖZÜ	250.000TL
N.Dragoş	
ZAMBAK VE GÖLGE	250.000TL
F.G.Lorca	
SEVDİĞİME SESLENİR GİBİ	325.000TL
P.Neruda	
SUSKUN SESLER	250.000TL
Antoloji	
GELİNCİKLERİN KURULTAYI	250.000TL
E.Bille	
YAŞAMI DİRİLTMEK İÇİNDİR ŞARKILARIM	250.000TL
E.Stinus	
KUŞLAR HAVALANIYOR YÜREĞİMDEN	250.000TL
S.M.Stinus	
KÖPÜKLENEN GÖK	250.000TL
M.Radnoti	
GRANİT DESTANI	250.000TL
L.Elenkov	

Eleştiri Dizisi

TOPLUMCU ŞİİRİMİZDE BİR KANAL: KEMAL ÖZER	250.000TL
Mustafa Bayram Mısır	

DİKKAT

Afşar Timuçin'in İnsancıl Yayınları'ndan çıkan
-DÜŞÜNCE TARİHİ
(2.Baskı)
-FELSEFE BİR SEVİNÇTİR
(2.Baskı)
-ÖZGÜR PROMETHEUS
adlı eserlerin KORSAN baskıları görülmüştür. Okurun, özellikle gezgincilerden UCUZ, KÖTÜ, KAPAKSIZ kitap almaları korsancılara karşı mücadelenin gereğidir.

İNSANCIL YAYINLARI

İNSANCIL YAYINLARI

Felsefe-Araştırma Dizisi

Düşünce Tarihi	Afşar Timuçin	3.000.000
Felsefe Bir Sevinçtir	" "	400.000
Özgür Prometheus	" "	400.000
N.Hikmet'in Şiiri	" "	400.000

Şiir Dizisi

Çöl		300.000
Destanlar		350.000
Böyle Söylenmeli		
Bizim Türkümüz	"	300.000
Çocuk GÜlünce	Mesut Aşkın	250.000
İnsanın Ayak Sesleri	Berrin Taş	200.000
Bir Kenti Ağlıyorum	" "	200.000
Cumartesi Anneleri	Aydın Öztürk	200.000
Bir Saksılık Dünya	Ayhan Ergün	200.000
Farenin Ölüm Baladı	İsmet Alıcı	200.000
Gül Dikenini Öpünce	Arif Madanoğlu	200.000
Açık Gece	Ömer Bilge	200.000
ABD Denemesi	Aytekin Açık	200.000

Öykü Dizisi

Akanyıldız	Cengiz Gündoğdu	400.000
Aşkolsun Kırlangıçlar	Afşar Timuçin	400.000
Martısız Deniz	Semiha Uçuk	200.000
Uzaydan Gelen Kadın	Semiha Uçuk	200.000
Arka Balkon	Kezban Özbay	200.000
İnsan Eli	Mehmet Şekeroğlu	200.000

Çeviri Şiir

Kırmızı Kırmızı Bir Güldür Aşkım	Anıl Meriçelli	300.000

Deneme-Eleştiri Dizisi

Eleştiri	Cengiz Gündoğdu	400.000
ÖDP'ye Kenar Notları	Temel Demirer	300.000
Okul Sözlüğünün Eleştirisi	Yusuf Çotuksöken	200.000
Denemenin Kıyılarında	" "	300.000
Şiir Gündemi	Sennur Sezer	300.000
Değiniler	Osman Bozkurt	200.000
Yıldız Güncesi	Cengiz Gündoğdu	400.000
Işığa Doğrulum	Berrin Taş	300.000
Gezi Notları	Semiha Uçuk	200.000

Roman

Proxima Centauri	Ömer Baytaş	250.000

İNSANCIL DERGİSİ CİLTLERİ

Cilt 1	Bitti
Cilt 2	Bitmek üzere
Cilt 3	Bitmek üzere
Cilt 4	2.500.000
Cilt 5	2.500.000
Cilt 6	2.500.000
Cilt 7	2.500.000

NOT - İnsancıl abonelerine elden satışlarda % 50, posta yoluyla satışlarda % 40 indirim uygulanır. Ciltlerde indirim yoktur.

Bu su kabı (hydria) Roma'nın kuzeydoğusunda yer alan Caere (bugünkü adıyla Cerveterilde) bulunmuştur. Kabın ön yüzündeki resim, mitolojik bir olayı, gülünçleştirerek yansıtmaktadır.

Eski Yunanistan'da Argolis Kralı Eurystheus, kaba gücü temsil eden fedai Herakles'ten Hades (cehennem)in bekçisi KERBEROS'u alıp getirmesini ister. Ne varki, çok sayıda köpek başlı olan canavar KERBEROS'u görünce korkup küpün içine kaçar. Su kabındaki resim, bu sahneyi canlandırmaktadır.

M.Ö. 530-525 yıllarına tarihlenen su kabı, Paris'te Louvre Müzesi'ndedir. Yüksekliği 43 cm'dir.

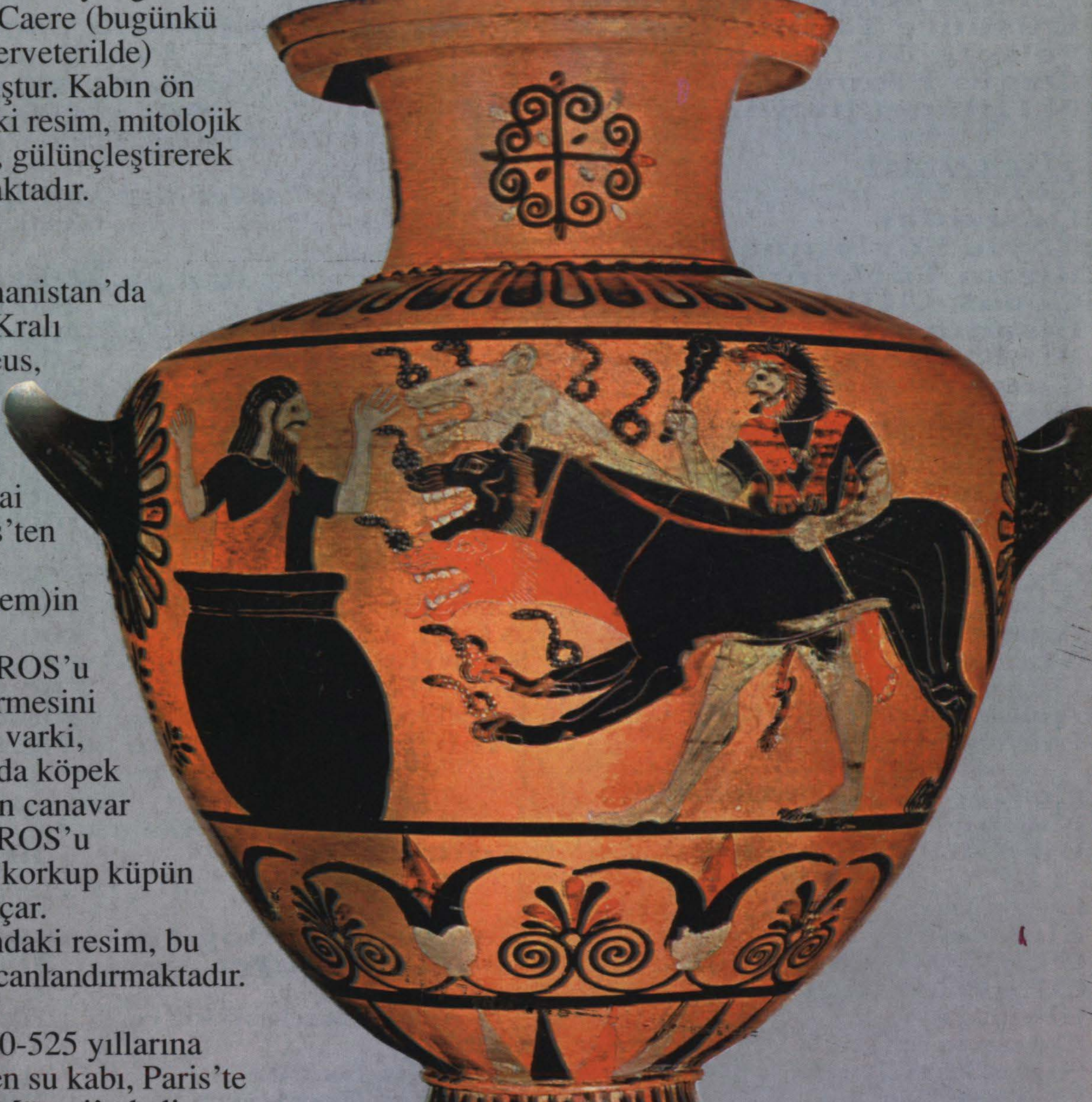

UYARLAMA:

- Su kabına saklanan Eurystheus:
Günümüz burjuva edebiyatının simsarları.

- Kaba gücün temsilcisi Herakles:
Simsarların sözcüsü.

Çok sayıda köpek başlı Kerberos:
CENGİZ GÜNDOĞDU